Azg
Ազգ
1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2008 ՇԱԲԱԹ 202 (4096)

Բանակցությունները տեղի կունենան «3+3» ձեւաչափով

Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման բանակցությունները տեղի կունենան «3+3» ձեւաչափով: Նոյեմբերի 2-ին Մոսկվայում Ադրբեջանի, Հայաստանի եւ Ռուսաստանի նախագահների հանդիպումը տեղի կունենա ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի երեք համանախագահների մասնակցությամբ: Այդ մասին այսօր Սամբուսից հեռախոսով «Թրենդ»-ին հայտնել է Մինսկի խմբի ամերիկացի համանախագահ **Մեթյու Բրայզան**: Համանախագահները Մոսկվա կժամանեն ՌԴ-ի նախագահ Դմիտրի Մեդվեդեւի հրավերով, որի նախաձեռնությամբ կկայանա Ադրբեջանի եւ Հայաստանի նախագահների հանդիպումը, հաղորդում է «Արմենպրեսը»:

Քրեորեն պատժելի պիտի լինի բոլոր ցեղասպանությունների ուրացումը

Խնդրագիր Բունդեսթագին

«Ճանաչում ընդդեմ ցեղասպանության» աշխատանքային խումբը (AGA) 10 ուրիշ կազմակերպությունների հետ Բունդեսթագին է դիմել գերմանական քրեական օրենսգրքի՝ ցեղասպանության ուրացումը պատժող օրենքը ընդլայնելու խնդրագրով:

Այժմ Գերմանիայում գործող ցեղասպանության ժխտումը դատապարտող օրենքը վերաբերում է միայն նացիոնալ-սոցիալիզմի ժամանակ գործված հրեաների եւ գնչուների ցեղասպանությանը: Պատժելի պիտի լինեն ոչ միայն նացիոնալ-սոցիալիզմի ժամանակ կատարված, այլեւ բոլոր ցեղասպանությունների ժխտման դեպքերը, մասնավորապես՝ Օսմանյան կայսրության տարածքում քրիստոնյաների՝ հայերի, ասորիների, հույների դեմ իրագործված, ինչպես նաեւ Կամբոջայի, Ռուանդայի, բոսնիական Սրեբրենիցայում կատարված ցեղասպանության ուրացման դեպքերը, ձեւակերպված է խնդրագրում:

Աշխատանքային խումբը հիշեցնում է, թե Եվրոպայում առայժմ միայն Շվեյցարիայում եւ Իսպանիայում է քրեական օրենսգիրքը պատիժ սահմանում բոլոր ցեղասպանությունների ժխտման հրապարակային դրսեւորումների համար:

Աշխատանքային խմբի համար խնդրագրով գերմանացի օրենսդիրներին դիմելու ազդակ է եղել 2008-ի փետրվարի 24-ին Բեռլինի «Մարիթիմ» հյուրանոցում «Խոջալուի կոտորածը եւ 1915-ի դեպքերը» վերնագրյալ կոնֆերանսի իրականացումը, ի հեճուկս բազմաթիվ բողոքների: Ժամանակին ծանուցել ենք, որ հիշյալ կոնֆերանսը չարտոնելու պահանջով հյուրանոցի ղեկավարությանն ու ոստիկանությանն էին դիմել ի թիվս այլոց Գերմանահայոց կենտրոնական խորհուրդը, «Ճանաչում ընդդեմ ցեղասպանության» աշխատանքային խումբը, Հալլե-Վիթենբերգի Մարտին Լյութեր համալսարանի դոկտ., պրոֆ. Հերման Գոլցը: Պրոֆեսորը նամակում հիշեցրել էր, թե 2005-ի մարտին ԳՈՀ մայրաքաղաքում ցեղասպանությունն ուրացող նմանատիպ մի նախաձեռնություն արդեն կասեցվել է՝ «դրանով կանարգվի մահացածների հիշատակը» օրենսդրական հիմնավորմամբ:

Գերմանիայում է ապրում Եվրոպայում բնակվող թուրքերի ամենամեծ զանգվածը՝ 2,5 միլիոն, որի ազգայնամոլ հատվածը հաճախ է համագործակցում ադրբեջանցի՝ պատմությունը աղավաղող մոլեռանդների հետ: Նկատենք, որ վերոհիշյալ ձեռնարկները սակավաթիվ չեն եւ նվազելու միտում չունեն: Թարմ օրինակ՝ վերջերս Դյուսելդորֆում եւ Քյոլնում ուսանողների հետ հանդիպումներ էր ունենում թուրք տխրահռչակ պատմաբան Յուսուֆ Հալաչօղլուն:

ԼՈՒՍԻՆԵ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ
Գերմանիա

Վերաբացվեց Կ. Դեմիրճյանի անվան մարզահամերգային համալիրը

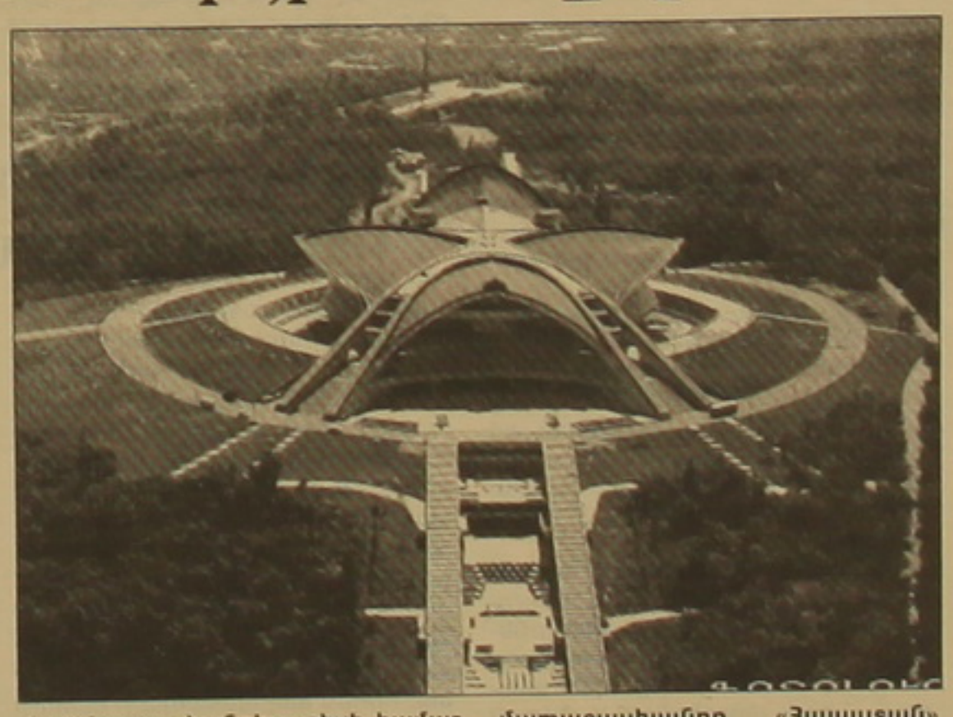

Հիմնանորոգումից հետո վերաբացվեց եւ այսուհետեւ բազմաբնույթ միջոցառումներով հանդիսատեսին կհյուրընկալի Կ.Դեմիրճյանի անվան մարզահամերգային համալիրը: Հանդիսավոր արարողությանը նախագահ Սերժ Սարգսյանի գլխավորությամբ ներկա էին օրենսդիր ու գործադիր մարմինների, համալիրի սեփականատեր «ԲԱՄՕ» հոլդինգի ներկայացուցիչներ, հյուրեր, Կարեն Դեմիրճյանի ընտանիքի անդամները, մշակույթի, սպորտի գործիչներ: Կարմիր ժապավենը կտրեցին Երեւանի քաղաքապետ Երվանդ Զախարյանն ու «ԲԱՄՕ» հոլդինգի նախագահ **Մուրադ Մուրադյանը**: Մ. Մուրադյանը տեղեկացրեց, որ հիմնանորոգման աշխատանքների ընթացքում կառուցվել է նոր, ժամանակակից կաթսայատուն, անցկացվել է գազատար, ներդրվել են հակահրդեհային, ջեռուցման, անվտանգության, կապի արդիական համակարգեր, վերակառուցվել է սահադաշտը, որտեղ ծրագրվում է գեղասահքի, հոկեյի միջազգային մրցաշարերի անցկացում: Այն տեղակայված է 3 հազար 785 քմ մակերեսով մեծ սրահում, որը կարող է հյուրընկալել ավելի քան 7 հազար հանդիսատեսի: Համերգային դահլիճը 2 հազար հանդիսատեսի համար է՝ կոորդինատիվ երեկույթների, բեմական տարբեր ներկայացումների անցկացման համար: Հիմնանորոգվել է նաեւ ամենաբարձր մակարդակի գիտաժողովներ ու կոնֆերանսներ անցկացնելու հնարավորություններով, միջազգային չափանիշներին համապատասխանող «Հայաստան» կոնֆերանսների դահլիճը: Մ. Մուրադյանի հավաստիացմամբ՝ վերանորոգումից հետո ՄՀՀ-ում բացվել է շուրջ 400 աշխատատեղ: Երեք տարվա ընթացքում «ԲԱՄՕ» ընկերությունը ՄՀՀ-ի վերակառուցման համար ներդրել է 42 միլիոն դոլար:

ՀՆԱ-ի աճը կազմել է 10,3%

2008-ի հունվար-սեպտեմբերին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ Հայաստանի ՀՆԱ-ն աճել է 10,3%-ով եւ կազմել 2 տրլն 604 մլրդ 602,7 մլն դրամ (մոտ 8 մլրդ 516,8 մլն դոլար): ՀՆԱ-ի ինդեքս-դեֆլյատորը կազմել է 110,5%:

Ազգային վիճակագրական ծառայության տվյալներով, այս տարվա հունվար-սեպտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ամիսների համեմատ, հանրապետությունում արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը աճել է 3,4%-ով եւ կազմել 570 մլրդ 232,2 մլն դրամ: Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքն աճել է 4,2%-ով եւ կազմել 474 մլրդ 331,4 մլն դրամ, շինարարության ծավալը՝ 12,1%-ով եւ կազմել 604 մլրդ 295,4 մլն դրամ, մանրածախ առեւտրաշրջանառությունը՝ 7,5%-ով եւ կազմել 690 մլրդ 58,7 մլն դրամ, իսկ ծառայությունների ծավալը՝ 14,5%-ով եւ կազմել 523 մլրդ 14 մլն դրամ: ՀՀ արտաքին առեւտրաշրջանառության ծավալը նախորդ տարվա հունվար-օգոստոսի համեմատ աճել է 27,2%-ով եւ կազմել 3 մլրդ 837 մլն դոլար: Ընդ որում, արտահանումը նվազել է 1,8%-ով եւ կազմել 813[illegible] մլն դոլար, իսկ ներմուծումն աճել է 38,3%-ով եւ կազմել 3 մլրդ 23,2 մլն դոլար, հաղորդում է «Նոյյան տապանը»:

Չախալյան ընտանիքի դատը՝ նոյեմբերի 6-ին

Ինչպես «Ազգին» տված բացառիկ հարցազրույցում (տես՝ էջ 4 եւ 8) տեղեկացնում է Վահագն, Ռուբեն եւ Արմեն Չախալյանների շահերի պաշտպան՝ փաստաբան Ստեփան Ոսկանյանը, իր պաշտպանյալների դատական նիստը վրաց դատարանը նշանակել է նոյեմբերի 6-ին, ժամը 15-ին, Չախալյանների ձերբակալությունից շուրջ երեքուկես ամիս անց: Հիշեցնենք, որ Չախալյաններին Վրաստանի fr. or.-ի տարբեր հոդվածներով մեղադրանք է առաջադրված Ախալքալաքում հունիսին տեղի ունեցած դեպքերի համար, որոնց ընթացքում սպանություն էր կատարվել: Ավելին, Վահագն Չախալյանին մեղադրանք է առաջադրվել անցած 2,5 տարի առաջ Ախալքալաքում տեղի ունեցած հետընտրական բողոքի ցույցերը կազմակերպելու համար:

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐ

Ֆրանսիական Credit Agricole բանկային խումբը «Ակբա-կրեդիտ ագրիկոլ» բանկին տրամադրել է 42 մլն ԱՄՆ դոլար

Աշխարհի խոշորագույն բանկերից մեկի՝ ֆրանսիական Credit Agricole բանկային խմբից «Ակբա-կրեդիտ ագրիկոլ» բանկին տրամադրվել է 42 մլն ԱՄՆ դոլարի չափով վարկ: Այն հնարավորություն կտա «Ակբա-կրեդիտ ագրիկոլ» բանկին ավելացնելու Հայաստանի տնտեսության իրական հատվածում փոքր եւ միջին բիզնեսի վարկավորման ծավալները: Այս մասին տեղեկացանք «Ակբա-կրեդիտ ագրիկոլ» բանկից «Ազգին» տրամադրած հաղորդագրությամբ:

Հաղորդագրության մեջ նշվում է, որ վարկի տրամադրումն ապացույց է «Ակբա-կրեդիտ ագրիկոլ» բանկի նկատմամբ միջազգային ֆինանսական ասպարեզում տարիների ընթացքում ձեւավորված վստահության եւ Հայաստանի բանկային համակարգում Բանկի կայուն գործունեության: Սա «Ակբա-կրեդիտ ագրիկոլ» բանկի եւ Credit Agricole բանկային խմբի միջեւ երկարատեւ համագործակցության տրամաբանական շարունակությունն է:

Մեր կողմից ընդգծենք, որ հայկական բանկին նման խոշոր ծավալի վարկի տրամադրումը տեղի է ունենում միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում, ինչը խոսում է Հայաստանի բանկային համակարգի կայունության եւ նրա նկատմամբ միջազգային վստահության մասին: Ա. Մ.

Հայաստանը «Ժողովրդավարական ինդեքս-2008»-ում 113-րդ տեղում է

Ըստ «Ազատություն» ռադիոկայանի, բրիտանական «Էկոնոմիստ» հեղինակավոր պարբերականի հետազոտական խումբը հրապարակել է «Ժողովրդավարական ինդեքս-2008» զեկույցը: Տանկում ընդգրկված երկրների թվում Հայաստանը 113-րդն է: «Էկոնոմիստ»-ի հետազոտական խումբը ժողովրդավարական ինդեքսը կազմում է հինգ սկզբունքներով՝ ընտրական գործընթացներ եւ բազմակարծություն, քաղաքացիական ազատություններ, կառավարության գործառույթներ, քաղաքական մասնակցություն, քաղաքական մշակույթ: Ցուցակում Հայաստանը մոտ է այն երկրներին, որոնք վերլուծաբանները համարում են ավտորիտար ռեժիմի երկրներ. դրանց շարքը սկսվում է 117-րդ հորիզոնականից, որն զբաղեցնում է Հորդանանը: Վրաստանը այս տարվա ցուցակում 104-րդն է՝ Հայաստանի հետ նույն խմբում, իսկ Ադրբեջանը ավտորիտար երկրների շարքում է՝ 135-րդ տեղում:

Հայաստանը կունենա 600 մլն խմ հզորությամբ գազաքահեստարան

Նոր գազաքահեստարան ունենալու խնդիրը օրակարգում է եւ փորձ է արվում լուծել «Հայռուսգազարդ» ընկերության միջոցներով, ասաց էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարար **Արմեն Մովսիսյանը**: Այդ ուղղությամբ բանակցություններ են տարվում, եւ, կարծես, խնդիրը լուծման եզրին էր, սակայն համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամը կարող է գործընթացը որոշակի հետ մղել: Նախարարը վստահություն հայտնեց, որ 2-3 տարի հետո, եթե այլ խոչընդոտներ չլինեն, կունենանք մինչ 600 մլն խմ հզորությամբ գազաքահեստարան, որը 2 տարբեր ուղղությունների գազատարների առկայության պարագայում լիարժեք բավարար կլինի ֆորսմաժորային իրավիճակներում երկրի խնդիրները լուծելու համար: Ա. Մովսիսյանի տվյալներով՝ ներկայումս հնարավոր է պահեստավորել 120 մլն խմ գազ, բայց ձմռան ամիսներին, երբ գազի օրական ծախսը կազմում է մինչեւ 14 մլն խմ, եղած պաշարն անգամ 10 օր չի բավարարի:

Սարատովում միլիցիոներները հայի են սպանել

Սարատովի մարզում Հայաստանի քաղաքացու դաժանաբար սպանության կասկածանքով ձերբակալվել են երեք միլիցիոներ: Ինչպես հաղորդում է «Ինտերֆաքսը»՝ վկայակոչելով Ռուսաստանի դատախազությանն առընթեր քննչական կոմիտեին, երեք օպերլիազորներ ձերբակալել են Հայաստանի քաղաքացի Գասպարյանին եւ փորձելով նրանից կորզել գողության խոստովանական ցուցմունքներ, ծեծել են նրան, հետո բենզին լցրել նրա վրա եւ վառել: Գասպարյանը վախճանվել է, միլիցիոներները փորձ են արել նրա մարմինը թաղել, սակայն ձերբակալվել են: Հարուցված է երեքական գործ «սպանություն» հոդվածի հատկանիշներով, հաղորդում է «Նոյյան տապանը»:

Վրաստանի պարտքը Հայաստանին 17,42 միլիոն դոլար է

Ըստ «Նոյյան տապանի», Վրաստանի արտաքին պետական պարտքը եւ պետական երաշխավորությամբ վերցված վարկերի ընդհանուր ծավալը կազմել են 2 միլիարդ 324 միլիոն 908 հազար դոլար: Վրաստանի ընդհանուր պարտքը երկկողմ համաձայնագրերի հիման վրա կազմում է 525,021 մլն դոլար: Այդ գումարից Վրաստանը Ավստրիային պարտք է 1,611 մլն դոլար, Ադրբեջանին՝ 14,427 մլն, Թուրքմենիային՝ 1,611 մլն, Թուրքիային՝ 41,841 մլն, Իրանին՝ 11,319 մլն, Ռուսաստանին՝ 119,988 մլն, Հայաստանին՝ 17,42 մլն, Ուզբեկստանին՝ 0,378 մլն, Ուկրաինային՝ 0,345 մլն, Ղազախստանին՝ 27,774 մլն, Ճապոնիային՝ 50,225 մլն, Քուվեյթին՝ 13,987 մլն, Նիդեռլանդներին՝ 9,589 մլն, ԱՄՆ-ին՝ 39,835 մլն եւ Չինաստանին՝ 4,384 մլն դոլար:

Microsoft-ի նոր ծրագիրը Հայաստանում

Կիրագործվի հանրակրթության ոլորտում

Հայաստանում գտնվող հանրահայտ Microsoft ընկերության Կենտրոնական եւ Արեւելյան Եվրոպայի տարածաշրջանային փոխտնօրեն **Վահե Թորոսյանն** ու Հայաստանի էկոնոմիկայի նախարար **Ներսես Երիցյանը** երեկ համատեղ մամուլի ասուլիս էին հրավիրել:

Ներկայացնելով Microsoft-ի հետ մեր երկրի համագործակցության ծրագրերը, էկոնոմիկայի նախարար Ներսես Երիցյանը նշեց, որ «փորձում ենք հասկանալ, թե ինչ անենք, որ նպաստենք Microsoft-ի բիզնես գործունեությունը ընդլայնելուն»: Նա նաեւ ասաց, որ Հայաստանը ձգտում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների եւ տեղեկատվական հասարակության իմաստով տարածաշրջանում դառնալ լուրջ դերակատար եւ արդյունք արտադրող երկիր:

Հայաստանում Microsoft-ի նոր ծրագրի մասին խոսելով, Վահե Թորոսյանը հայտնեց, որ այն կոչվում է «Գործընկերներ ուսման ոլորտում»: Ծրագիրը նպատակ ունի տեղյակ դարձնելու նորագույն տեխնոլոգիաներին հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչներին: Microsoft-ը ցանկանում է ներդրում կատարել հատկապես հանրակրթության ոլորտում, որտեղ 480 հազար դպրոցականներ եւ 50 հազար ուսուցիչներ կան: Այս ծրագրով համակարգչային ուսուցման հնարավորություն կստանան 3 հազար ուսուցիչներ եւ 90 հազար դպրոցականներ:

Վահե Թորոսյանը կարեւորեց Հայաստանի դպրոցների՝ միմյանց հետ ինտերնետով կապված լինելը: Եվ ընդհանրապես, ինտերնետի հզորացումը Հայաստանում Վահե Թորոսյանը մարտահրավեր համարեց: Նա նշեց, որ իր՝ 2 տարի առաջ Հայաստանում գտնվելու ժամանակահատվածի համեմատ ինտերնետի որակը բարելավվել է եւ ավելացել ներթափանցումը: Բնակչության 7,5 տոկոսն է օգտվում ինտերնետից, իսկ արագընթաց ինտերնետից օգտվողներն ավելացել են 0,5 տոկոսով: Այս ցուցանիշները թեեւ բարելավում են, բայց առաջընթացը փոքր է: Microsoft-ի ներկայացուցիչը արձանագրեց, որ ինտերնետի գները նվազել են, որը դական է սպառողների համար: Նա նաեւ հայտնեց, որ հայերենացվում են Վինդոուզ Վիստա եւ Մայքրոսոֆտ օֆիս ծրագրերը:

Երեկ Վահե Թորոսյանը նաեւ պայմանագիր կնքեց Հայաստանի պետեկամուտների կոմիտեի վարչության պետ **Ռուբեն Քոչարյանի** հետ՝ ընկերության աջակցությամբ էլեկտրոնային հաշվետվությունների ընդունման փորձնական ծրագիր ստեղծելու մասին:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

77-ամյա զեյթունցին պայքարում է սեփական տանիք ունենալու համար, առայժմ՝ ապարդյուն

Անիվներով տնակի ձեռքբերումը ոչ միայն բնակարանային պայմանների բարելավում է, այլեւ հիմք է տալիս բնակարանային ապահովվածության խնդիրը համարել լուծված: Այս եզրակացության են եկել Գյումրու քաղաքապետարանում՝ հրաժարվելով 77-ամյա **Անդրանիկ Զեյթունցյանին** հաշվառել իբրեւ անօթեւանի:

Մինչ երկրաշարժն Անդրանիկ Զեյթունցյանը բնակվել է Գյումրիում, ունեցել սեփական բնակարանը: Երկրաշարժից հետո զրկվելով ունեցվածքից՝ տեղափոխվել է Երեւան եւ ապաստան գտել «Էրեբունի» հյուրանոցում: 3 տարի առաջ հյուրանոցը վաճառվել է, Անդրանիկ Զեյթունցյանին տրամադրվել է ընդամենը 3700 դոլար, փոխարենը պահանջել են երեք օրում ազատել զբաղեցրած տարածքը: 3700 դոլարով բնակարան գնելը ֆանտաստիկայի ժանրի նյութ է, ուստի 77-ամյա քաղաքացին բաց երկնքի տակ չգիշերելու նպատակով որոշում է գոնե շարժական տնակ ձեռք բերել: Միաժամանակ դիմում է Գյումրու քաղաքապետարանին՝ իրեն որպես անօթեւան հաշվառելու խնդրանքով: Սակայն 2005 թվականից ի վեր ոչ միայն Գյումրու քաղաքապետին, այլեւ հնարավոր եւ անհնարին բոլոր այցեներն ուղարկված դիմումները խնդրին որեւէ լուծում չեն տվել:

2007 թվականին Անդրանիկ Զեյթունցյանը դիմում է մարդու իրավունքների պաշտպանին: Այս անգամ Գյումրու քաղաքապետարան դիմում է մարդու իրավունքների պաշտպանը: Վերջինս խախտում է համարել քաղաքապետարանի որոշումը եւ առաջարկել է վերանայել Անդրանիկ Զեյթունցյանին հերթացուցակում: Սակայն մարդու իրավունքների պաշտպանը սանում է նույն պատասխանը. Անդրանիկ Զեյթունցյանին տրամադրվել է գումար, ուստի բնակարանային ապահովվածության խնդիրը համարվում է լուծված: Մինչդեռ մարդու իրավունքների պաշտպանի որոշման մեջ ամրագրված է. «Գումարը հատկացվել է որպես բարեգործական օգնություն՝ բնակարանների գնման վկայագրերի ձեռքբերման նպատակով: Սակայն վկայագիրն անվանական փաստաթուղթ է, որը հավատում է վկայագիր ստացած անձի՝ պատրաստի բնակարանի ձեռքբերման համար անհատույց պետական ֆինանսական աջակցություն ստանալու իրավունքը, ուստի անհասկանալի է, թե ինչպես կարող է գումար տրամադրվել նման վկայագիր ձեռք բերելու նպատակով»: Բացի այդ, պաշտպանը վստահեցրել է, որ Անդրանիկ Զեյթունցյանի բնակարանային պայմանները չեն բարելավվել եւ գումարի տրամադրումը ինքնին դեռ բնակարանային պայմանների բարելավում չէ:

Անթիվ դիմում բողոքներին հետեւող անօգտակարությունը Անդրանիկ Զեյթունցյանին ստիպում է դիմել ծայրահեղ քայլի: «Համապատասխան լոզունգներով մոտենալու եմ ՀՀ նախագահի աղարանին եւ հացադուլ եմ հայտարարելու», վստահեցնում է հույսը կորցրած 77-ամյա ծերունին:

Անդրանիկ Զեյթունցյանը, որ Հայաստանում զեյթունցիների հայրենակցական միության հիմնադիրներից է, այսօր վատառողջ է, պայքարը, սակայն, դադարեցնել չի պատրաստվում: Նրան վիրատեսնում է ձմռան գալուստը: Որքան էլ փորձում է բարելավել տնակի բնակարանային պայմանները, ապահովվածությունն ու բարելավումը նրա համար դեռեւս երազանքների ոլորտից են:

ԱՐԵՎԻԿ ԲԱԳՈՒԼՅԱՆ

Քաղաքի շատ կանգառներ անհարմար են ուղեւորների համար

Մայրաքաղաքը օր-օրի փոխում է իր դեմքը եւ փորձում է ինչ-որ չափով քաղաքակիրթ տեսք ընդունել: Երեւանցիների համար կանգառների նոր վահանակները, նստարանները գնահատելի երեւույթ էին: Սակայն մի քանի շաբաթ հետո դրանք դարձան գովազդային վահանակներ եւ ինչ կարգի հայտարարություններ ասես, որ չեն փակցվում: Իսկ նստարանների վրայի կեղտն ու փոշին մաքրող չկա: Չեն մաքրվում արդեն 1-2 ամիս նախկին ապակեպատ կանգառների պատերը պլաստմասսայով փոխարինելուց հետո առաջացած ապակու մանր ու խոշոր կտորները, որոնք աղբակույտի են վերածվել: Իսկ ո՞վ է դրանք մաքրելու, որքան էլ որ փորձեցիք պարզել, միայն տեղեկացրին, որ նման ծառայություն չկա: Ուրեմն ո՞ւմ համար է այդ կանգառների նորամուծությունը, եթե տեր ու տիրական չպետք է ունենան: Ուղեւորներին ավելի վատ վիճակում դրեցին, երբ հաշվի չառնվեց հենց նրանց կարծիքը ու անհարմարավետ տեղերում կանգառներ տեղադրեցին: Իհարկե, հետաքրքիր է սեփական, կամ էլ հաճախ պետական ավտոմեքենայով երթեւեկելը եւ մուգ ապակիներից անգամ դուրս չնայելը, չնկատելը, թե կանգառներում խմբված մարդիկ ինչպես են իրար հրմշտելով մի կերպ խցկվում երկար սպասված միկրոավտոբուսը, որպեսզի տուն կամ աշխատանքի գնան...

Անհարմարավետ կանգառները ուղեւորներին ստիպում են 1-2 կմ ոտքով քայլել, կամ մի քանի տրանսպորտ փոխել ոչ ճիշտ տեղադրված կանգառների պատճառով: Վարորդներն էլ այլեւս չեն կանգնում՝ ոստիկանների տուգանումից խուսափելու համար: Կրկին եւ կրկին տուժում են ուղեւորները, մենք՝ երեւանցիներս: Բերեմ միայն մի քանի օրինակ, քանի որ ամբողջ քաղաքում համարյա նույն իրավիճակն է տիրում: Նոր Նորքի 4-րդ զանգվածի 15-20 շենքերի բնակիչները արդեն երկու ամիս է, ինչ չեն կարողանում օգտվել թիվ 73 երթուղայինից, քանի որ խաչմերուկում (բենզալցակայանի մոտ) տարիներ ի վեր եղած կանգառում այլեւս թիվ 73 չի կանգնում: Պարզվում է, որ ուղեւորները կամ պետք է քայլեն 2-3 կմ մինչեւ Գ. Լուսավորիչ հիվանդանոցի կանգառ, կամ 1,5 կմ՝ մինչեւ Շուկայի կանգառ ու օգտվեն այդ երթուղուց: Ինչո՞ւ, չէ՞ որ այդ ուղղությամբ միակ երթուղին է եւ դեռ պարզ չէ, թե ինչո՞ւ թիվ 73-ը այլեւս Հանրապետության հրապարակ նաեւ հետադարձը այդ նույն ճանապարհով դեպի Նալբանդյան փողոց ու Նոր Նորք չի գնում, այլ «Այրարատ» կինոթատրոնի մոտից առանց կանգառի մինչեւ Կինոյի տան մոտ՝ նոր երթուղով: Նույն վիճակում է նաեւ թիվ 22 ավտոբուսը՝ Հանրապետության հրապարակ մտնում է, սակայն երեկոյան ժամը 18.30-ից հետո կամովին վարորդները փոխում են իրենց երթուղին ու հետադարձը՝ Մաշտոցի պողոտայով գնում: Իսկ մարդիկ հոգնած ու զայրացած ժամերով սպասում են կանգառներում: Ինչո՞ւ չեն վերահսկում տրանսպորտի շարժը տարբեր ժամերի, որպեսզի թիվ 22 ավտոբուսի վարորդը պատճառ չբերի, թե «ինձ սայլակա՞ հիչ են տալիս, ես էլ ոնց ուզում էնում եմ»: Կարծում եմ, որ ճիշտ կլինի վերանայել կանգառների տեղավայրերը եւ ավելորդ դժվարություններ չստեղծել երեւանցիների համար:

ՄԱՐԻՆԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակվում է տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010 Հանրապետության 47
Ֆաքս 374 10 562863
e-mail: azg@azg.am
azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ 529221
Հաշվապահություն (գովազդ) / հեռ 582960
Լրագրողների սենյակ / հեռ 581841
Համակարգչ. ծառայություն / հեռ 582483
Շուրջօրեայ լրահաւաք ծառայություն / հեռ 529353
Համակարգչային շարվածքը «Ազգ» թերթի
Թերթի նիւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելւում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
Գ տառով յօդուածները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը պատասխանատուութիւն չի կրում:
"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 10 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՏԵՂ ՑԵՌՆԱՐԿ

EXPO RUSSIA արդյունաբերական ցուցահանդեսը Երեւանում

Ռուսական «Զարուբեժ էքսպո» եւ հայկական «Մուլտի գրուպ» ընկերությունների նախաձեռնությամբ երեկ Երեւանում բացվեց EXPO RUSSIA արդյունաբերական ցուցահանդեսը, որը կտեւի մինչեւ նոյեմբերի 2-ը: Բացման խոսքով հանդես եկան Ռուսաստանի առեւտրաարդյունաբերական պալատի նախագահ **Իգոր Կոռոտինը** եւ «Մուլտի գրուպի» նախագահ **Գագիկ Ծառուկյանը**:

Ցուցահանդեսն այս տարվա մայիսին Ծաղկաձորում տեղի ունեցած հայ-ռուսական գործարար համաժողովի տրամաբանական շարունակությունն է եւ նպատակ ունի ամրապնդելու երկու երկրների տնտեսական կապերը, զարգացնելու համատեղ բիզնես ծրագրերը: Այս առնչությամբ «Զարուբեժ էքսպո» ընկերության տնօրենների խորհրդի նախագահ **Դավիթ Վարդանովն** այն կարծիքը հայտնեց, որ Հայաստանում EXPO RUSSIA արդյունաբերական ցուցահանդեսը հսկայական դեր կկատարի մեր երկու երկրների առեւտրատնտեսական կապերի զարգացման ուղղությամբ եւ կդառնա ամենամյա գործարար հարթակ:

Ցուցահանդեսին ներկայացված են ռուսական ավելի քան 50 ընկերություններ, որոնց թվում՝ «Ուրանովիյ հոլդինգ ԱՐՄԶ»-ը, «Ատոմէներգոպրոմը», «Ռուսական ավտոբուսներ» կենտրոնական առեւտրային տունը» (ԳԱԶ խումբ), «Եվրոսիբէներգոինժինիրինգը» եւ այլն, որոնք ներկայացնում են Մոսկվան, Ս. Պետերբուրգը, Դոնի Ռոստովը, Չելյաբինսկը, Մագնիտոգորսկը, Սամարան, Վորոնեժը, Նիժնի Նովգորոդը եւ ռուսաստանյան այլ քաղաքներ:

Հայաստանում EXPO RUSSIA-ի կազմակերպմանն աջակցել են Հայաստանի եւ Ռուսաստանի համապատասխան նախարարությունները, գործարարներին միավորող կառույցներն ու հասարակական կազմակերպությունները (այդ թվում՝ Ռուսաստանի հայերի միությունը):

Ա. Մ.

«ՍԻԼ գրուպ»-ը դատապարտում է

«Սիլ գրուպ» կոնցեռնը տարածել է հաղորդագրություն, որում դատապարտում է երկրի իշխանություններին (այդ թվում՝ դատական) «Սուֆիսյանների ընտանիքի նկատմամբ քաղաքական վրեժխնդրություն դրսեւորելու համար»: Նշվում է, որ քաղաքական վրեժխնդրության զոհ են դարձել, մասնավորապես, «Բջնի հանքային ջրերի գործարան» ՓԲ ընկերությունը, «Պարեւ Արմենիա» ՍՊ ընկերությունը («Ֆիլիպ Մորիսի» պատասխանատու ներկայացուցիչը), «Պիցցա Դի Ռոմա» ՍՊ ընկերությունը, «Սպորտ թայմ» ՍՊ ընկերությունը («Ադիդասի» պատասխանատու ներկայացուցիչ), «Երեւանի ալրաղաց» ԲԲ ընկերությունը եւ «Նոր Շին» ՍՊ ընկերությունը, որոնք կրում են մեծ չափերի հասնող վնասներ: «Միայն «Բջնի» հանքային ջրերի գործարանի» գույքի վրա արգելանքներ դնելու եւ բռնագանձման գործընթաց սկսելու հետեւանքով ոչ միայն տուժել են ընկերությունը, ընկերության արտասահմանյան ներկայացուցչությունները եւ ընկերության արտադրատեսակների վարկանիշը, այլեւ 483 աշխատողներ մատնվել են հարկադիր պարապուրդի: Դատապարտելով այն բոլոր մեթոդները, միջոցները եւ մեխանիզմները, որոնք ուղղված են գործող ձեռնարկությունները ոչնչացնելուն: Հայտարարության հեղինակները նշում են. «Այս մոտեցմամբ գործող իշխանությունը մի բան է ապացուցել, որ այն գործարարները, որոնք կհանդգնեն չառաջնորդվել իրենց խաղի կանոններով, կպատժվեն կամայականության գործիքներով ամենայն խստությամբ»:

Շուանյանի գործը մտավ դատարան

Վճռաբեկ դատարանի մամուլի ծառայությունից հաղորդում են, որ Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարան է մուտքագրվել քրեական գործ, համաձայն որի՝ փաստաբան Մուշեղ Սամվելի Շուանյանը մեղադրվում է քրեական օրենսգրքի՝ «Դատարանի նկատմամբ անհարգալից վերաբերմունքը» հոդվածով նախատեսված հանցանք կատարելու մեջ: Հիշեցնենք, որ Մուշեղ Շուանյանը մեղադրվում է, որ նա, որպես ամբաստանյալի շահերի պաշտպան մասնակցելով Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանում մեղադրվող Վարդգես Գասպարի վերաբերյալ քրեական գործի դատաքննությանը, նիստի ընթացքում անհարգալից վերաբերմունք է դրսեւորել դատարանի նկատմամբ, որ արտահայտվել է դատավորի կարգադրությանը չենթարկվելով եւ առանց նախագահողի թույլտվության նիստերի դահլիճը լքելով:

ԼՂ հարցում խուճապային տրամադրությունների հիմք չկա

Ըստ ԱԺ դաշնակցական փոխնախագահի

Վերջին շրջանում որոշ շրջանակների հնչեցրած տագնապը, թե ԼՂ հարցի շուրջն օղակը սեղմվում է, հայկական կողմին պարտադրվում է ոչ հայանպաստ լուծում, եւ անգամ՝ օգտագործվում է «Ղարաբաղը հանձնում են» ժողովրդական մակարդակով եզրույթը, իրոք բարձր մակարդակով պարզաբանումների կարիք է զգում: Մենք ի վերջո պետք է հասկանանք՝ այս բոլորի մեջ ո՞րն է խաղաթղթերի շահարկում, որն՝ իրականություն, ո՞րն է պատվիրված դրսից (բազմիցս նկատել ենք՝ մեր երկրում խուճապը մեծ էլ դրսից պատվիրատուներ է ունենում), ո՞րն է չգիտակցված տարեայնության հետեւանք: Գուցե իսկապես պահն է, որ մեր երկրի արտաքին գերատեսչության պատասխանատուները հողազերծեն այն հիմնական սկզբունքները, որոնց մասին խոսք է գնում: Գուցե ժամանակն է, որ երկրի նախագահը հեռուստաէկրանից դիմի ժողովրդին եւ մանրամասնի այն բոլոր զարգացումները, որ կատարվում են ԼՂ հարցում: Գուցե իրոք իրազեկման պակասն է դեր խաղում, որ մարդկանց մղում է հավատալ ամեն տեղից ելնողի, որ ասում է, թե Ղարաբաղը հանձնում են: Այդ մասին «**Ազգը**» երեկ հարցրեց լրագրողների հետ հանդիպած ԱԺ դաշնակցական փոխնախագահ **Հրայր Կարապետյանին**, որն ընդունեց, որ, այո, իրազեկման պակաս կա հարցի վերաբերյալ. «Ողջունում եմ, որ (Էդվարդ) Նալբանդյանն ասում է, թե ժողովուրդը պետք է որոշի, բայց որոշելու համար պետք է իրազեկ լինի. իրազեկման խնդիրը պետք է լուծվի, մեր գործիչները պետք է դա անեն, մինչդեռ տեղի է ունենում հակառակ գործընթացը՝ ոչ իրազեկման գործընթաց է գնում տարբեր քաղաքական շահարկումներով, էդ էլ եմ հասկանում, ընդդիմությունն իր խնդիրն է լուծում, բայց դա վաս հետեւանքներ է թողնում մեր տրամադրությունների եւ այն ոգու վրա, որով մենք հաղթեցինք եւ հաղթելու ենք»:

Մինչ այդ Հ. Կարապետյանն ասել էր, որ ԼՂ հարցում խուճապային, պարտվողական, հաշտվողական տրամադրություններ են տիրում, որոնք ազդում են մարդկանց հոգեբանության վրա. ըստ նրա՝ նման տրամադրություններ ստեղծելու ոչ մի հիմք չկա, ընդհակառակը, լավատեսության համար հիմք կա, եւ ռազմաքունչ հայտարարություններ անող Ադրբեջանի նախագահի հետ համեմատած՝ մենք ունենք բավական համեստ նախագահ, որն այդպիսի հայտարարություններ չի անում:

Ըստ նրա, հարցը չի կարող լուծվել, մինչեւ անվտանգության եւ կարգավիճակի խնդիրները չլուծվեն, նույնիսկ եթե հանկարծ մեկը որոշի վաս տրամադրության տակ ինչ-որ փաստաթուղթ ստորագրել: Անվտանգության խնդրի լուծումը տարածքներ հանձնելու միջոցով՝ թյուր պատկերացում է, խնդիրն առՀ ԼՂ հայերն են լուծել՝ ազատագրելով կենսական տարածքները, կարգավիճակի խնդիրն էլ են լուծել՝ ինքնորոշման իրավունքն իրացնելով:

ԼՂ ներկա կարգավիճակը ձեռնտու է մեզ, միակ խնդիրը, որ առաջանում է՝ չկա միջազգային ճանաչում, թե չէ այս կարգավիճակը մեզ ձեռնտու է, միակ մտահոգությունն այն է, որ վաղը կարող է նորից պատերազմ սկսվել, մենք ունենք այդ մտահոգությունը. «Բայց ինչո՞ւ եք կարծում, որ այդ մտահոգությունը չպետք է ունենա Ադրբեջանը, ինչո՞ւ եք կարծում, որ եթե Ադրբեջանը պատերազմ սանձազերծի՝ ոչ միայն խնդիրներ կունենա ազատագրված 7 շրջանի, այլեւ ընդհանրապես իր տարածքային ամբողջականության, այնպիսի հարցերով, որոնք երազում էլ չի տեսել, կամ խնդիր կունենա, որ վաղը Հայաստանը ցամաքային սահման կունենա հյուսիսային հարեւանի հետ, կամ՝ ծովային սահման...»: Ըստ Հ. Կարապետյանի՝ որքան էլ իրենց բյուջեն 10 անգամ կրկնապատկեն, նրանք չեն կարողանա անցնել Հայաստանից. մեր բյուջեները գրեթե հավասար են, բայց խնդիրը բյուջեի մեջ չէ, 10 միլիարդ բյուջե կարելի է գրել, բայց այդ բյուջեն յուրացնել: Ադրբեջանի բանակը բարոյահոգեբանական վաս վիճակում է, անկարգապահ, դա բոլորը գիտեն. «Հավատացեք, մեր բանակը մարտունակ է, հավատացեք, շատ ավելի մեծ խնդիրներ լուծելու ընդունակ է, եւ եթե այսօր Ադրբեջանի նախագահը հոխորտում է, հավատացեք, դրա համար հիմք չունի»: Ինչո՞ւ է ռազմաքունչ հայտարարություններ անում այնտեղ՝ ըստ երեւույթին խնդիր ունի ժողովրդի հետ, բայց մենք էլ, ըստ Կարապետյանի, մեր ասելիքն ունենք, վերջապես 15 տարի Ադրբեջանն ու Թուրքիան շրջափակել են մեզ. Հայաստանն իրավունք ունի ոչ միայն ռազմական, այլեւ տնտեսական անվտանգության խնդիրներ լուծելու՝ ծով դուրս գալու, ցամաքային սահմաններ ձեռք բերելու եւ այլն: Կարապետյանը կարծում է, որ Հայաստանը տվեց շանս թե՛ Թուրքիային, թե՛ Ադրբեջանին, այդ շանսը դեռ կորսված չէ, իսկ Թուրքիան որեւէ ձեւով իր դիրքորոշումները չի փոխել՝ իր հարաբերությունները մեզ հետ նորից պայմանավորում է երրորդ երկրի հարաբերություններով, որը բոլոր միջազգային նորմերին հակասող մոտեցում է, նորից ուռանում է պատմական արդարությունը: Գյուղի՝ մեկ օր առաջ ասած Հայաստանի հետ ջերմանալու մասին խոսքը զարմացրել էր նրան՝ ինչ հիմք ունի Գյուղը խոսելու ջերմացման մասին, ինչ է արել ինքը դրա համար, միակ քայլը, որ արել է, արել է Սերժ Սարգսյանը՝ հրավիրելով ֆուտբոլի. ինքն ինչ է արել ի պատասխան՝ ոչինչ:

Մարդիկ, որ այս կամ այն կերպ առնչվել են ազատամարտին, Ժիրայր Սեֆիլյանն, օրինակ, որ մարտական ընկեր է եղել, կամ Հացպանյանը («չգիտեմ, ճիշտն ասած, միգուցե մեծ վաստակ ունեցող մարդ է»), բայց նրա շուրթերով տարածել այդ հոռետեսությունը, խուճապը, թե ամբողջ աշխարհը երեք տարբերակ է մշակել, որոշել է Ղարաբաղը տալ, հայերիս կորցնել, ցեղասպանություն իրականացնել, չի կարելի: Ազգային անվտանգության ծառայության պետ Գորիկ Հակոբյանն էլ, որ արտերկրի լրատվամիջոցներից մեկին ասել էր ցեղասպանության վտանգի մասին՝ «Ես երեկ իմացա, մի փոքր զարմացա, որ անվտանգության ծառայության ղեկավարն այդպիսի բան ասի, պիտի ճշտվի՝ ճշտե՞լ եք»:

Սեֆիլյանի՝ «միացում, շարժում սկսենք, Ղարաբաղը միացնենք Հայաստանին»-ի, մասին. «Ժամանակին ես այդ ճանապարհով անցել եմ՝ եղել եմ «Միացում»-ի անդամ եւ եղել եմ 89 թ. վերամիավորման որոշման նախաձեռնողներից մեկը՝ Իգոր Մուրադյանի, Հրանտ Խաչատրյանի եւ մյուսների հետ, որոշումը կա միացման, պետք չէ նորից որոշում կայացնել: Իսկ այն որոշումը, ցավոք, դիվանագիտության մեջ չօգտագործվեց ժամանակին, չեն օգտագործվում դեռեւս Շահումյանի, Գեղարքունու, Հյուսիսային Մարտակերտի, Արծվաշենի կորուստները: Իսկ ադրբեջանցիք ամեն ինչ են օգտագործում»:

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

6,5 կգ ոսկյա զարդեր՝ գոտկատեղին եւ ոտքին հարմարեցված «գաղտնարաններում»

Ինչպես տեղեկացանք պետեկամուտների կոմիտեի տեղեկատվության եւ հասարակայնության հետ կապերի բաժնից, հոկտեմբերի 28-ի լուսադեմին՝ ՊԵԿ մաքսանենգության դեմ պայքարի եւ կրկնակի մաքսային հսկողության վարչության «Զվարթնոց» բաժնի աշխատակիցները, օպերատիվ տեղեկատվության հիման վրա, կանխել են ոսկեղենի ապօրինի ներկրման հերթական փորձը: Դեպքը հայտնաբերվել է Սամբուլ-Երեւան չվերթի մաքսային հսկողության ժամանակ. չվերթի ուղեւոր՝ ՀՀ քաղաքացի, Գյումրիի բնակիչ Ա. Մալխասյանը փորձել է առանց հայտարարագրման եւ մաքսային ձեւակերպման հանրապետություն ներմուծել մոտ 6,5 կգ ընդհանուր քաշով ոսկյա զարդեր, որոնք հայտնաբերվել են վերջինիս գոտկատեղի հատվածում եւ ոտքին հարմարեցված հատուկ գաղտնարաններից, վերնաշապիկի՝ հատուկ այդ նպատակով կարված գաղտնի գրպաններից:

Համաձայն Ա. Մալխասյանի բացատրության՝ ոսկյա զարդերը ձեռք էր բերել Թուրքիայում, այնուհետեւ դրանք, ձեռքի պայուսակի մեջ թաքցրած, դուրս է բերել Սամբուլի օդանավակայանի ավիացիոն անվտանգության գոտուց, ապա ոսկեղենը տեղավորել մարմնին հարմարեցված գաղտնարաններում, իսկ արդեն «Զվարթնոց» օդանավակայանում փորձել է անցնել մաքսային հսկողության «Կանաչ ուղիով»:

Զարդերն ուղարկվել են փորձաքննության, դրանց նախնական շուկայական արժեքը կազմում է ավելի քան 36 մլն դրամ (120 հազար դոլար):

Կատարվում է քննություն:

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱՐԿԱՐՅԱՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչո՞ւ են հեռացվել Սայաթ-Նովայի անվան դպրոցի ուսուցիչները

Պարզաբանումներ Տիգրան Հեքեքյանից

Հերթական անգամ պետք է անդրադառնանք Երեւանի Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցում տեղի ունեցող իրադարձություններին ու դաշտական քաշքշուկներին: Իսկ միմյանց հաստեցին հնչող փոխադարձ վիրավորանքներն արդեն հասցրել են դառնալ համընդհանուր քննարկման առարկա:

Հիշեցնենք, որ սեպտեմբերին մի շարք ուսուցիչների հետ դպրոցի տնօրեն Տիգրան Հեքեքյանն առանց բացատրության չէր կնքել աշխատանքային պայմանագիր, դպրոցի 4 մանկավարժներ՝ Սուսաննա Բալյանը, Սուսաննա Արմենակյանը, Նարինե Արմենյանն ու Անդա Փարսադանյանը դիմել են դատարան՝ աշխատանքային իրավունքները պաշտպանելու նպատակով:

Երեկ ժուռնալիստների տանը տեղի ունեցավ մամուլի ասուլիս, որի նպատակն էր հերթական անգամ անդրադառնալ Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցում տիրող խնդիրներին:

Ուսուցչուհիների դատապաշտպան, նախկինում Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցի ուսուցիչ Կարեն Մանուչարյանը Հեքեքյանին մեղադրեց ֆինանսական խախտումների եւ մի շարք գործիքների կորստի մեջ:

Որպես պատասխան, Հեքեքյանը նշեց, որ իր տնօրենության օրոք դպրոցից որեւէ գործիք չի կորել: Իսկ սեփական նախաձեռնությամբ ու ընկերների աջակցությամբ դպրոցի համար գնել է 25000 եվրո արժողությամբ գործիքներ՝ ջութակներ, փողային գործիքներ, դաշնամուրներ: Համերգային մեծ դահլիճն ու դպրոցի ճեմասրահը կահավորելու ու վերանորոգելու համար տրամադրվել է 40 մլն դրամ: Ինչ վերաբերում է աշխատանքային ժամանակավոր պայմանագրերին, Հեքեքյանն ասաց, որ դեռեւս հունվար ամսից իրենք մտադրվել էին ուսուցիչների հետ կնքել անժամկետ պայմանագրեր, որն իրագործել են սեպտեմբերին:

Կարեն Մանուչարյանը նաեւ նշեց, որ ազատված բազմափորձ ուսուցիչների փոխարեն դպրոցում աշխատում են երիտասարդ, նորավարտ մանկավարժներ, որոնք դասավանդման փորձ չունեն: Տիգրան Հեքեքյանը փաստեց, որ դպրոցում որեւէ նորավարտ մանկավարժ չի աշխատում:

«Ուսուցիչներին ազատելուց հետո ընդունել եմ աշխատանքի դոցենտի, որ շատ բան կարող է տալ մեր աշակերտներին», ասաց նա:

Դպրոցի նախկին ուսուցչուհի Իրինա Բաղալյանն էլ տնօրենին մեղադրեց դպրոցի դահլիճը աշակերտներին վարձով տալու մեջ:

«Մեր դպրոցում կա հիանալի դահլիճ: Իմ որդին գերազանց սովորել է Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցում: Որոշեցինք ավարտական համերգ կազմակերպել հենց դպրոցի դահլիճում: Երեք օր ես եւ ուսուցչուհին՝ Սուսաննա Արմենակյանը մի քանի ժամ շարունակ սպասում էինք Հեքեքյանին, որպեսզի նա համաձայնություն տա: Սակայն նա չկար: Այնուհետեւ պարզվեց, որ առանց վարձատրության չենք կարող դահլիճում մենահամերգ կազմակերպել եւ 5 տարի առաջ դահլիճը վարձակալելու համար վճարեցինք 100 դոլար», ասաց Իրինա Բաղալյանը:

Տիգրան Հեքեքյանն էլ նշեց, որ այդ գումարը ծնողը որպես նվիրատվություն է տվել դպրոցին՝ «ինչ-որ կերպ դպրոցին վարձահատույց լինելու համար: Մենք ունենք սպացական, որտեղ նշված է, որ տիկինն այդ գումարը փոխանցում է դպրոցի բյուջեին որպես նվիրատվություն», ասաց Հեքեքյանը:

Սուսաննա Արմենակյանն էլ ասաց. «Անցյալ տարի Ասլամազյանի անվան մրցույթում իմ երկու աշակերտները դարձան դափնեկիրներ, որից հետո ճանաչվեցի դպրոցի լավագույն ուսուցչուհի: Երբ իմացանք որ մեր իրավունքները ոտնահարվում են՝ դիմեցինք դատարան, բայց չէի կարծում, որ դա հիմք կհանդիսանա, որ ինձ ազատեն աշխատանքից», ասաց նա՝ պնդելով, որ 5 տարվա ընթացքում Հեքեքյանն աշխատանքից ազատել է 60 մանկավարժի: «Ինչո՞ւ եք հեռացրել աշխատանքից» ուսուցիչների հարցին Հեքեքյանն ասաց.

«5 տարվա ընթացքում դպրոցից ինքնակամ ազատվել է ընդամենը 38 ուսուցիչ, նրանցից 23-ը հեռացել են ցածր վարձատրությունից դժգոհ լինելու եւ առողջական պատճառներով, այլ աշխատանքի կամ արտերկիր մեկնելու կապակցությամբ: Մնացածը՝ դրամաշորթության, երեխաներին մարմնական վնաս հասցնելու, դասին հարբած ներկա գտնվելու, քննական շրջանում առանց թույլտվության երկրից բացակայելու եւ աշխատանքային կանոնների կոպիտ խախտման համար»:

Ավելի ուշ կրթերն այնքան թեժացան, որ բանավեճի վերածված ասուլիսը դադարեցվեց:

Ինչ վերաբերում է դատական հայցին, հոկտեմբերի 13-ին Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանը (դատավոր Երեմ Եսայան) վճռել է մերժել ուսուցիչների հայցը: Դատարանի վճռի կապակցությամբ հայցվորները հայտնել են անհամաձայնություն եւ շուտով կդիմեն վերաքննիչ դատարան:

ՀԱՍՄԻԿ ՀԱԲՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՕՐԱԿԱՐԳ

Այսօր

◆9.30-Նախագահը տնտեսական այց կկատարի Արարատի մարզ:

◆11.00-Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնում տեղի կունենա «Առարկայական լավագույն ուսուցիչ» մրցույթի հաղթողների պարգեւատրման արարողություն: Լրագրողներին ավտոբուսները էջմիածին կտեղափոխեն ժամը 9.00-ին, Վարդանանց 4 հասցեից («Եվրոպա» խանութի մոտից):

◆13.00-«Հայացք» մամուլի ակումբի հյուրերն են Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի մամուլի խոսնակ Արման Մուսինյանը եւ «Ժառանգություն» խմբակցության քարտուղար Ստեփան Սաֆարյանը: Թեման՝ «Փաստահավաք խումբ»:

◆13.00-«Ուրբաթ» ակումբի հյուրն է Հովհաննես Թումանյանի թանգարանի տնօրեն Նարինե Թուխիկյանը:

◆16.30-Ամերիկյան համալսարանի նոր մասնաշենքի բացմանը (համալսարանին կից, Բաղրամյան պողոտա) ներկա կլինեն նաեւ վարչապետը եւ կաթողիկոսը:

Կիրակի

◆12:00 - Նոր Նորք համայնքի Ս. Սարգիս եկեղեցու հարեւանությամբ «Սինոփսիս Արմենիա» ՓԲԸ-ի մոտ չորս հարյուր աշխատակիցներ եւ նրանց ընտանիքների անդամները կմասնակցեն Նոր Նորք համայնքի Ս. Սարգիս եկեղեցու հարեւանությամբ գտնվող տարածքում կազմակերպվող զանգվածային ծառատունկին: Կտնկվի 400 ծառ:

Երկուշաբթի

◆14.20-ԱՄՆ-ի դեսպանատան մոտից լրագրողները կտեղափոխվեն Վեդի, ուր ԱՄՆ դեսպան Մ. Յովանովիչը եւ առողջապահության նախարար Հ. Քուչկյանը կմասնակցեն համատեղ ջանքերով վերանորոգված Վեդու ծննդատան կանանց կոնսուլտացիայի կենտրոնի բացման արարողությանը:

Հարցազրույց

«Ե՛վ իմ պաշտպանները, և՛ ես վճռականորեն եմք տրամադրված»

Հարցազրույց Չախալյանների ընտանիքի շահերի պաշտպան փաստաբան Ստեփան Ոսկանյանի հետ

- Պրն Ոսկանյան, տեղյակ եմք, որ Դուք որոշ դժվարություններ ունեցաք որպես Չախալյանների ընտանիքի իրավունքների պաշտպան ճանաչվելու հարցում:

- Այո, թեեւ Չախալյանների ընտանիքը դեռեւս հուլիսի վերջերին դիմել էր Վրաստանի արդարադատության նախարարություն ինձ որպես իրենց շահերի պաշտպան ճանաչելու խնդրանքով, սակայն այդ դիմումը բավարարվեց միայն սեպտեմբերի 5-ին: Այսինքն՝ վրացական իշխանությունները ավելի քան մեկ ամիս ձգձգում էին իմ հաստատումը՝ առաջադրելով նորանոր եւ հաճախ անհեթեթ բյուրոկրատական պահանջներ: Այսպես, սկզբում մերժման հիմք համարվեց այն հանգամանքը, որ դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերը (անձնագիրը եւ փաստաբանի վկայականը) վրացերենով չէին, եւ ինձանից պահանջեցին դրանք թարգմանել վրացերեն, ընդ որում՝ նոտարական վավերացմամբ, սա այն պարագայում, երբ այդ փաստաթղթերը միջազգային նմուշի են եւ որեւէ թարգմանության եւ վավերացման կարիք չունեն ոչ մի երկրում: Երբ այդ պահանջը բավարարվեց, առաջ եկավ նոր անհեթեթ պայման՝ դիմումը ներկայացնել ոչ թե տպագիր, այլ ձեռագիր:

Վերջ ի վերջո գիտակցելով, որ այդ ձգձգումներն ունեն միտումնավոր բնույթ, մենք ստիպված էինք դիմել Վրաստանի օմբուդսմենին, որ մերժելով գրանցել ինձ, վրաց իշխանությունները խախտում են մարդու հիմնարար իրավունքներից մեկը, որն ամրագրված է բոլոր երկրների հիմնական օրենքների, այդ թվում նաեւ Վրաստանի սահմանադրության մեջ, այն է՝ «յուրաքանչյուր ոք ձերբակալման պահից կարող է պահանջել պաշտպանի օգնություն, եւ այդ պահանջը պետք է բավարարվի»:

- Ինչ մեղադրանքներ են առաջադրված Վահագն Չախալյանին:

- Ձերբակալությունից անմիջապես հետո Ռուբեն, Վահագն եւ Արմեն Չախալյանների դեմ քրեական գործ հարուցվեց Վրաստանի քրեական օրենսգրքի 236 հոդվածի 1-ին մասով (զենքի, զինամթերքի կամ պայթուցիկ նյութերի ձեռքբերում կամ պահում): Ակնհայտ էր, որ վրացական իշխանությունները ուզում էին Վահագն Չախալյանին եւ նրա ազգականներին դաստել որպես քրեական տարրերի, սակայն հասարակական ճնշման տակ, մեր կողմից լիարժեք պաշտպանություն կազմակերպելու նախանշանները նկատի ունենալով, ստիպված եղան քրեական գործին հաղորդել բացահայտ քաղաքական բնույթ: Վահագն Չախալյանի դեմ առաջադրվեցին մի քանի նոր մեղադրանքներ, որոնց հիմքում արդեն ուղղակիորեն ընկած էր 2006 թ. նրա ծավալած քաղաքական գործունեությունը, մասնավորապես 2006-ի հոկտեմբերին Ախալքալաքում տեղի ունեցած ՏԻՄ ընտրությունների բողոքարկման ցույցի կազմակերպումը: Այս դեպքի կապակցությամբ նրա դեմ մեղադրանքներ առաջադրվեցին Վրաստանի քրեական օրենսգրքի 226 հոդվածով (հանրային կարգը խախտող զանգվածային միջոցառումների կազմակերպում), 353 հոդվածի 2-րդ մասով (ոստիկանության աշխատակցին կամ պետական պաշտոնյային ցույց տված խմբակային դիմադրություն) եւ 239 հոդվածի 2-րդ մասի Ա եւ Բ *կետերով (խուլիգանություն... կատարված ա) խմբակային համաձայնությամբ եւ բ) պետական պաշտոնյայի դեմ):

Սակայն չբավարարվելով դրանով, գործով նախաքննությունը ավարտելուց եւ գործը մեղադրական եզրակացությամբ դատարան ուղարկելուց մոտ մեկուկես ամիս անց, չնայած քրեական գործն արդեն գտնվում էր Ախալքալաքի շրջանային դատարանի նախագահի վարույթում, դատախազությունը նոր շինծու մեղադրանքներ է առաջադրում Վահագն Չախալյանի դեմ՝ այս անգամ ... 2006-ի մարտ ամսին տեղի ունեցած իրադարձությունների կապակցությամբ:

2006-ի մարտի 11-ին Ախալքալաքում տեղի ունեցավ բազմահազարանոց հանրահավաք, որը կազմակերպվել էր ի նշան բողոքի՝ Վրաստանի Ծալկա քաղաքում 23-ամյա Գեորգ Գեորգյանի սպանության կապակցությամբ: Հանրահավաքի մասնակիցները դատապարտեցին հայազգի երիտասարդի սպանությունը, նշելով, որ այն հետեւանք է էթնիկական փոքրամասնությունների նկատմամբ Վրաստանի իշխանությունների սխալ քաղաքականության: Հանրահավաքից հետո տեղի ունեցավ երթ, որի ընթացքում առանձին վրդովված մասնակիցներ ի նշան բողոքի քարեր նետեցին Թբիլիսիի պետական համալսարանի Ախալքալաքի մասնաճյուղի շենքի վրա (այդ մասնաճյուղը ջավախահայերը ընկալում են որպես երկրամասի վրացականացման հիմնադրամներից մեկը), կոտրելով մի քանի պատուհան: Այժմ, այդ դեպքերից հետո շուրջ 2,5 տարի անց, վրացական իշխանությունները որոշում են քրեական գործ հարուցել այդ դեպքերի կապակցությամբ եւ պատժել այդ ցույցի «նախաձեռնող» Վահագն Չախալյանին: Նրան այս դեպքերի կապակցությամբ առաջադրվել է մեղադրանք Վրաստանի քրեական օրենսգրքի 225 (զանգվածային անկարգությունների կազմակերպում) եւ 226 հոդվածների Ա եւ Բ կետերով (հանրային կարգը խախտող զանգվածային միջոցառումների կազմակերպում)

- Ինչո՞վ եք պայմանավորում Վահագն Չախալյանի, նրա հոր եւ եղբոր նկատմամբ քրեական հետապնդումը:

- Առաջին հերթին նրա քաղաքական գործունեությամբ: Չախալյանների դեմ հարուցված քրեական գործը միանշանակորեն ունի քաղաքական ասպect: Դրա մասին են վկայում թեկուզ միայն Վահագն Չախալյանի դեմ առաջադրված մեղադրանքները՝ զանգվածային անկարգությունների եւ հանրային կարգը խախտող զանգվածային միջոցառումների կազմակերպում, պետական պաշտոնյային ցույց տրված խմբակային դիմադրություն, խուլիգանություն, կատարված խմբակային համաձայնությամբ եւ պետական պաշտոնյայի դեմ:

- Ինչպե՞ս է ընթացել նախաքննությունը:

- Ինչպես նախաքննության ընթացքում, այնպես էլ՝ նախաքննության ավարտից հետո քրեական գործն ուղեկցվել է մի շարք աղմուկներով, որոնք շարունակվում են առ այսօր:

Նախ, Ռուբեն, Վահագն եւ Արմեն Չախալյանների ձերբակալման ժամանակ չի աղմուկվել ընթերակաների ներկայությունը: Նրանց բացակայության պայմաններում է կատարվել Չախալյանների տան խուզարկությունը եւ «հայտնաբերվել է» զինամթերք, որի փաստով մեղադրանք է առաջադրվել իմ պաշտպանյալներին:

Ձերբակալման ընթացքում Չախալյանների ընտանիքի անդամների նկատմամբ առանց որեւէ անհրաժեշտության գործադրվել են բռնություն, ֆիզիկական հարկադրանք, սպառնալիքներ, որոնք նպատակ են հետապնդել ստեղծելու վախի մթնոլորտ:

Ռուբեն, Վահագն եւ Արմեն Չախալյանների նկատմամբ հարուցված քրեական գործի նախաքննությունն ավարտված էր դեռեւս օգոստոսի 8-ին, երբ Սամցխե-Ջավախքի նահանգային դատախազությունը մեղադրական եզրակացությամբ գործն ուղարկեց Ախալքալաքի շրջանային դատարան: Այնտեղի երկու դատավորներից մեկը՝ Նոդար Գվարամաձեն մերժեց քննել գործը, հայտարարելով ինքնաբացարկ Վահագն Չախալյանի նկատմամբ անձնական անբարյացակամություն ունենալու պատճառաբանությամբ եւ գործն ուղարկեց Թբիլիսիի վերաքննիչ դատարան: Բայց չգիտես ինչու այդ «անձնական անբարյացակամությունը» չխանգարեց դատավորին նախքան ինքնաբացարկի մասին հայտնելը մեկ այլ որոշմամբ Վահագն եւ Արմեն Չախալյանների նկատմամբ խափանման միջոց կալանքը թողնել անփոփոխ:

Թբիլիսիի վերաքննիչ դատարանը շուրջ մեկ ամիս ձգձգելուց հետո սեպտեմբերի 10-ին գործն ուղարկում է Ախալցխայի շրջանային դատարան, որը եւ սեպտեմբերի 17-ին այն ընդունում է իր վարույթ: Փաստորեն, սույն քրեական գործով դատաքննությունը նշանակվել է Ախալցխայի շրջանային դատարանում: Սրանով բացահայտորեն խախտվում է մարդու իրավունքների մեկ այլ հիմնարար սկզբունքներից մեկը՝ դատավարության իրավասության սկզբունքը: Այն Վրաստանի սահմանադրության մեջ ամրագրված է հետեւյալ կերպ՝ «յուրաքանչյուր անձ պետք է դատապարտվի միայն այն դատարանի կողմից, որի իրավասությանն է վերաբերում գործը» (հոդված 42, կետ 2):

Այսպիսով, գործը պետք է լսվի Ախալցխայում, չնայած Ախալքալաքի շրջանային դատարանում, բացի դատավոր Նոդար Գվարամաձեից, որը ինքնաբացարկ էր հայտնել, գործում է նաեւ մեկ այլ դատավոր, հանձին դատարանի նախագահ Առաքս Եսոյանի: Այսպիսով մենք ունենք այն կացությունը, երբ ամբաստանյալներ Ռուբեն, Վահագն եւ Արմեն Չախալյանները, ինչպես նաեւ գործով անցնող բոլոր վկաները եւ «տուժողները» Ախալքալաք քաղաքի եւ շրջանի բնակիչներ են, մեղադրական եզրակացությամբ Ռուբեն, Վահագն եւ Արմեն Չախալյաններին մեղսագրվող հանցավոր արարքները կատարվել են նույն Ախալքալաք քաղաքում, բայց գործը քննվում է Ախալցխա քաղաքում, Ախալքալաքից շուրջ 70 կմ հեռավորության վրա:

Դեռեւս սեպտեմբերի 18-ին իմ պաշտպանյալներ Վահագն եւ Արմեն Չախալյանները, իսկ սեպտեմբերի 19-ին՝ Ռուբեն Չախալյանը միջնորդություններ են ներկայացրել Ախալցխայի շրջանային դատարանի նախագահին, որտեղ նրանք միջնորդում էին. 1) իրենց նկատմամբ հարուցված քրեական գործն ըստ ընդդատության ուղարկել Ախալքալաքի շրջանային դատարան, 2) փոխել անչափահաս Արմեն Չախալյանի նկատմամբ որպես խափանման միջոց ընտրված կալանքը եւ 3) հնարավորինս սեղմ ժամկետում սկսել դատաքննությունը: Մինչ օրս նշված միջնորդությունների վերաբերյալ որեւէ գրավոր պատասխան մենք չենք ստացել:

Այսօր միայն հեռախոսով ինձ դատավորը տեղեկացրեց, որ Չախալյանների գործով դատական նիստը նշանակվել է նոյեմբերի 6-ին, ժամը 15:00-ին՝ Վահագնի եւ Արմենի ձերբակալումից շուրջ երեք ու կես ամիս անց:

- Ինչ բանտային պայմաններում են պահվում Վահագն եւ Ռուբեն Չախալյանները:

- Եթե բնորոշեմ մեկ բառով, ապա՝ խայտառակ: Անգամ նվազագույն չափանիշների մասին խոսելն ավելորդ է: Վահագն Չախալյանի բանտախցում կալանավորվածների թիվը մի քանի անգամ գերազանցում է թույլատրվածը նորմերը, բանտարկյալները ստանում են անորակ սնունդ, ապահովված չեն տարրական հիգիենայի պայմանները:

Վրաստանի բանտային համակարգը փաստորեն գործում է ինքնաֆինանսավորման սկզբունքով: Յուրաքանչյուր կալանավորի համար բացված է հաշվեհամար, կալանավորների հարազատներին թույլ է տրվում գումար փոխանցել այդ հաշվեհամարներին: Այդ գումարով էլ կալանավորը հնարավորություն է ստանում ձեռք բերելու սննդամթերք՝ դրանով ազատելով պետությանը իրեն կերակրելու հոգսից...

Սրանք խնդիրներ են, որոնք հատուկ են Վրաստանի ամբողջ բանտային համակարգին, սակայն նաեւ նկատվում է հատուկ խտրական վերաբերմունք Չախալյանների նկատմամբ: Այսպես, Վահագն Չախալյանին թույլ չեն տալիս ստանալ եւ ընթերցել տպագիր մամուլ եւ գրականություն: Բացի դրանից, երբ նա ցանկություն էր հայտնել, որ նրան այցելի հայկական եկեղեցու քահանա, խնդրանքը մերժվել է:

Առողջական լուրջ խնդիրներ ունի Արմեն Չախալյանը: Այդ խնդիրներն առաջացել են մեկուսարանում գտնվելու ընթացքում եւ բժշկական համապատասխան հսկողության բացակայության հետեւանքով հետզհետե խորանում եւ բարդանում են: Փաստորեն, գտնվելով անազատության մեջ, Արմեն Չախալյանը չի ստանում բժշկական համապատասխան օգնություն, չի կատարվում նրա առողջական վիճակի հետազոտում եւ բուժում:

- Ինչ հույսեր եք կապում առաջիկա դատավարության հետ: Հնարավո՞ր է, արդյոք, գործի արդարացի քննությունը:

- Նախաքննության ընթացքում արձանագրված բացահայտ խախտումները՝ միջնորդություններին անպատասխան թողնելը որպես դատական նիստերի վայր Ախալցխան ընտրելը, գործի քննության ձգձգումը, նորանոր մեղադրանքների առաջադրումը մեզ որեւէ հիմք չեն տալիս ենթադրելու, որ գործը դատարանում քննվելու է արդարության անգամ նվազագույն ստանդարտների պահպանմամբ:

Որ Վրաստանում դատական համակարգը անկախ չէ, գաղտնիք չէ եւ ոչ մեկի համար: Այդ փաստը մասնանշում է Վրաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանն իր զեկույցներում, որոնցից վերջում մասնավորապես ասված է. «Վրաստանի առջեւ ծառացած բազմաթիվ լուրջ խնդիրների պատճառը անկախ դատական համակարգի չգոյությունն է: ...Դատական համակարգը վերահսկվում է դատախազության եւ պետական մարմինների կողմից: Վճիռներն ընդունվում են նախօրոք եւ պարզապես նոտարական վավերացում են անցնում դատարանի դահլիճներում»:

ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների հանձնաժողովը 2007-ի հոկտեմբերին Վրաստանի իշխանություններին ուղղված հանձնարարականներում նշում է դատաիրավական ոլորտում առկա խնդիրների մասին եւ պարտավորեցնում է քայլեր ձեռնարկել դատաիրավական համակարգի անկախությունը ապահովելու ուղղությամբ, մասնավորապես՝ վերացնելով բոլոր տեսակի միջամտությունները: Սակայն, ինչպես եւ Վրաստանի ժողովրդավարացման եւ մարդու ու փոքրամասնությունների իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող այլ խնդիրների դեպքում այս հանձնարարականները եւս մնում են միայն թղթի վրա:

Ինչեւէ, թե՛ իմ պաշտպանյալները, թե՛ ես վճռականորեն եմք տրամադրված եւ հետեւողականորեն պայքարելու եմք արդարության հաղթանակի համար: Ի վերջո իմ պաշտպանյալներին առաջադրվել են կեղծ եւ շինծու մեղադրանքներ, անօրինական ճանապարհով ձեռք են բերվել ապացույցներ, որոնց վրա կառուցված քրեական գործը վաղ թե ուշ տապալվելու է եթե ոչ Ախալցխայի շրջանային դատարանում կամ Թբիլիսիի վերաքննիչ դատարաններում, ապա գոնե, հաստատապես համոզված եմք՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում:

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2008 ԷՋ Ա

ԼԱՅՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՄՊԼԵՄԵՆՏԱ՞Ր Է ԱՐԴՅՈՔ ՀՀ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Կոմպլեմենտարության ձախողված բենեֆիսը Հայաստանում

Քաղաքականությունը բարդ երեւույթ է եւ հազիվ թե հարկ կա այն լրացուցիչ խճողել՝ նրա անվանակոչման մեջ ներմուծելով օտարամուտ բառ, որի իմաստ-նշանակությունը հասու չէ նույնիսկ քաղաքականության ոլորտի բարձր պաշտոնյաներին: Հիրավի, վերջին տասնամյակներում Քոչարյան-Օսկանյան տանդեմի թեթեւ ձեռով հայոց քաղաքական լեքսիկոն ներմուծված «կոմպլեմենտարություն» (փոխլրացնող քաղաքականություն) եզրույթը միանգամայն պարադոքսալ կացության մեջ է հայտնվել. յուրաքանչյուրն, ով չի ալարում, գործածում է այդ բառը (իրեն «քաղաքական գործիչ» հորջորջած մեկի համար դա նաեւ մասնագիտական պատվախնդրության հարց է), սակայն գրեթե ոչ մեկը գոնե փորձաստ չի մերձենում այդ բառով նշանակվող երեւույթի գիտական, կամ առավել եւս՝ փիլիսոփայական նշանակության ըմբռնմանը: Երկու տարի առաջ ես դա փորձեցի պարզել ՀՀ ԱԳ նախարարությունն այցելելով եւ զրուցելով երեք բարձրաստիճան պաշտոնյաների հետ: Եզրակացությունս անմխիթարական էր. մարդիկ հասկացողություն չունեն այդ բառի մասին եւ եթե ինչ-որ բան ասում են այդ առիթով, դա կամ մտահայեցում է՝ ինտելեկտուալ սոթեկուլյացիա, կամ ՀՀ արտաքին պրակտիկ քաղաքականության ամփոփման փորձ: Նրանք նույնիսկ այդ բառի հոդաբաշխ արտաբերման խնդիր ունեին՝ «կոմպլեմենտարության» փոխարեն ասում էին «կոմպլիմենտարություն», որին համապատասխան ձեւավորում եւ գործադրում էին նաեւ այդ բառի սեմանտիկան՝ բոլորին սիրաբահել, բոլորի հետ լավ լինել եւ այլն: ԱԳ նախարարությունում որեւիցե մեկը (կամ խումբ) այդ խնդրով հատուկ չի զբաղվում (այն դեպքում, երբ, դիցուք, պրագմատիզմի եւ լիբերալիզմի քաղաքական փիլիսոփայությամբ հատուկ ակադեմիական ինստիտուտներ եւ «ուղեղային կենտրոններ» են զբաղվում), նույնիսկ նախարարության գրադարանում «կոմպլեմենտարություն» թեմայի բիբլիոգրաֆիա չի կազմված: Նմանապես անմխիթարական է մեր արտաքին քաղաքականության փիլիսոփայության սկզբունքի դերին հավակնող այդ բառի կամ անվանակոչման արտաքին ռեցեպցիան: Մեր միջին եւ ավագ սերնդի մտավորականներին քաջածանոթ քաղաքագետ Ալեքսանդր Բովինը, հայտնվելով Հայաստանում, այսպես արտահայտվեց կոմպլեմենտարության սկզբունքի մասին. «Դուք, ի՞նչ է, պատրաստվում եք սիրալիություններ՞ անել Ռուսաստանին: Դուք ավելի լավ է՝ շահերի բալանսով զբաղվեք»: Նման ոչ բարձր կարծիքի է ՀՀ արտաքին քաղաքականության այդ սկզբունքի մասին նաեւ բոլորիս քաջածանոթ Վլադիմիր Սուրենյանը՝ ՌԴ նախկին դեսպանը ՀՀ-ում: «Կոմպլեմենտարությունն այն բառը չէ. ավելի սուրբ է դիվերսիֆիկացիա կոչել այդ կուրսը», ասում էր նա:

Նկատենք, որ այդ անվանի քաղաքագետներն ու քաղաքական գործիչները միանգամայն նպաստավոր, ընդգծված բարյացակամ վերաբերմունք ունեն Հայաստանի նկատմամբ, որը, սակայն, բավարար չի լինում, որպեսզի այդ մեծարգո պարոնայք խուսափեն կոմպլեմենտարության վերաբերյալ տրիվիալ, նույնիսկ անհեթեթ ըմբռնումից: Եթե այդօրինակ ըմբռնումը նրանց մտավոր թերացումն է, ապա դա ՀՀ ԱԳ նախարարության ուղղակի մեղքն է, քանզի սեփական քաղաքականության արդյունավետ լուսաբանում եւ քարոզչություն չի իրագործվել: Արծարծվող խնդրի վերաբերյալ պատշաճ ուշադրություն չի ցուցաբերվել նաեւ հանրապետության գիտական (հատկապես քաղաքագիտական եւ փիլիսոփայական) հասարակայնության կողմից: Առկա հատուկենտ հրապարակումները բացառապես քաղաքական բնույթի են եւ ոչ քաղաքագիտական: Կարծես թե խոսքը վերաբերվում է ծայրեծայր մշակված-իմաստավորված մի երեւույթի, եւ ոչ թե քաղաքագիտական սանդարս ըմբռնումներն անդրանցնող, գրեթե տարաշխարհիկ մի սկզբունքի մասին, որ հայերիս բնորոշ հատուկ հավակնոտությամբ որդեգրել ենք՝ առանց դույզն իսկ մեզ նեղություն տալու հասկանալ եւ որոշել՝ ի զորո՞ւ ենք այդ սկզբունքը իրագործել քաղաքական Praxis-ում...

2. «Կոմպլեմենտարություն» հասկացությունը եւ մետաֆիզիկան

Իհարկե, առնվազն խնդրահարույց է որեւէ հասկացության՝ փորձաստ ակադեմիական ներկայացումը հանրամատչելիության ձգտող օրաթերթում: Այնուամենայնիվ, ես հույս ունեմ առանց մեծ խաթարումների ընթերցողին հաղորդել կոմպլեմենտարության արդիական գիտական ըմբռնման հիմնական բովանդակությունը: Առավել սուրբ եւ համապարփակ գիտելիք այդ թեմայի վերաբերյալ ընթերցողը կարող է գտնել իմ հեղինակած մենագրական հետազոտության մեջ (Ֆելիքս Կարապետյան, Կոմպլեմենտարություն, Երեւան, 2006):

Կոմպլեմենտարությունը նյութական-մատերիական եւ հոգետր-իդեական աշխարհների կազմակերպման համընդհանուր (ունիվերսալ) եղանակ է: Թեեւ այդ բառը շուրջ երկու հազար տարվա վաղեմություն ունի, սակայն դրա գիտական նշանակությունը հիմնականում ձեւավորվել է XX դարում՝ հարդյունս քվանտային ֆիզիկայի եւ կենսաբանության մեծագույն հայտնագործությունների: Իրենց կոնկրետ տեսքով այդ գիտական արդյունքները կարծես թե հեռու են իրարից, սակայն նրանց միջեւ էական նմանություն կարելի է հայտնաբերել, եթե նկատի առնենք մտքի կազմակերպման տրամաբանական ձեւը (կառուցվածքը), որ թույլ է տալիս կոմպլեմենտարության քվանտաֆիզիկական եւ կենսաբանական կոնցեպտները դիտել որպես «կոմպլեմենտարություն» ընդհանուր գիտական հասկացության տարատեսակներ (համապատասխանաբար՝ ոչ դասական եւ դասական բնույթի): «Կոմպլեմենտարություն» մտածաձեւով առաջադրվող մտային բովանդակության կազմակերպման սկզբունքները երեքն են.

ա) հետազոտվող առարկայում երկյակ հակընդդեմ կառուցվածքագործառնական բնութագրիչների առանձնացումը,

բ) երկյակ ընդդիմության յուրաքանչյուր կողմի առնչվածությունը հետազոտվող օբյեկտի՞ամբողջականությունը,

գ) երկյակ ընդդիմության հարաբերակցության ըմբռնումը՝ որպես առարկայի ամբողջականությունը ապահովող բեւեռներ, որոնք իրար փոխբացառելով՝ փոխպայմանավորում եւ փոխլրացնում են միմյանց:

Արդյունքում կարելի է կոմպլեմենտարության ընդհանուր գիտական սահմանումը առաջադրել՝ կոմպլեմենտարությունն ամբողջության մեջ երկյակ հակընդդեմ համադասավորություն ունեցող բաղադրիչների ոչ համադրական միավորման կարգի կարգն է:

Կոմպլեմենտարությունն հասկացությունն, ուրեմն, օբյեկտիվ, առարկայական հակասության մտածելու ձեւ է, այնպիսին, որը բացառում է էկլեկտիկան եւ անտինոմիան, ենթադրում ոչ թե փոխբացառողփոխոչնչացնող, այլ փոխպայմանավորող առնչություններ, որ ամբողջացման եւ ամբողջապահովման հիմքն են, ինչպես հարավային եւ հյուսիսային բեւեռները՝ մագնիսում, դրական եւ բացասական էլեկտրական լիցքավորված մասնիկները, մարդու ուղեղի կիսագնդերի գործառույթները եւ այլն:

3.Հնարավո՞ր է կոմպլեմենտար քաղաքականությունը

«Ինչպե՞ս» հարցի պատասխանը ակնհայտ է՝ քաղաքականության մեջ կոմպլեմենտարության հասկացության կիրառմամբ, որպես քաղաքական մոտիվացիայի, քաղաքական մտածողության, քաղաքական առարկայական գործունեության (պրակտիկայի), քաղաքական հարաբերությունների հաստատման հիմք եւ կարգավորիչ:

Կոմպլեմենտարիստական քաղաքական ակցիան (իդեական եւ առարկայական-պրակտիկ) քաղաքական գործակիցների կոնֆորմացումն (համաձեւացումն) է՝ նրանց միջեւ այնպիսի հարաբերությունների հաստատումը, որոնք միտված լինեն կանխատեսելի հասարակական-քաղաքական իդեալի իրագործմանը:

Այսպիսով, քաղաքականությունը կոմպլեմենտարորեն կառուցել հնարավոր է, եթե, փոխվում են ավանդական կամ արդիական քաղաքական համակարգերի ոչ թե դրվագներ, այլ ամբողջ հարացույցը (պարադիգմա): Ընդսմին՝ վերջինս ոչ թե հերթականարարային բնույթի է, այլ հակադրվում է առկա քաղաքական հարացույցերի ողջ համախմբին, հետեւաբար այն գերհարացույց է (մեգապարադիգմա): Հիրավի, արդի բոլոր քաղաքական հարացույցերը (լիբերալիզմ, կոնսերվատիզմ, պրագմատիզմ, սոցիալիզմ, նացիոնալիզմ) կառուցված են միեւնույն՝ հատուցման (Talion) սկզբունքով: Այնինչ կոմպլեմենտարիստական քաղաքական հարացույցի հիմքը փոխհատուցումն է (կոմպենսացիան):

4. Իրագործելի՞ է, արդյոք, կոմպլեմենտար քաղաքականությունը

Առհասարակ, գոյություն ունի հայտնի առնչություն՝ որքան հիմնարար (ֆունդամենտալ) է գաղափարը, այնքան ոչ անմիջական եւ ոչ միանշանակ է նրա առարկայացում-իրագործումը: Իսկ կոմպլեմենտարությունը գիտության եւ փիլիսոփայության ամենահիմնարար գաղափարներից է: Եվ առհասարակ՝ թե՛ այդ գաղափարը, եւ թե՛ դրա իրագործման փորձը բոլորովին էլ նորություն չէ (այն էլ՝ հայաստանյան նորություն): Պարզապես համապատասխան անվանակոչությունն (նոմենկլատուրան) է բացակայել: Ես խոսում եմ Քրիստոսի բարոյական վարդապետության մասին, որ աշխարհում ամենահայտնի գաղափարաբանությունն է, որի կենտրոնական գաղափարը կոմպլեմենտարությունն է (այդ թեզը ես պատշաճ հիմնավորվածությամբ առաջադրել եմ վերոհիշյալ իմ մենագրության մեջ): Արդ, Արեւմուտքում (եւ ոչ միայն Արեւմուտքում) այդ անվերապահորեն գերակայող կրոնական գաղափարաբանությունը 2000 տարվա ընթացքում իրագործված-առարկայացվա՞ծ է: Ակնհայտորեն, պատասխանը ոչ միանշանակ է եւ առավելապես միտում է դեպի բացասական տարբերակը:

Այնուհանդերձ, պատմական փաստ է քրիստոնեության (Երուսաղեմի) հաղթանակը Հռոմեական կայսրության նկատմամբ, այն պարագայում, երբ նրա հզոր հարեւանները (Իրանը, Կարթագենը) պարտվեցին: Այդ հաղթանակը, ամեն ինչից զատ, ապահովվեց երկու հիմնասյուներով՝ գաղափարի հզորությամբ ու պահանջելիությամբ եւ գաղափարակիր առաքյալ-քարոզիչների անձնուրաց միսիոներական մոլեռանդությամբ: Նմանապես՝ կոմպլեմենտարության գաղափարը քաղաքականության մեջ հզոր, հիրավի աշխարհափրկիչ (սոտերիոլոգիական) գաղափար է, մնում են անձնուրաց (նաեւ ազգուրաց), մոլեռանդության հասնող միսիոներ-գաղափարակիր անձինք եւ պետություններ գտնել:

Վերջում, դառնալով խորագրի հարցադրմանը, ազնիվ հետեւողականության պարագայում մենք պարտավոր ենք արձանագրել, որ, ավաղ, Հայաստանում ըստ արժանվույն չի գնահատվել եւ գիտակցվել, որ այդպես անվանակոչելով ՀՀ արտաքին քաղաքականությունը, ձեւակերպում են մի հզորագույն հավակնոտության նախագիծ, որի համեմատությամբ մեր մյուս հայտնի հավակնոտ նախագծերը (առողջապահության, ֆինանսաբանկային եւ այլն) պարզապես համեստագույն նկրտումներ են:

Մի թռուցիկ իսկ հայացք ՀՀ արտաքին քաղաքական praxis-ի վրա, օրինակ, թե ինչպե՞ս են նույնությամբ, առանց դույզն իսկ փոխակերպման (տրանսֆորմացիայի), ընդօրինակվում ՆԱՏՕ-ի եւ Հավասարակշռության կազմակերպության ռազմավարությունները. պարզվում է, որ այդ քաղաքականությունը կարող է ամեն կերպ կոչվել, սակայն ոչ երբեք՝ կոմպլեմենտարիստական: Սա արդի Հայաստանում լայն տարածում գտած պսեւդոմորֆոզների դասական օրինակ է՝ գավառական մոդեռնի տարբերակով, երբ հնչեղ անվան տակ քողարկվում է միանգամայն անբարեհաջող, երբեմն նաեւ ուղղակի հոռի բովանդակություն (այդ մասին ես առավել հանգամանալից անդրադարձել եմ «Առավոտ»-ի թիվ 999-ում/: Առավել համարժեք (ադեկվատ) անվանակոչության պարագայում ՀՀ real politic-ը կարող է կրել բազմավեկտորություն, երկակի (բազմակի) սանդարտներ, պատեհապաշտական խուսանավում եւ նմանատիպ այլ՝ ոչ-կոնցեպտուալ, ոչ-արժանապատիվ որակավորումներ, որոնցից խուսափել, ցավոք, անհնար է, քանզի իրերի բնույթն է այնպիսին, որ նրանք տենչում են կոչվել իրենց սուրբ անուններով...

ՖԵԼԻՔՍ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Բաքվի 1918-ի զարդեր

***90** տարի առաջ, ճիշտ այս օրերին Բաքվում տեղի էր ունենում զարհուրանք՝ թուրք ասկյարն ու թաթար-ադրբեջանցի խուժանը հոշոտում էին հայ ազգաբնակչությանը: Բնակարաններում, փողոցներում, բակերում կատարվում էր զանգվածային սպանդ, բռնաբարվում եւ առեւանգվում էին կանայք, մանկահասակ երեխաներին բարձր հարկերից նետում էին սալահատակին, հայ ռազմագերիներին սայլերին լծած, մտրակահար անելով՝ քշում էին քաղաքով մեկ, ենթարկելով ամենատոհմիկ անարգանքների:*

Ոչնչացվում էր հայը, այն տարը, որը Բաքուն քաղաք էր դարձրել, կառուցել էր գործարաններ ու ֆաբրիկաներ, մշակույթի օջախներ, գեղեցիկ շենքեր, հիմնել առաջին տարանն ու գրադարանը, ի վերջո՝ նավթի պարզունակ արդյունահանումը վերածել արդյունաբերության, ինչի շնորհիվ Ռուսական կայսրությունը միջազգային բեմահարթակում դարձել էր գլխավոր դերակատարներից մեկը:

Բաքվի հայաջնջումն ուներ նախապատմություն: Երբ 1918-ի մայիսի 26-ին Անդրֆեդերացիայի փլուզումը փաստաթղթային ձեւակերպում ստացավ՝ անկախություն հռչակեցին վրացիները, մեկ օր անց՝ թաթար-ադրբեջանցիները, մայիսի 28-ին՝ Թիֆլիսի Հայոց ազգային խորհուրդը, ադրբեջանական կառավարությունը հայտնվեց Ելիզավետպոլում (Գյանջա, Գանձակ): Այն չէր կարող մեկնել Բաքու պարզ պատճառով՝ դեռեւ 1917-ի նոյեմբերից այստեղ հաստատվել էր բոլշեւիկյան իշխանություն: Սակայն ամեն ինչ ծրագրվել էր վաղօրոք՝ ադրբեջանական կառավարությունը սպասում էր ցեղակից թուրքերի ռազմական օժանդակությանը: Եվ ահա թուրքական դիվիզիաները՝ Նուրի ու Մուրսալի փաշաների հրամանատարությամբ, հայտնվեցին Ելիզավետպոլում եւ կառավարության, գերմանական ռազմական խորհրդականների ոտեկցությամբ արշավանք սկսեցին դեպ Բաքու: Դրանով սկիզբ դրվեց Ելիզավետպոլի ու Բաքվի նահանգների հայության ցեղասպանությանը՝ իր մահաբեր ճանապարհին թուրք-ադրբեջանցիները ավերեցին հայաբնակ գյուղերը եւ սրի քաշեցին խաղաղ բնակչության կեսից ավելին. միայն Նուխիի եւ Արեւի գավառների 51 հայկական գյուղերից ոչնչացվեց 48-ը ու սպանվեց 26.700 մարդ:

Թուրքական բանակի առաջխաղացումը իրադրության կտրուկ փոփոխման հանգեցրեց բուն Բաքվում՝ հուլիսի 31-ին բոլշեւիկյան կարգերը տապալվեցին, կոմիսարները բանտարկվեցին, եւ իշխանությունն սանձնեց աջ էսէռներից, մենշեւիկներից ու դաշնակցականներից կազմված «Ցենտրոկասպյան դիկտատուրան»: Վերջինս կազմակերպեց քաղաքի ինքնապաշտպանությունը, իսկ ռազմաճակատի հրամանատար նշանակվեց ռուսական բանակի փայլուն զորականներից մեկը՝ գեներալ Հակոբ Բագրատունին:

Ինքնապաշտպանական ուժերը բաղկացած էին Բրեսլ-Լիտովսկի ամոթալի պայմանագրից հետո արեւմտյան ռազմաճակատը լքած եւ տուն կամ կովկասյան ճակատ գնացող հայ զինվորներից, ՀՅԴ մարտական ջոկատներից, Լ.Բիչերախովի կազակական ջոկատից, հայկական եւ ինտերնացիոնալ գնդերից, մենշեւիկների ու բոլշեւիկների ջոկատներից, ինչպես նաեւ շուրջ 1000 անգլիացի զինվորներից ու սպաներից՝ գեներալ Դենստերվիլի հրամանատարությամբ, ընդհանուր թվով՝ 28.000 հոգի: Այս համապատկերից ակնհայտ է, որ ինքնապաշտպանական ուժերը բազմազգ էին, տարաբնույթ, խառնիճաղանջ, եւ գրեթե յուրաքանչյուր ռազմական միավոր ախտահարված էր սեփական քաղաքական շահով: Բացի այդ, նրանք զրկված էին ապահով թիկունքից՝ Բաքվի բնակչության գերակշիռ մաս կազմող մահմեդականությունն ամբողջովին հարձակվող կողմի աջակիցն էր: Սրանք էին այն պատճառները, որոնք կանխորոշեցին ռազմական գործողությունների ելքը՝ 23-հազարանոց թուրք-ադրբեջանական զինուժը հաղթեց:

Սեպտեմբերի 14-ին ստորագրվեց կապիտուլյացիայի ակտը, ըստ որի հաջորդ օրը քաղաք պետք է մտնեին թուրքական զորքն ու մուսաֆաթական կառավարությունը: Հենց նույն 14-ին քաղաքը լքեցին տեղեկացվածներն ու հնարավորություն ունեցողները՝ «Ցենտրոկասպյան դիկտատուրան», անգլիացիները, անգամ՝ բանտարկված կոմիսարները: Նավերի բացակայության, տարհանում չկազմակերպելու պատճառով 88.673 հայ բնակչից փախչել կարողացավ 31.543-ը, մնաց 57.380 հոգի: Վերջիններս էին կառափնարանի զոհերը, նրանք էին հագուստ տալու թուրք-ադրբեջանցիների վրեժխնդրությանն ու արյան ծարավին, նրանք էին իրենց կյանքով հատուցելու պարտության դիմաց...

Սեպտեմբերի 15-ին թուրքական զորքը Բաքու չմտավ, ըստ դիվային պայմանավորվածության՝ թուրքերը 3 օրով քաղաքը հանձնեցին ադրբեջանցիներին: Թե ինչ կատարվեց այդ օրերի ընթացքում՝ դժվար է բառերով նկարագրել: Մեջբերենք ականատեսի վկայություն: Բ. Իսխանյանը գրում է.

«...Երեք օր շարունակ՝ սեպտեմբերի 15-ից (առաւօտուանից) մինչեւ 17-ը (երեկոյեան), կիրակի, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օրերը, քաղաքի դրութեան նոր տէրերը համարտում էին կազմակերպուած մարդասպաններ, աւազակներ, թալանչիների բազմաթիւ եւ բազմատեսակ բանդաները, բաղկացած տաճկական կանոնատոր զօրից եւ Բագուի ու շրջակայ գիւղերի թաթարական տարրից: ...Քաղաքի տէրերը սանձակոծ եւ արիւնարբու ոճրագործներն էին: Նուրի եւ Մուրսէլ փաշաներին մի կողմից, Խոյսկի եւ Ջեվանշիր խաներին միւս կողմից հաճելի է եղել չափած-ձեւած նախահաշիւներով, որ երեք օր շարունակ եւ անդադար Բագու քաղաքի եւ նրա շրջանի ողջ հայկական էլեմենտի կեանքն ու գոյքը յանձնուի բանդաների եւ ոճրագործների խնամքին:

Որքան կարող են՝ թող կոտորեն ու ջարդեն, յափշտակեն ու բռնաբարեն, կողոպտեն ու թալանեն, դա թոյլատրւում է նրանց. դա թողնւում է նրանց ոյժին, եռանդին եւ ընդունակութեան»: Գերմանացի մայոր Մայերը գրում է. «Ինչպես երեւում է, թուրքերն ու հասկացող ադրբեջանցիները զգում են, որ ամբողջ աշխարհի առաջ այլանդակ խարան են կրելու: ...Համընդհանուր է այն կարծիքը, որ տեղի է ունեցել հայերի պարբերաբար ոչնչացում, այսինքն, քաղաքի գրավումից առնվազն 24 ժամ անց զորքին տրվել է լիակատար ազատություն...

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԴԱՂԱՅԱՆ

Բաքվի հայ բնակչության ինքնապաշտպանության 90-ամյակը

Մոռացված նախնիների ստվերները

Ես կարծում եմ միայն, որ հնարավոր չի եղել ազատվել այն դեպքից, որին կանչել էին, եւ որ ճակատամարտի հաջորդ օրը զորքը պիտանի չի եղել ոստիկանական նպատակներով օգտագործելու համար, այլ պարզապես ցրվել է: Մեղավոր է ոչ այնքան չար կամքը, որքան թուրքական ռասայի քաղաքական բարոյական թերարժեքությունը»:

Երբ երեք օր անց ադրբեջանցիները ֆիզիկապես հոգնեցին հայասպանությունից, թուրքական զորքը մտավ քաղաք, եւ սկիզբ դրվեց բաքվահայության երկամյա համակարգված, մեթոդական ոչնչացմանը:

Մոտավոր զինադադարից հետո (հոկտեմբերի 30), իր սվիններով Բաքվում հիմնելով ու թողնելով Ադրբեջանի Հանրապետություն՝ թուրքական զորքը նահանջեց Ելիզավետպոլ: Նոյեմբերի 17-ին անգլիական զորախմբի ոտեկցությամբ քաղաք մտան դաշնակից տերությունների՝ Մեծ Բրիտանիայի, Ֆրանսիայի, ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչները, գեներալ Թոմսոնի առաջնորդությամբ: Սկսվեց կոռուպցիաների հաշվարկ. ցեղասպանության զոհ էր դարձել առնվազն 30.000 հայ...

Այժմ խոսեմ այն ցավի ու խայտառակության մասին, որն ինձ դրդեց գրիչ վերցնել:

Այս ամբողջ անցնող տարվա ընթացքում ականատես եղանք բազմաթիվ հանդիսությունների՝ թատերական, երաժշտական, կինոփառատոներ, բազմաթիվ գիտաժողովներ, Վազգեն I վեհափառի, Վիկտոր Համբարձումյանի, Վիլյամ Սարոյանի 100-ամյակներ եւ այլն, որոնց եռանդում, առաջնակարգ մասնակցությամբ ունեցավ պետությունը: Հրաշալի է, այդ ամենին վերաբերում եմ աննախանձ ուրախությամբ, քանզի դրանք ազգային ինքնահաստատման դրսեւորումներ էին: Երբ պատրաստվում էինք Մեծ եղեռնի 90-ամյակին, կանխավ ստեղծվեց կառավարական հանձնաժողով, մշակվեց ծրագիր, հատկացվեցին զգալի ֆինանսական միջոցներ: Սակայն բաքվահայոց ցեղասպանությունը՝ Մեծ եղեռնի ուղղակի շարունակությունը, մնաց անհասկանալի, անընդունելի, դաժան հանձնաժողով՝ 30 հոգուց բաղկացած միջազգային մի մարմին, որը Բաքվի բնակիչներին կոչ արեց ֆինանսական կորուստների վերաբերյալ հայտեր ներկայացնել: Մինչեւ 1919-ի փետրվար դրանք ընդունեց, ապա երկու ամիս ստուգեց դրանց իսկությունը ու հրապարակեց վերջնական արդյունքները, համաձայն որոնց փոխհատուցման ենթակա գումարներն այսպիսին էին. հայերին՝ 453 մլն 184.126 ռուբլի, ռուսներին եւ այլ ազգերի ներկայացուցիչներին՝ 48 մլն 824.531 ռ., վրացիներին՝ 3 մլն 995.049ռ., մուսուլմաններին (այդ թվում եւ բյուրիմացաբար թալանված ադրբեջանցիներին)՝ 2 մլն 226.822 ռ., հիմնարկ-ձեռնարկություններին՝ 83 մլն 871.114 ռ.: Ընդ որում, յուրաքանչյուր հայատուի տրամադրվեց համապատասխան վճարագիր, որի դարձերեսին նշված էր. «1. Սույն վկայագրում նշված գումարը ենթակա է վճարման Փարիզի խաղաղության վեհաժողովի կողմից Վերստուգիչ հանձնաժողովի որոշումը հաստատելու եւ վճարման կարգը սահմանելու պարագայում.

2. Սույն գումարը ենթակա է վճարման վկայագրում նշված անձին կամ հաստատությանը, կամ նրա օրինական ժառանգորդին, եւ կամ համապատասխան լիազորագրով հավատավոր վստահորդին»:

Փարիզի խաղաղության վեհաժողովում ձեւավորվեց փոխհատուցման գծով հատուկ հանձնախումբ, որը պատերազմից տուժած կողմերին, այդ թվում եւ՝ հայությանը, վերաբերող նախնական տվյալները ներկայացրեց ապրիլի 14-ին: Այնինչ գեներալ Թոմսոնը, որ զբաղված էր Բաքվի նավթարդյունաբերությունում ներդրված անգլիական կապիտալը փրկելով եւ դրա համար ադրբեջանական կառավարության թելադրանքով ղարաբաղցիներին հորդորում էր մտնել Ադրբեջանի Հանրապետության կազմի մեջ, բաքվահայության նյութական կորուստների վերաբերյալ տվյալները դիտավորյալ ուշացրեց ու հրապարակեց ապրիլի 20-ին:

Սակայն ինչպես ցեղասպանությունը, այնպես էլ դրանից բխող ֆինանսական փոխհատուցումը վաղեմության ժամկետ չունեն: Եվ դրանից ելնելով, ես հավակնություն եմ կատարել, ըստ որի Թուրքիայի պարտքը բաքվահայությանը (մինչեւ 2007 թ.) կազմում է 3 մլրդ 518 մլն 847.403 անգլիական ֆունտ ստեռլինգ:

Նույն կերպ փոխհատուցման պարտավորություն ունի ներկայիս Ադրբեջանը: Այս երկիրը 1991-ի հոկտեմբերի 18-ին ընդունել է «Ադրբեջանական Հանրապետության սահմանադրական ակտը Ադրբեջանական Հանրապետության պետական անկախությունը վերականգնելու մասին», որի հոդված 2-ում գրված է. «Ադրբեջանական Հանրապետությունը հանդիսանում է 1918 թվականի մայիսի 28-ից մինչեւ 1920 թվականի ապրիլի 28-ը գոյատեւած Ադրբեջանական Հանրապետության ժառանգորդը»: Հետեւաբար եւ պատասխանատվություն պետք է կրի իր նախնյաց հանցագործությունների համար: Զուտ ֆինանսական տեսակետից Ադրբեջանի պարտքը սպանված կամ չսպանված, բայց թալանված բաքվահայության ժառանգորդներին կազմում է 134 մլն 149.279 ֆունտ ստեռլինգ:

Ես պնդում եմ, որ այս խնդրով միջազգային դատարաններում պետք է իրավական հետապնդում նախաձեռնել: (Ի դեպ, հոկտեմբերի 10-ին «Ազգը» տպագրել է մի լուսանկար, համաձայն որի Բաքվի նախկին բնակիչ, հայուհի Վալենտինա Ակիմովան դիմել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, որը Ադրբեջանին պարտադրել է 12,5 հազար դոլար տուգանք վճարել եւ վերականգնել նրա իրավունքը 1990-ական թթ. բռնազավթված բնակարանի նկատմամբ): Մերօրյա Թովմա անհավատներին կուզենայի ասել՝ եթե անգամ իմ առաջարկը համարում եք անհեռանկար, ապա որեւէ մեկը կասկածո՞ւմ է, որ նման հաղթաթուղթ ունենալու պարագայում Թուրքիան ու Ադրբեջանը մեր նկատմամբ համաշխարհային վայնասուն կբարձրացնեին:

Այժմ դառնանք մեր ոչխարներին: Ականավոր ազգային-քաղաքական գործիչ, երկու տասնյակից ավելի աշխատությունների հեղինակ Բախշի Իշխանյանը (1879-1921) բաքվահայոց ցեղասպանության ժամանակ գտնվում էր քաղաքում, ծպտյալ շրջում եւ սեփական աչքով տեսնում էր ողջ մահասարսուռը: Դաշնակիցների գալստից հետո, Բաքվի Հայոց ազգային խորհրդի հանձնարարությամբ, նա ստեղծեց Անկեսային հանձնախումբ, կազմեց 26 հարցից բաղկացած հարցաթերթիկ ու բաժանեց ազգակիցներին: Ապա այդ ամբողջը գիտականորեն ամփոփեց եւ 1920-ին, Թիֆլիսում հրատարակեց «Բագուի մեծ սարսափները» ու դրա ռուսերեն թարգմանությունն «Великие ужасы гор. Баку» գրքերը: Այստեղ են բոլոր տվյալները թե՛ զոհերի, թե՛ ֆինանսական կորուստների վերաբերյալ: Կուզենայի հարցնել՝ մի՞թե հնարավոր չէր վերահրատարակել այդ պատմական վավերագիրը:

Լույս ընծայված հուշագրություն ունի նաեւ գեներալ Դենստերվիլը, մի՞թե հնարավոր չէր դա թարգմանել ու հրատարակել:

Եվս մի «մասնավոր» դեպք՝ կապված տողերիս հեղինակի հետ: 2006-ին «Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամը 400 օրինակ տպաքանակով հրատարակեց իմ «Հայերը եւ Բաքուն» աշխատությունը: Նույն թվականին ռուսերեն հրատարակության հայտ ներկայացրեցի ՀՀ մշակույթի նախարարության գրահրատարակչական հանձնաժողովին, որը բավարարեց հայտս: Երանի՜ նման բան առած չլինեի... Մեկ տարի առաջ 500 օրինակ ռուսերեն հրատարակությունը հանձնվեց նախարարությանը: Մինչ օրս 6-ամյա աշխատանքիս արդյունքը «թաղվել» է՝ գտնվում է պահեստում, լույս աշխարհ չի հանվում, ու ես՝ հեղինակս, չունեմ գեթ մեկ օրինակ: Այնինչ գրահրատարակչական գործի պաշտոնյաները տարեկան մի քանի անգամ մասնակցում են գրքի միջազգային տոնավաճառ-ցուցահանդեսների, ապա լացակումած վերադառնում, թե՝ տեսեք ինչպիսի տպաքանակներով քանի զեղծարարություն են լույս ընծայել ադրբեջանցիներն ու թուրքերը: Հնարավոր չէր Իշխանյանի, Դենստերվիլի եւ իմ գրքերը ներկայացնել որեւէ տոնավաճառի:

Եվ վերջինը: Սումգայիթում պաշտոնապես ունեցանք 32 զոհ, իրականում՝ թող 100, իրականում՝ թող 1000, եւ Ծիծեռնակաբերդում, ի հիշատակ այդ անմեղ նահատակների, խաչքար տեղադրվեց: 1918-ի բաքվահայոց ցեղասպանության 30.000 անմեղ նահատակները առայսօր դրան էլ արժանի չեն եղել...

Համաշխարհային կառավարման ձգտող ուժերից մեկը գրել է.«Ամեն մանրում կարելի է ազգային խնդիր սարքել եւ ամեն մեծ խնդրից՝ մանրում»: Եթե որեւէ մեկը կկարծի, թե ես մանրումը սարքում եմ ազգային խնդիր՝ էլ ասելու բան չունեմ:

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

Խենթ Վանեցի

«Ազգ»-ի հասարակական քաղաքական յաւելուածին Յուլիս 12-ի թիւին մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց Յարութիւն Մինասեանի սոնրագրած յօդուածը՝ «Խենթ Վանեցի Յովհաննէս Պէննէեանը» վերնագրով: Յոյս ունէինք նոր տեղեկութիւններով ճոխացնել մեր գիտելիքները, քանի որ խօսքը արդի շրջանին Հարաւային Ամերիկա գաղթած ու հոն հաստատուած առաջին հայերէն մէկուն մասին էր:

Սակայն յօդուածին ընթերցումը ասիճանաբար մեզ տպաւորեց իբրեւ վաղաժամօք տուեալներու ամբողջութիւն մը, նոյնիսկ՝ շարադրանքի տեսակէտէն: Զայն աարտելէ եսք, ուզեցինք սուգել մեր տպաւորութիւնը եւ անդրադարձանք, որ յիշողութիւնը չէր դաւաճանած մեզի: Նիւթը ամբողջութեամբ քաղուած էր, իր յետին մանրամասնութիւններով իսկ (ոճական չնչին փոփոխութիւններով հանդերձ), 1942-ին Պոսընի մէջ լոյս տեսած «Վասպուրականը եւ իր տարագիր զաւակները» հատորէն, հրատարակութիւն՝ Համավասպուրականի հայրենակցական միութեան: Առաւելաբար Նոր Աշխարհի վասպուրականցիներու վերաբերեալ նիւթերով հարուստ այդ հատորին մէջ, Սիմոն Վրացեան սոնրագրած էր «Վասպուրականցիները Հարաւային Ամերիկայի մէջ» վերնագրուած թռուցիկ նշմարներով գլուխ մը (էջ 112-116), որուն աւելի քան կէսը (էջ 113-115) գրաւած է Մկրտիչ Պինայեանի (Յովհաննէս Պէննէեան) պատմութիւնը:

Տաւոք սրտի, բանաքաղութենէն (compilation) անդին, գրութիւնը կը հասնի բանագողութեան (plagiarism) մակարդակին: Իրազեկ ընթերցողին ձգելով մանրամասն բաղդատութիւն մը, կը գտնանք՝ մատնանշելով ըստ բախտի առնուած երեք պարբերութիւններ.

ա) Մինասեան. «Յովհ. Պէննէեանը (Պնէեան) ծնուել է Վանում: Աշակերտել է Խրիմեան Հայրիկին ու Փորթուգալեանին:

1896-ին թողնելով ծննդավայրը, տեղափոխւում է Կովկաս: Կարճատեւ թափառելով Ռուսաստանում, հասնում, մինչեւ Հարաւային Ամերիկա եւ Չիլի:

Չիլիում բախտը նրան ժպտում է, եւ մեծ հարստութիւն է դիզում: Մայրաքաղաք Սանտեագոյում տասնեակ միլիոնների արժողութեամբ կալուածքներ է գնում»:

Վրացեան. «Յովհաննէս Պէննէեանը բուն վանեցի էր: Աշակերտած էր Խրիմեանին եւ Փորթուգալեանին: 1896-ին թողնում է ծննդավայրը, անցնում Կովկաս եւ, կարճ թափառումներից յետոյ Ռուսաստանում, ընկնում է Հարաւ Ամերիկա Չիլի: Այստեղ բախտը նրան ժպտում է, եւ մեծ հարստութիւն է դիզում, Չիլիի մայրաքաղաքում տասնեակ միլիոնների արժէքով կալուածների տէր է դառնում (...) (էջ 113):

բ) Մինասեան. «1918-1920 թթ., Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանում, Դոն Խուանը որոշում է գալ անկախ Հայաստան: Սակայն վերահաս աղէտը՝ խորհրդայնացումը, խափանում է նրա պլանները: Այդ ծանր օրերին նա այդպէս է ազդում, որ միչ է մնում նորից խելագարուի:

Ֆրանսիացի վարչապետ Ռայմոն Պուանկարէին յղած երկու հեռագրերում նա պահանջում է անմիջապէս օգնել Հայաստանին՝ թօթափելու բոլշեւիկեան լուծը, այլապէս սպառնացել է նա, որ Ֆրանսիան էլ Հայաստանի օրը կ'ընկնի»:

Վրացեան. «Հայաստանի Հանրապետութեան օրերին Տոն Խուանը որոշում է գնալ Հայաստան, բայց վերահաս աղէտը արգելք է լինում: Այդ ծանր օրերին նա միչ է մնում նորից խելագարուի, այնքան էր ազդուել: Ֆրանսայի վարչապետ Փուանքարէին, կամ, ինչպէս ինքն էր ասում, Փոինքիրէին երկու հեռագիր է տալիս եւ պահանջում է անմիջապէս օգնել Հայաստանին: Հակառակ դէպքում, սպառնում է՝ Ֆրանսան էլ Հայաստանի օրին կ'ընկնի» (էջ 114):

գ) Մինասեան. «Դոն Խուան Պէննէն մեռաւ, ու 30000 ֆրանկն էլ հետը գնաց, եւ ամբողջ հարստութիւնն էլ կորաւ հայութեան համար:

Հայութեան համար կորան նաեւ հայկական մեծ թթերով ու գեղեցիկ անուններով նրա 14 զաւակները...»:

Վրացեան. «Տոն Խուան մեռաւ, 30,000-ն էլ հետը գնաց, ու ամբողջ հարստութիւնն էլ կորաւ հայութեան համար, ինչպէս եւ հայկական թթերով ու հայի անուններով 13 աղջիկները եւ իր տաղանդաւոր զաւակը (...)» (էջ 115):

Կը կարծենք, որ մեկնաբանութիւնները աւելորդ են: Հասկնալի է, որ Բ. Աշխարհամարտի օրերուն Պոսընի «Հայրենիք» տպարանէն ելած գիրքը կրնայ հազուագիւտ ըլլալ Հայաստանի մէջ, իսկ հասած օրինակները՝ երբեմնի «փակ ֆոնտ»-ի նիւթ ու շրջանառութենէ դուրս մնացած, բայց տարական բարեխղճութիւնը կը պահանջէ թէ՛ աղբիւրի յիշատակումը եւ թէ, այս պարագային, սոնրագրութեան արժանի, հիմնովին տարբեր գրիչի արգասիք բովանդակութիւն: Չմոռնանք աւելցնել, որ 3. Մինասեան նաեւ օգտուած է յիշեալ գիրքին վերջաւորութեան տեղադրուած Հարաւային Ամերիկայի (իրականութեան մէջ՝ միայն Արժանթինի) վասպուրականցիներու ցանկէն (էջ 167-174)՝ Պինայեան ընտանիքի անդամներուն անունները տալու համար:

Սիմոն Վրացեան 1936-ին այցելած էր Հարաւային Ամերիկայի համայնքները կոակցական առաքելութեամբ (աւելի ուշ՝ 1957-ին եւ 1963-ին երկիցս ճամբորդեց այդ շրջանը): 1942-ի գիրքին մէջ վերոյիշեալ էջերէն զատ, ան իր «Կեանքի ուղիներով» յուշագրութեան Ա. հատորին (Գահիրէ, 1955, էջ 259-267) ամբողջ գլուխ մը նուիրեց այս արտասովոր վանեցիին: Երկու գրութիւնները հիմնականին նոյն նիւթերը կ'արծարծեն, թէեւ որոշ մանրամասնութիւններով կը տարբերին:

Հակառակ անոր, որ Վրացեան անձամբ ճանչցած էր Մկրտիչ Պինայեանը, իր տուած բոլոր տեղեկութիւնները արժանահաւաս չեն ու կը կարօտին որոշ ճշգրտումի: Կոյր զկուրայն իրեն հետեւած 3. Մինասեանը ո՛չ միայն նոյնութեամբ քաղած է ամէն ինչ, այլեւ Պինայեաններու մասին վիճակագրական սխալաբաս տուեալները վերոյիշեալ ցանկէն ընդօրինակելու միջոցին չէ անդրադարձած, որ, օրինակ, իբրեւ թէ 1875-ին ծնած Մկրտիչ Պինայեանի աղջիկներէն մէկը կամ 1884-ին ծնած իր մանչ զաւակը չէին կրնար ծնած ըլլալ իր չիլեցի կնոջմէն... Վանի մէջ: Իրականութեան մէջ, 1875-ին ծնած «Մարգարիտան» իր կինն էր՝ Մարկարիթա Վալտեռամա Փերէս, եւ ո՛չ թէ իր աղջիկը՝ Մարկարիթա Հայկազունի, որ ծնած էր 1902-ին: Ի դէպ, 12 տարեր էին եւ ո՛չ թէ 13, ծնած՝ 1898-ի եւ 1920-ի միջեւ: Ու ինչպէս գրած է իրենց եղբօրորդին՝ Նարսիսօ Պինայեան Գարմոնան, իրենց հայկական արմատներէն խուսափելով հանդերձ, տարերը պահպանած են հայկական որոշ գիծեր, «ու երկու հասարակաց տարրեր՝ Վանի սէրը եւ թուրքին ատելութիւնը»:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Պատմական գիտութիւններու թեկնածու
Նիւ Ճըրզի (ԱՄՆ)

ՎԱՆԻ ՊԻՆԱՅԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻՆ ՀԱՐԱՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ՇԱՌԱՒԻՂՆԵՐԸ

Նպատակ չունինք Վրացեան Մինասեան յօդուածին տուեալները մէկ առ մէկ քննարկելու եւ գնահատելու, այլ առիթէն կ'ուզենք օգտուիլ նախ եւ առաջ աւելի ճշգրիտ պատմութիւն մը շարադրելու համար Վանեցի երեք սերունդներուն մասին եւ, միաժամանակ, հերքելու յօդուածին մէջ յայտնուած այն տեսակէտը, թէ Տոն Խուանին սերունդը հայութեան համար լրիւ կորսուած էր:

Պինայեաններուն համառօտակի անդրադարձած ենք մեր աշխատութեան մէջ՝ «Հարաւային կողմն աշխահի. հայերը Լատին Ամերիկայի մէջ սկիզբէն մինչեւ 1950» (Անթիլիաս, 2005): Այս յօդուածին մէջ պիտի օգտուինք գլխաւորաբար Նարսիսօ Պինայեան Գարմոնայի հրապարակած տուեալներէն:

Առաջին Պինայեանին բուն անունը Մկրտիչ Արթին Պինայեանց էր, ինչպէս գրած է «1889, օգոստոս 25 ի մարսէյլ» պատրաստած «Բառտեսրին» մէջ, որուն անուանաթերթին լուսանկարչական պատճէնը հրատարակած է իր թոռը: Ասիկա արդէն կը հերքէ թէ՛ «Յովհաննէս Պէննէեան» անունը եւ թէ 1896-ին Վանէն ելած ըլլալու պնդումները: Ըստ երեւոյթին, իր «Մկրտիչ» անունը սպանացուցած է իբրեւ «Յովհաննէս Մկրտիչ» (Juan Bautista) եւ այնուհետեւ պահած՝ «Խուան»ը, քանի որ արդէն 1890-ին իր անունը գրած է իբրեւ Juan Binayan:

Ան ծնած էր 1855-1858-ին (սոյգ թուականը յայտնի չէ) Վանի մէջ, իսկ հայրը զինքը ուղարկած էր Վարագայ վանքը, ուր Խրիմեան Հայրիկի աշակերտ եղած էր: Ընտանեկան աւանդութեան համաձայն, խոյս տուաւ ուսումէն՝ կրօնական կոչում չունենալով, բայց Խրիմեանի ներշնչումին հետեւելով, նորաբողբոջ հայդուկային շարժումին մէջ մտաւ: Թուրք մը սպաննած ըլլալու պատճառով, 1874-ի շուրջ անվերադարձ լքեց իր ծննդավայրը:

Փախստական Մկրտիչը անցաւ Ռուսաստան ու հաստատուեցաւ Օսեսա, ուր թէյի տնկարան ունեցաւ, եւ այնուհետեւ՝ Պոլիս, ուր 12 տարի աշխատեցաւ իբրեւ սեղանաւոր: Յետոյ մեկնեցաւ Թրիփոլի (Լիբանան), ապա՝ Աղեքսանդրիա եւ Մալթա, իսկ վերջապէս՝ Մարսէյլ, ուր Մկրտիչ Փորթուգալեանը կը հրատարակէր «Արմենիա» պարբերաթերթը: Ըստ Ն. Պինայեան Գարմոնայի, իր մեծ հայրը Արմենական կուսակցութեան անդամ էր, բայց հիմնադրութենէն տասնամեակ մը առաջ Վանը լքած ըլլալով՝ մեր կարծիքով աւելի հնարաւոր է, որ պարզ համակիր ըլլար:

1889-ին Մարսէյլ գտնուելով, իր ականջին հասած էր, թէ «Չիլէի մէջ ոսկին փողոցները կը հաւաքեն» եւ որոշեց մեկնիլ դէպի Հարաւային Ամերիկա: Անշուշ, ոսկին Հրոյ Երկրին մէջ յայտնաբերուած էր, բայց ինքնին հաստատուեցաւ մայրաքաղաքը՝ Սանթիակօ: Իր առեւտրական գործը ծաղկեցաւ եւ քանի մը տարիէն 12 մասնաճիւղերու տէր դարձաւ այլ քաղաքներու մէջ: Տեղական ազնուատոհմ ընտանիքի մը շառաւիղին հետ ամուսնանալով, Սանթիակոյի մէջ ծնաւ իր մանչ զաւակը՝ Նարսիսօ (1896-1970) եւ իր աղջիկներէն չորսը:

1902-ին սնանկանալով, Մկրտիչ Պինայեան որոշեց երկիրը լքել եւ հանդերձ ընտանեօք մեկնեցաւ Հարաւային Ափրիկէ, բայց հոն յաջողութիւն չունեցաւ: 1905-ին որոշեց վերադառնալ Հարաւային Ամերիկա եւ այս անգամ Պուէնոս Այրէս հաստատուեցաւ, ուր առաջին հայկական գործարանը բացաւ՝ «Յովհաննէս Պինայեան՝ հայկական վաւերական տուն» նշանախօսքով: Հայ համայնքը պիտի հիմնուէր 1910-ական թուականներուն, բայց Պինայեան ընտանիքը երբեք գործօն մաս պիտի չկազմէր անոր: Գրեթէ 80-ամեայ Մկրտիչ Պինայեանը իր մահկանացուն կնքեց 1937-ին, իսկ իր վերջին խօսքը եղաւ. «Չեմ ուզեր մեռնիլ օտար հողի վրայ: Կ'ուզեմ մեռնիլ Վանի մէջ՝ հայոց հողի վրայ»:

Անոր մահէն մէկ տարի առաջ, Ս. Վրացեան նաեւ հանդիպած էր մանչ զաւակին՝ Նարսիսօ («Նարցիս») Պինայեանին, որուն մասին գրած էր, թէ արժանթինեան շրջանակներու մէջ ծանօթ դէմք մըն էր, բայց կապ չունէր հայութեան հետ, քանի որ հայերէն չէր գիտեր: Վրացեան չէր կրնար գիտնալ, որ նոյնիսկ 1930-ական թուականներէն, «կէս հայ» Ն. Պինայեանը արդէն հայութեան հետ կապ ունէր, իսկ կեանքին վերջին 10-15 տարիներուն այդ կապը մեծապէս պիտի աշխուժացնէր: Ոչ ալ կրնար գուշակել, որ իր զաւակը՝ «քառորդ հայ» եւ նոյնպէս ոչ հայախօս Նարսիսօ Պինայեան-Գարմոնան, որ իր մօրենական մականունը կցած է՝ հօրմէն զանազանուելու համար, ո՛չ միայն մոլեռանդ հայ եւ վանեցի պիտի մնար մինչեւ օր, առանց երբեք Վանը տեսած ըլլալու, այլեւ պիտի դառնար ծանօթ մտաւորական մը եւ արժանթինահայ համայնքին առաջին պատմաբանը, ի գիտութիւն եւ ի հերքումն հայկականութիւնը սահմանափակ չափանիշներով դատող անձանց: Կ'արժէ մէջբերել հատուած մը իր վկայութենէն.

«Հայկական որեւէ դասիարակութիւն չունիմ, լեզուն չեմ խօսիր, իմ հօրս պէս կաթողիկէ եմ, հիւրերուն բերած անուշեղէնէ մը անդին՝ հայկական կերակուրները չճանչցայ, եւ ոչ իսկ հայկական տաները տեսայ մինչեւ 15 տարեկանս, եւ ասիկա՝ բացառաբար, հայկական երաժշտութիւն չլսեցի մինչեւ 11 տարեկանս, ու հոս հայ ազգականներ չունինք: (...) Այդտեղ, իմանալէ առաջ, որ Արժանթին գտնուող Պուէնոս Այրէս քաղաքն էի, ուր ծնած եմ, գիտէի Հայաստանի մասին, հրաբալի ու դրախտային երկրի մը մասին, եւ որ պարտս կու գար այդ ցնորական երկրին երազային մէկ քաղաքէն՝ շեղադարդ Վանը, ուր հսկայ տուն մը ունէին հոյակապ պարտէզով: Իմ առաջին մանկական յիշատակներուս մէջ բնաւ մուսք չգործեց ժանանակակիցներս՝ վերապրողներուն զաւակները խարանող հայկական ահատ ողբերգութիւնը: Բայց շաբաթ չէր անցներ՝ առանց որ հայեր այցելէին մեր տունը, երբեմն շաբաթը քանի մը անգամ: Եւ միշտ, ջարդերուն դեռ այնքան մօտիկ այդ տարիներուն, անվերջ կը խօսէին, կը խօսէին սարսափի պատմութիւններէ: Այսինքն՝ Պինայեան մեծ հոր երիտասարդութեան ու իր ծննդավայրին հաճելի յիշատակներուն միայն ներկայութիւնը»:

Պուէնոս Այրէս մեծցած ու տեղական աւանդական ընտանիքի մը շառաւիղին հետ (իր կինը արժանթինցի հռչակաւոր պատմաբան Անթոնիօ Չիննիի թոռն էր) ամուսնացած իր հայրը՝ Նարսիսօ Պինայեանը, դեռ համալսարանի ուսանող էր, երբ 1921-22-ին արժանթինեան մասնագիտութեան երկու հատոր կը հրատարակէր, իսկ 1924-ին առաջին արժանթինահայ համալսարանաւարտը եղաւ՝ Պուէնոս Այրէսի պետական համալսարանէն գրականութեան մանկավարժի վկայականը ստանալէ եսք: Թէեւ անաւարտ ձգեց իր տոքթորական աւարտաճառը, ան երկար ժամանակ գրականութեան եւ պատմութեան դասատու եղաւ ու բազմաթիւ գիտական յօդուածներ եւ գրքոյկներ հրատարակեց, ինչպէս նաեւ լայնօրէն գործածուած պատմութեան եւ սպաներէն լեզուի դասագիրքեր: Թէեւ ծանրակշիռ հատորներու ժառանգութիւն մը չձգեց, պատմաբանասիրական իր աշխատութիւնները բաւարար եղան գիտական շրջանակներու յարգանքին արժանանալու համար: 1963-ին, «փոքր Պինայեանը», ինչպէս ծանօթ էր ան, սպաներէնի թարգմանեց ֆրանսացի լրագրող Ժան Փիեռ Ալեմի «Հայաստան» գիրքը եւ հրատարակել տուաւ Պուէնոս Այրէսի պետական համալսարանի հրատարակչական միջոցով, այնպիսի ժամանակի մը, երբ սպաներէն լեզուով հայկական ցանցառ մատենագիտութիւնը հազիւ թէ կը սկսէր դուրս գալ անհատական կամ համայնքային հրատարակութիւններու նեղ շրջանակէն:

1928-ին ծնած իր մանչ զաւակը՝ Նարսիսօ Պինայեան-Գարմոնա, արդէն 1950-ական թուականներուն հայագիտական բնոյթի յօդուածներ կը հրատարակէր, իսկ 1960-1991-ին ազդեցիկ «Լա Նասիոն» օրաթերթի լրագրող եւ խմբագրութեան անդամ եղաւ: Իրաւաբանական ուսումը կիսատ ձգած ըլլալով հանդերձ, հանրագիտարանային ինքնաշխատութեամբ ան պատմութեան եւ յատկապէս տոհմաբանութեան մէջ մասնագիտացաւ: Իր գրիչին կը պատկանին արժանթինեան եւ հարաւամերիկեան պատմութեան նուիրուած անհամար գիտական յօդուածներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ զեկուցումներ գիտաժողովներու մէջ: Օտար զանազան ակադեմիաներու անդամ ընտրուած է եւ ճամբորդած՝ հարիւրեակ մը երկիրներ: 1997-2003-ին «Լա Նասիոն»-ի մէջ շաբաթական սիւնակ մը հրատարակեց՝ «Հակամարտութեան վարկածներ» վերնագրով, ուր համաշխարհային իրադարձութիւններու եւ պատմութեան իր խոր հմտութիւնը շարունակեց ցուցադրել:

Յիշատակելով հայկական նիւթերով տարիներու երկայնքին հրատարակուած գիտական եւ հանրամատչելի բազում յօդուածները, 1974-ին Պինայեան-Գարմոնա հրատարակեց «La colectividad armenia de la Argentina» («Արժանթինի հայ համայնքը») հատորը, սպաներէն լեզուով առաջին գործը արժանթինահայութեան մասին, որ շուտով սպառեցաւ: 1996-ին ան լոյս ընծայեց երկրորդ հատոր մը՝ «Entre el pasado y el futuro: los armenios en la Argentina» («Անցեալի եւ ապագայի միջեւ. հայերը Արժանթինի մէջ»): Երկու գիրքերն ալ, սակայն, համայնքին պարզ պատմութիւնը չեն: Խիտ ու խորապէս ուսումնասիրուած էջերով, Պինայեան-Գարմոնա ցոյց կու տայ իր բուն նպատակը՝ հայ ժողովուրդին ուսումնասիրութիւնը իբրեւ «յիշողութեան համայնք», խօսք մը զոր կը սիրէ ընդգծել: Ան կը տեղադրէ արժանթինահայ համայնքը հայկական աշխարհին մէջ, իսկ հայկական աշխարհը՝ չորս հազարամեայ ժամանակահատուածի մը մէջ:

1999-ին հեղինակը լոյս ընծայեց լայնածաւալ աշխատութիւն մը՝ «Historia genealggica argentina» («Արժանթինեան տոհմաբանական պատմութիւն»), ուր ան կրկին ցոյց տուաւ իր հմտութիւնը, կարգ մը ինքնուրոյն եւ լաւ հիմնաւորուած տեսութիւններ բանաձեւելով երկրի մը եւ անոր բնակչութեան արմատներուն մասին, որ միայն ԺԹ. Ի. դարուն պիտի դառնար Արժանթին ու ինքզինք պիտի նկատէր արժանթինցի: Այս ճիգին մէջ, ան հետազօտած է ողջ արժանթինեան բնակչութեան տոհմածառերը, սպանացի նուաճողներէն մինչեւ գրեթէ անհետացած նախաբնիկները, իտալացի գաղթականներէն մինչեւ հայերը (որոնց նուիրած է 20 շահեկան էջեր) եւ ամենափոքրիկ օտար համայնքները:

2002-ին լոյս տեսաւ Ն. Պինայեան-Գարմոնայի ժողովածու մը՝ «Dieciséis estudios genealógicos» («Տասնվեց տոհմաբանական ուսումնասիրութիւններ»), որ կը համախմբէ 1958-2000 թուականներուն լոյս տեսած գիտական յօդուածներու շարք մը: Ինչպէս ինքն կը գրէ ներածականին մէջ, «ընտրանին կ'ընդգրկէ զիս ուղղակի հետաքրքրող նիւթեր: Ահա թէ ինչու, ամերիկեան հարցերու հետ միասին,- տասնհինգ,- կը յայտնուի «Հայ իշխանուհի մը Գոմփոստելայի մէջ ԺԱ. դարուն. իր տոհմաբանութիւնը» (յօդուածը): Ճիշդ է, որ ան բազմաթիւ նուաճողներու (conquistadores) բեղուն նախնին է, բայց զայն ընդգրկած եմ իմ անընկճելի հաւատարմութեանս համար Պինայեաններու պաղեստինեան ու անմոռանալի հայրենիքին հանդէպ՝ Հայաստանը, Նոյի երկիրը, եկեղեցւոյ անդրանիկ դուռը»:

Իր կեանքին ուշերորդ տասնամեակը թեւակոխած Նարսիսօ Պինայեան-Գարմոնան կ'ապրի Պուէնոս Այրէսի բազմասենեակ յարկաբաժնի մը մէջ, որ կը պարփակէ ընտանեկան արժէքաւոր ժառանգութիւն մը՝ երկրի ամենէն ճոխ մասնաւոր գրադարաններէն մէկը, ու քանի մը տարիներէ ի վեր պատրաստ ունի ուրիշ ռահվիրայական գործ մը՝ «Արժանթինեան բնակչութեան պատմութիւնը», որ, ըստ իրեն, կոչուած է ակադեմական շրջանակներու մէջ բազմաթիւ վիճաբանութիւններ ստեղծելու: Ու կը շարունակէ վառ պահել հայկական հարցերու հանդէպ իր անյագ հետաքրքրութիւնը: ■

ժամանակակիցի...

ժամանակի

Գիտնականի հայացքով,

ՆԻԿՈԼԱՅ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
ՀՀ ԳԱՆ թղթակից անդամ
ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ

*Այսպես կարելի է բնութագրել ականավոր գիտնական, ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի մեծարգո ամենահին անդամ, գիտության խոշոր կազմակերպիչ, հասարակական ակադեմիկոս **Սերգեյ Համբարձումյանի**՝ օրերս լույս տեսած «Ժամանակի զարկերակը» ինքնատիպ աշխատությունը: Դա չի նվիրված իր նախագիծ գիտական ուղղության՝ մեխանիկայի հարցերի քննարկմանը, որի բնագավառում նա վաղուց միջազգային ճանաչման արժանացած խոշոր մասնագետ է, մեխանիկայի հայկական դպրոցի հիմնադիրներից մեկը եւ նրա անվիճելի լիդերը: Այս հետաքրքրական, արժեքավոր եւ շատ կողմերով ուսանելի հատորը հեղինակի հուշարակախոսական աշխատանքների ժողովածուն է, թեեւ խնդրահարց, ազգային, գիտական եւ գիտակազմակերպչական հարցերը նրանում նույնպես ներկայացված են խոշոր պլանով, քանձր գույներով եւ առանցքային-հայեցակարգային բնույթ են կրում:*

Ս եր նոպատակը Սերգեյ Համբարձումյանի «Ժամանակի զարկերակը» աշխատության մասին գրախոսական գրելը չէ՝ իր դասական իմաստով, մենք մեր առջեւ նման խնդիր չենք դրել, այլ կփորձենք առանձնացնել նրանում իրենց արտացոլումը գտած այն տեսադրույթները, որոնք չեն կորցրել իրենց թարմությունն ու այժմեականությունը, բացահայտել այն արժեքային համակարգը, որի վրա խարսխված է այն, ապա եւ ներկայացնել հեղինակի մտորումները Հայաստան պետության, հայ ժողովրդի՝ որպես մայր հողի վրա բնակվող եւ սփյուռքում հայտնված հայության միասնություն, աղագայի եւ հեռանկարների վերաբերյալ:

Երբ կարդացի աշխատության վերնագիրը՝ «Ժամանակի զարկերակը», չեմ թաքցնում, այն առաջին հայացքից ինձ թվաց որոշ իմաստով հավակնոտ: Սակայն ավարտելով ընթերցումը, համոզվեցի, որ հեղինակը հիմք ուներ նման խորագիր ընտրել, որն արդարացված է նրանում հեղինակի կողմից քննարկվող արդիական հարցերի լայն շրջանակներով եւ բազմազանությամբ, նրանց սրությամբ, որոնց մի մասը բախտորոշ նշանակություն ունի Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի գոյության եւ զարգացման տեսանկյունից, եւ բնականաբար, չի կարող չհուզել ամեն մի հայի եւ ընդհանրապես՝ հայությանն ամբողջությամբ վերցրած: Հեղինակը հիմնահարցերը չի քննարկում կամ լուսաբանում պասիվ կամ կողմնակի դիտորդի դիրքերից, նա անտարբեր չէ նրանց նկատմամբ: Ընդհանրապես անտարբերությունը նրան բնորոշ չէ, նա հարցերը քննարկում է կրքոտ, սակայն անաչառ եւ անկողմնակալ, դրանք լուսաբանում է հիմնավոր եւ համոզիչ կերպով, եւ, որը շատ կարեւոր է, առարկայականորեն՝ ելնելով գիտական չափանիշներից, արդում է դրանցով, առանձին դեպքերում չթաքցնելով իր խորն անհանգստությունը, չվախենալով, անգամ «չամաչելով» ցուցադրել իր կսկիծը, ինչպես վայել է հասակ խաղաղասիրական դիրքորոշում ունեցող գիտնականին: Այլ կերպ ասած, նա, իրոք, իր ձեռքը պահում է ժամանակի զարկերակի վրա, որի դիմաց վարձահատույց է լինում քննարկվող հարցերը ընթերցողին ավելի հասկանալի ու մատչելի մատուցելու հաճույքն ստանալով, որը, լինենք անկեղծ, յուրահանչյուր հեղինակի երազանքն է:

Ժողովածուի ատաղձը կազմում են նրա հոդվածները, հարցազրույցները, ելույթները գիտական զանազան ֆորումներում եւ երկրի բարձրագույն օրենսդիր մարմնում, նամակները՝ հասցեագրված տարբեր երկրների ղեկավարներին, ականավոր գիտնականներին, արվեստի գործիչներին, ինչպես նաեւ առանձին հասվածներ նախկինում հրատարակված իր գրքերից, որոնց մի մասը հայերեն է, իսկ մի մասն էլ՝ ռուսերեն:

Թեմատիկ առումով այն շատ ընդգրկուն է ու բազմաոլան, եւ ներառում է այնպիսի հարցեր, որոնք վերաբերում են Հայաստանի պետական-քաղաքական, տնտեսական, գիտական եւ գիտակազմակերպչական, կրթական-մշակութային ոլորտներին, միջազգային հարաբերություններին, բանակին, հայերի միասնությանը, հայոց ցեղասպանությանը եւ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրին, գավառականության եւ դիվերսանտության դեմ պայքարին, հայ ժողովրդի եւ հայոց պետության ապագային եւ այլն: Եվ որպես կանոն հեղինակը վերոնշյալ խնդիրներին անդրադառնում է ոչ թե հրանցիկ կերպով կամ մակերեսայնորեն, այլ ենթարկում է քննության, վերլուծում այս կամ այն երեւույթի պատճառները եւ ներկայացնում իր տեսակետները, որոնք աչքի են ընկնում իրենց ինքնատիպությամբ, թարմությամբ եւ հավատիությամբ: Ընթերցողի զարմանքն է հարուցում հեղինակի հետաքրքրությունների լայն շրջանակը: Նա իրեն կաշկանդված չի զգում որեւէ հարց քննարկելիս, բացի այն մտահոգությունից, որ իր ասածը որեւէ տեղում չունենա ճշմարտությունից: Ճշմարտության հարցը եւ իր արտահայտած տեսակետների հիմնավորված եւ համոզիչ լինելու հանգամանքը ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանի գլխավոր մտահոգություններն են: Ահա թե ինչ է նա գրում այդ մասին. «Ճշմարտություն ասելը հարվում է համարձակություն: Ես հավատացած եմ, որ կարգին մարդու մոտ խոսքը չի բաժանվում գործից: Նա ասում է այն, ինչ մտածում է: Այնպես որ ճշմարտություն ասելը՝ կարգին մարդու պարտքն է»:

Այս ժողովածուին բնորոշ են մի շարք առանձնահատկություններ, որոնք այն դարձնում են ինքնատիպ ուսումնասիրություն: Դրանք վերաբերում են աշխատության կոմպոզիցիային, մեթոդոլոգիային, քննարկվող հարցերի բնույթին, հեղինակի սեփական մեկնաբանություններին եւ գլխավոր նշում-դիտողություններին՝ տարիներ առաջ գրված իր իսկ սեփական հրապարակումների վերաբերյալ, որի շնորհիվ ավելի է ընդգծվում հեղինակային սկզբունքային դիրքորոշումը՝ նախկինում իր շոշափած հայեցակարգային բնույթի հիմնախնդիրների նկատմամբ:

Առաջին եւ ամենակարեւոր առանձնահատկությունը վերաբերում է ժողովածուի ժամանակագրական սահմաններին: Այն ընդգրկում է ուրիշ երեսուն տարի՝ 1975-2005 թթ., որը հեղինակը համարում է բախտորոշ հայ ժողովրդի նորագույն պատմության մեջ եւ չի սխալվում: Բայց յուրահատկությունն այն է, որ նա այդ երեսուն տարին բաժանում է երկու հավասար մասերի՝ առաջին տասնհինգ տարին հատկացնելով խորհրդային պետության գոյության վերջին, հոգեւարային շրջանին եւ այդ ժամանակահատվածում մեր հանրապետությունում տեղի ունեցած կարեւոր քաղաքական, տնտեսական, գաղափարախոսական եւ գիտամշակութային իրադարձությունների քննարկմանը, իսկ երկրորդ տասնհինգ տարին հատկացված է Հայաստանի անկախության շրջանին, երրորդ հանրապետության բարդ, իրադարձություններով հարուստ եւ հակասական պատմության անկյունաքարային հարցերի լուսաբանությանը: Մեթոդոլոգիական առումով սա նշություն է, որի շնորհիվ Հայաստանի անկախության պատմական իրողությունը դառնում է յուրատեսակ ջրբաժան գիծ երկու՝ միմյանցից տարբեր, նույնիսկ կարելի է ասել՝ միմյանց հակադիր պատմական երկու դարաշրջանների միջեւ, ու այդ հանգամանքը դառնում է ելակետային հեղինակի համար՝ պատմափաղաքագիտական եւ գիտակամշակութային հիմնախնդիրներին անդրադառնալիս: Այդպիսի մոտեցման շնորհիվ ընթերցողը ակամայից համեմատում է այդ երկու տարբեր դարաշրջանները, տեսնում ինչպես կորուստները, այնպես էլ ձեռքբերումները: Մյուս կողմից դա օգնում է, որ նոր սերունդը, հատկապես նրա այն մասը, որ կյանք է մտել Հայաստանի անկախության շրջանում, ծանոթանա եւ որոշակի գաղափար կազմի պատմական այն շրջանի մասին, երբ Հայաստանը կազմում էր խորհրդային Միության մի մասը: Մենք կավելացնեինք նաեւ, որ անգամ հին սերունդը, որը ձեւավորվել եւ ապրել է խորհրդային շրջանում, հնարավորություն է ստանում թարմացնել իր հիշողությունները եւ նորովի գնահատել անցած-գնացած պատմական շրջանի հիմնախնդիրները, անցքերը եւ իրադարձությունները: Դրա փայլուն օրինակն է 1988-ի հուլիսի 18-ին ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահությունում Լեռնային Ղարաբաղի հարցի քննարկման սղագրական նյութերի զետեղումը գրքում եւ.Մ. Գորբաչով-Ս. Համբարձումյան դուելը՝ մենամարտը, որը լայն միջազգային հնչեղություն ունեցավ: Այդ մենամարտն ավարտվեց հայ ակադեմիկոսի փայլուն հաղթանակով եւ խորհրդային Միության ղեկավարի խայտառակությամբ, որից հետո ավելի ամրապնդվեց վերջինիս պրիմիտիվ, գավառական քաղաքական-պետական գործիչ լինելու համբավը: Բազմաթիվ քաղաքական եւ հասարակական գործիչներ դասապարտեցին Մ. Գորբաչովի անտակտ պահվածքը եւ նրա բացահայտ հակահայկական եւ ադրբեջանամետ դիրքորոշումը ղարաբաղյան հարցում: Պետության «առաջին» դեմքի խիստ քննադատությամբ հանդես եկավ ակադեմիկոս Ա. Սախարովը, ընդգծելով, որ Գերագույն խորհրդի նախագահության նիստն ամբողջությամբ եւ Մ. Գորբաչովի վարքագիծը մասնավորապես ճնշիչ տպավորություն գործեցին, իսկ «Ս. Ա. Համբարձումյանը կարողացավ նրան արժանի պատասխան տալ»: Նման փաստերով հարուստ է այս արժեքավոր գիրքը:

> **«Դուք եք ժողովրդի համար, եւ ոչ թե հակառակը: Ժողովրդի կողմից Ձեր ընտրված լինելը դեռ չի նշանակում, որ Դուք հանրապետությունում եզակի անձնավորություն եք, միակ գիտակն ու արժանավորը: Մի գայթակղվեք այդ մտքով: Ես, եւ ոչ միայն ես, համոզված եմ, որ արժանավոր մարդիկ շատ կան Հայաստանում»:**

Այս գրքում առանձնահատուկ տեղ են գրավում պետության, պետական կառավարման եւ անկախության խնդիրների լուսաբանությունը: Ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը բազմիցս նշում է. «Ես քաղաքական գործիչ չեմ»: Դա թերեւս ճիշտ է նրա մասնագիտության առումով եւ պատասխանատվության տեսանկյունից: Սակայն դրա հետ միասին՝ գրքի տարբեր հատվածներում արտահայտված մտքերը, տեսակետները, կարծիքները կամ եզրակացությունները վկայում են առ այն, որ նա հիանալի է տիրապետում քաղաքագիտության օրենքներին եւ քաջածանոթ է նրա գաղտնիքներին, ինչը նրան բարոյական իրավունք է տալիս խոսել եւ գրել այնպիսի նյութերի վերաբերյալ, որոնք անմիջականորեն վերաբերում են քաղաքագիտության մարզին: Դրա իրավունքը նա ունի նաեւ այն պատճառով, որ եղել է ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահության անդամ եւ մասնակցել նախկին խորհրդային Միության բարձրագույն օրենսդիր մարմնի աշխատանքներին, իսկ երբեմն շատ ակտիվ մասնակից է եղել որոշ հարցերի քննարկման, մասնավորապես Լեռնային Ղարաբաղի դիմակայության, գիտության եւ բարձրագույն կրթության եւ այլ հարցերի պարագայում: Գխ նախագահության անդամ լինելը հնարավորություն է տվել ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանին մոտիկից դիտել երկրի ղեկավարության աշխատանքային առատավոր ոճը, որը արդարացիորեն նրա դժգոհությունն էր առաջացնում, հստակ պատկերացում կազմել նրա առաջնորդների, առաջին հերթին՝ Մ. Գորբաչովի մտավոր ցածր մակարդակի, ցինիզմի հասնող եւ սպախոսության ասիճանի երկերեսանի քաղաքականության, երկրի առաջեւ կանգնած նոր խնդիրները ճիշտ գնահատելու անկարողության, հին եւ քարացած, իրենց դարը վաղուց ապրած դոգմաներին հավատարիմ մնալու նվիրվածության մասին եւ այլն: Նա մատնանշում է նաեւ բանսարկությունը եւ մրցակցությունը կուսակցության լիդերների միջեւ: Եվ նա ցավով այդ օրերին արձանագրում է. «Նրանք ոչ մի կերպ չէին կարողանում հասկանալ, որ երկրում միանգամայն օրինաչափորեն եւ բնականորեն սկսվել է այլ քաղաքական զարգացման ձեւավորում...Ավաղ, ԽՄԿԿ ԿԿ-ի գլխավոր քարտուղար Մ.Ս. Գորբաչովը դա չհասկացավ»: Հեղինակը մատնանշում է երկրի ղեկավար կորիզի որոշ անդամների ոչ կոմպետենտ լինելը, համապատասխան գիտելիքների չտիրապետելը: Որպես օրինակ նա նշում է ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահության նախագահ Ա. Գրոմիկոյին, որը, բանից պարզվում է, ոչ մի գաղափար չի ունեցել տրեզիդենտական կառավարման ձեւի մասին, երբ այդ հարցը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը կարգավորելու տեսանկյունից փորձում է նրա հետ քննարկել ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը: Այդ բոլորը՝ այլ գործոնների հետ միասին, հանգեցրին խորհրդային Միության ժողովուրդների հիասթափությանը, կոմունիստական կուսակցության եւ խորհրդային պետության, նրանց ղեկավարների հեղինակության եւ վարկի անկմանը, հավատի կորուստը՝ վերակառուցման քաղաքականության հանդեպ:

Այդ գործընթացից դուրս չմնաց նաեւ հայ ժողովուրդը: Բուռն իրադարձությունների այդ օրերին, որոնք համակել էին ամբողջ երկիրը, հեղինակը գրում է. «Կյանքը ցույց տվեց, որ հայ ժողովուրդը մոլորված էր ԽՄԿԿ իմաստնության հարցում, քանի որ մինչեւ օրս հայերի բարձրացրած հարցերն իրենց արդարացի լուծումը չեն գտել՝ համաձայն քաղաքակիրթ աշխարհի տարրական կանոնների: Ըստ երեւույթին մեր հասարակության համար համաշխարհային չափանիշներն ընդունելի են միայն խոսքով», ինչը ի վերջո հանգեցրեց խորհրդային Միության փլուզմանը: Ուշադրության է արժանի նաեւ ակադեմիկոսի տեղեկությունն այն մասին, որ խորհրդային Միության պառլամենտն ամեն անգամ, երբ Հայաստանի դեպուտատական խումբը ներկայացնում էր որեւէ առաջարկություն Լեռնային Ղարաբաղի կամ այլ հարցի շուրջ դրանք սվինների էր դիմավորում ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ղեկավարությունը: Դա, հասկանալի է, կատարվում էր Մ. Գորբաչովի գիտությամբ, հավանությամբ եւ խրախուսանքով:

Ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը, ինչպես վկայում են 1990-ի նրա գրառումները, բարձր է գնահատել հայկական պառլամենտի կողմից ընդունված Անկախության հռչակագիրը, բնութագրելով այն «բավականին ճկուն, որն ուղիներ է հարթում Հայաստանի առջեւ կանգնած խնդիրների առատական լուծման համար», այդ թվում եւ՝ անկախության հարցում: «Հայաստանի Հանրապետությունն անպայմանորեն պետք է լինի իսկապես անկախ պետություն», գրում էր այդ օրերին ակադեմիկոսը, ավելացնելով, որ երկիրն անկախ պետք է լինի թե՛ քաղաքական, եւ թե՛ տնտեսական առումով, նաեւ՝ «գոհացնի հայության այն հատվածին, որը բնակվում է Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս»:

Մասնավորեցում

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

«Ռադիո» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերի մասնավորեցման մրցույթի անցկացման մասին (ծածկագիր՝ 771-Ն)

Ի կատարումն ՀՀ կառավարության 2008թ.-ի հուլիսի17-ի թիվ 771-Ն որոշման՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է մասնավորեցման բոլոր սուբյեկտներին՝ մասնակցելու **«Ռադիո» ՓԲԸ-ի** բաժնետոմսերի մասնավորեցման մրցույթին (ծածկագիր՝ 771-Ն):

1. Ընդհանուր տեղեկություններ

1.1. Ընկերության հասցեն	ՀՀ, Գեղարքունիքի մարզ, գ. Նորատուս
1.2. ՀՀ կառավարության որոշման համարը եւ ամսաթիվը	N 771-Ն, 17.07.2008թ.
1.3. Ընկերության շենքերի, շինությունների ընդհանուր մակերեսը (հա)	3314,82
1.4. Զբաղեցրած ընդհանուր հողային տարածքը (հա)	17,94245
1.5. Տեղեկություններ անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին	Անշարժ գույքի սեփականության (օգտագործման) իրավունքի գրանցման վկայականներ՝ N 1960746, 11.07.2005թ., N 2442331, 22.08.2007թ., N 2442300, 22.08.2007թ., N 2442332, 15.08.2007թ. N 2442306, 22 .08.2007թ.
1.6. Գործունեության հիմնական տեսակը	ձայնի ուժեղացում, մասսայական միջոցառումների ժամանակ սինխրոն թարգմանություն, ռադիո-հեռուստատեսային սարքավորումների վաճառք եւ նորոգում
1.7. Ընկերության բաժնետոմսերի գնահատված արժեքը (հազ. դրամ)	1 194 814
1.8. Պետական բաժնեմասը (տոկոս)	100
1.9. Մասնավորեցման ենթակա բաժնետոմսերի նվազագույն գինը (հազ.դրամ)	1 194 814

2. Ընկերության հաշվեկշռի ցուցանիշներ (01.10.2007թ. դրությամբ)

(հազ.դրամ)

Հ/Հ	Ցուցանիշի անվանումը	Հաշվեկշռային արժեքը	Գնահատված արժեքը
2.1.	Ոչ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում	1465054.862*	501541.82
2.1.1.	Հիմնական միջոցներ (բացառությամբ անշարժ գույքի), այդ թվում՝	1336577.824	427740.02
•	կառուցվածքներ եւ փոխանցող հարմարանքներ /62+33=95 հաս/	562522.045	184174.38
•	մեքենաներ եւ սարքավորումներ /225+ 64=289 հաս/	467202.289	126061.68
•	տրանսպորտային միջոցներ /15+3=18 հաս/	65600.125	20756.78
•	արտադրական, տնտեսական գույք, գործիք եւ այլ /459+15=474 հաս/	34408.627	11389.22
•	բանող եւ մթերատու անասուններ /2 հաս/	53.619	400.0
•	շահագործման մեջ չգտնվող հիմնական միջոցներ /55+	206791.119	84957.96
2.1.2.	Անշարժ գույք, այդ թվում՝	121674.838	52831.6
•	շենք-շինություններ /22 հաս/	121674.838	52831.6
2.1.3.	Ոչ նյութական ակտիվներ	6802.2	6802.2
2.1.4.	Այլ ոչ ընթացիկ ակտիվներ	14168.0	14168.0
2.2.	Ընթացիկ ակտիվներ	735551.0	735551.0
2.3.	Պարտավորություններ /ոչ ընթացիկ եւ ընթացիկ/, այդ թվում՝	42 279	42 279
2.3.1.	Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ, այդ թվում	-	-
2.3.2.	Ընթացիկ պարտավորություններ, այդ թվում	42279	42279
•	ՀՀ բյուջեի նկատմամբ	1867	1867
•	առեւտրային կրեդիտորական պարտքեր	24092	24092
•	պարտավորություններ անձնակազմին աշխատանքի վարձատրության գծով	15472	15472
•	այլ կրեդիտորական պարտքեր	462	462
•	այլ ընթացիկ պարտավորություններ	386	386

* Ներկայացված են հիմնական միջոցների սկզբնական արժեքները

2.4. Համաձայն ՀՀ կառավարության 17.07.2008թ. N 771-Ն որոշման, ընկերությունը 1999-2007 թվականների տնտեսական գործունեության արդյունքներով վճարման ենթակա շահութաբաժինների գծով պարտավորություններ չունի:

3. Մրցույթին մասնակցելու պայմաններ

Մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն մասնավորեցման այն սուբյեկտները (կամ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները), որոնք սահմանված կարգով վճարել են մրցույթի նախավճարը (տես 6.1 եւ 6.2 կետերը) եւ 6.3 կետում նշված ժամկետում ներկայացրել են մրցույթի մասնակցության հայտ (ձեւը կարելի է ստանալ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունից, 438 սենյակ), որը ներառում է հետեւյալ փաստաթղթերը՝

- գրավոր առաջարկ մրցույթի պայմանների վերաբերյալ (տես՝ 4.12 կետը),
- նախավճարի մուծումը հաստատող փաստաթղթերի պատճենները,
- գրանցման եւ հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները (իրավաբանական անձանց համար), խաղադրիչների համար՝ անձնագրի պատճենը, սոցիալական քարտի պատճենը,
- հայտատուի կողմից տրված լիազորագիր (եթե մրցույթին ներկայանում է լիազորված անձը),
- գործարար ծրագիր (առաջիկա 3 տարիների կտրվածքով),
- իրավաբանական անձանց համար նաեւ գրավոր հավաստում առ այն, որ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով կամ դիմողի (հայտատուի) կանոնադրությամբ տվյալ գույքը տվյալ ձեւով գնելու համար պետական համապատասխան մարմինների կամ ներին մարմինների (խորհուրդ, ընդհանուր ժողով) համաձայնությունը չի պահանջվում, կամ պահանջվող համաձայնությունները ստացված են՝ կցելով այդ համաձայնագրերը:

4. Մրցույթի մասնակցության հայտերի ներկայացման կարգը

4.1. Մրցույթի ժամանակցության հայտերը ներկայացվում են ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ մինչեւ 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը:

Մրցույթի մասնակցության հայտերը՝ մրցույթի մասնակցության համար անհրաժեշտ 3-րդ կետում նշված փաստաթղթերով, ներկայացվում են սոսնձված եւ սորագրված ծրարով՝ անձամբ կամ փոստով: Փոստով ուղարկված հայտերի (ծրարների) ներկայացման ժամկետ է համարվում ծրարի Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն մուտքի օրը եւ ժամը:

4.2. 4.1. կետին չհամապատասխանող հայտերն առանց ծրարը բացելու վերադարձվում են հայտ ներկայացնողին:

4.3. Մրցույթի հայտատուները՝ մինչեւ մրցույթի մասնակցության հայտերի ընդունման վերջնական ժամկետի ավարտը (մինչեւ 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը) կարող են փոփոխել կամ հետ վերցնել հայտը: Մրցույթի հայտի փոփոխությունը կատարվում է հայտերի ներկայացման կարգով՝ ծրարի վրա ավելացնելով «փոփոխում» բառը:

Մրցույթի մասնակցության հայտերի ընդունման վերջնական ժամկետի ավարտից հետո (մինչեւ 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո) ներկայացված հայտի փոփոխության կամ հետ վերադարձման դիմումները ենթակա չեն քննարկման:

4.4. Մրցույթի մասնակիցների՝ մրցութային պայմաններին համապատասխան ներկայացրած առաջարկությունները պետք է արտահայտված լինեն թվային ցուցանիշներով եւ փոքր չլինեն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված նվազագույն արժեքից (տես 4.12 կետը):

4.5. Մրցույթին ներկայացվող փաստաթղթերը ներկայացվում են տպագիր կամ պարզ ընթեռնելի ձեռագրով:

Մրցութային առաջարկները ներկայացվում են հայերեն լեզվով, իսկ օտար լեզուներով գրված փաստաթղթերը կարող են ուղեկցվել թարգմանություններով: Թարգմանությունների բացակայության դեպքում փաստաթղթերը կթարգմանվեն հանձնաժողովի կողմից:

4.6. Ծրարը պետք է հասցեագրված լինի մրցութային հանձնաժողովին՝ նշելով մասնավորեցվող օբյեկտի անվանումը եւ մրցույթի ծածկագիրը (ծածկագիր՝ 771-Ն):

4.7. Մրցութային առաջարկները կարող են ընդունվել նաեւ ֆաքսիմիլային կապով: Ստացված փաստաթղթերը ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունում դրվում են ծրարի մեջ եւ փակվում:

Ներկայացված ծրարները ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության կողմից կնքվում եւ մուտագրվում են:

4.8. 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո ներկայացված առաջարկները չեն ընդունվում:

4.9. Մրցույթի հայտը գրանցվում է հատուկ գրանցամատյանում՝ հայտատուին տալով ստացական մրցույթի մասնակցության հայտը ընդունելու վերաբերյալ:

4.10. Մրցույթի հայտատուները 6.2 կետում նշված հատուկ հաշվին մուծում են մրցույթի մասնակցության նախավճար 6.1 կետում նշված գումարի չափով:

Մրցույթում հաղթող ճանաչված մասնակցի նախավճարն ընդգրկվում է մասնակցի կողմից առաջարկված գույքի մասնավորեցման (օտարման) գնի մեջ: Մրցույթում հաղթող ճանաչված մասնակցի (կամ նրա լիազոր ներկայացուցչի) կողմից մրցույթի արդյունքների արձանագրությունը չստորագրելու, հետագա վճարումները չկատարելու եւ (կամ) պայմանագիր չկնքելու դեպքում նախավճարը չի վերադարձվում եւ մասնավորեցումը (օտարումը) համարվում է չկայացած:

Մրցույթում հաղթող չճանաչված մասնակիցները, ինչպես նաեւ մասնակցի կարգավիճակ չստացած հայտատուները, մրցույթի մասնակցության նախավճարի վերադարձման նպատակով պետք է դիմեն ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությանը:

Հայցային վաղեմության ընդհանուր ժամկետում մրցույթում հաղթող չճանաչված հայտատուի (կամ նրա լիազոր ներկայացուցչի) կողմից համապատասխան դիմում չներկայացնելու դեպքում մրցույթի մասնակցության նախավճարը հաշվանցվում է Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի համապատասխան հաշվին:

4.11. Մրցույթի պահանջներին մրցութային առաջարկի անհամապատասխանության դեպքում մրցութային առաջարկ ներկայացրած սուբյեկտին մրցույթի մասնակցի կարգավիճակ չի տրվում եւ մրցութային առաջարկը հանվում է հետագա քննարկումից:

4.12. Մրցույթի հաղթողի որոշման համար առաջադրվում են հետեւյալ պայմանները.

մասնավորեցվող բաժնետոմսերի համար առաջարկվող գինը (նվազագույն գինը՝ 1194814 հազ. դրամ),
ներդրումների չափը՝ առաջիկա 3 տարիների կտրվածքով,
սոցիալական երաշխիքներ, այդ թվում՝ աշխատատեղերի եւ միջին աշխատավարձի վերաբերյալ:

4.13. Մրցույթի հաղթող է ճանաչվում այն մասնակիցը, որի առաջարկն առավելագույն չափով է բավարարում մրցույթի պայմաններին:

5. Վճարումներ եւ պայմանագրի կնքում

5.1. Մրցույթի հաղթողը 10-օրյա ժամկետում ստանում է մրցույթի արդյունքների հաստատված արձանագրության օրինակը: Մրցույթի մյուս մասնակիցները կարող են ստանալ արձանագրության պատճենները:

5.2. Մրցույթի հաղթողը պետական սեփականություն հանդիսացող բաժնետոմսերի գինը պետք է վճարի մրցույթի արձանագրությունն ստանալու օրվանից մեկամսյա ժամկետում՝ Հայաստանի Հանրապետության արժույթով՝ բաժնետոմսերի վաճառքի գնի 70%-ն ուղղելով ՀՀ պետական բյուջե, իսկ 30%-ը՝ համապատասխան համայնքի ֆոնդային բյուջե՝ ըստ ընկերության գտնվելու վայրի:

5.3. Համաձայն ՀՀ կառավարության 17.07.2008թ. N771-Ն որոշման՝ մրցույթի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը գնորդի հետ կկնքի մասնավորեցման պայմանագիր՝ դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է 10 տարվա ընթացքում պահպանել ընկերության գործունեության պրոֆիլը, միջազգային եւ օտարերկրյա կազմակերպությունների պատվերով ռադիոծրագրերի հեռարձակումը նախապես համաձայնեցնել ՀՀ կառավարության լիազոր մարմնի հետ, իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարը՝ 5 160 927 դրամ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը), ինչպես նաեւ գույքային իրավունքների պետական գրանցման հետ կապված վճարներն ու տուրքերը՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

5.4. Մրցույթով մասնավորեցման արդյունքում գնորդը հանդիսանում է նաեւ գնահատման պահից հետո առաջացած իրավունքների եւ պարտավորությունների իրավահաջորդը:

5.5. Սահմանված ժամկետում վճարումները չկատարելու դեպքում մրցույթի հաղթողի վճարած նախավճարի գումարը նրան հետ չի վերադարձվում, եւ մրցույթը համարվում է չկայացած:

6. Մրցույթի անցկացման այլ պայմաններ

6.1	Մրցույթի նախավճարի չափը	59740.7 հազ. դրամ
6.2	Մրցույթի նախավճարի մուտագրման հատուկ հաշիվը	Թիվ 1 տեղական գանձապետական բաժանմունք դրամային - 900013145017
6.3	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	2008 թվականի դեկտեմբերի 2-ը, ժամը՝13:00
6.4	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վայրը	ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն,438 սենյակ
6.5	Մրցույթի անցկացման օրը, ժամը եւ վայրը	2008 թվականի դեկտեմբերի 5-ը, ժամը՝15:00 ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն
6.6	Ֆաքսիմիլային կապ	(37410) 581441
6.7	Ինտերնետ	URL: //www.privatization.am

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ 581441 հեռախոսահամարով:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության «Ամուրի կենտրոն» պետական ոչ առեւտրային կազմակերպությունը հրավիրում է Երեւան խաղաղ Մ.Մկրտչյան 5ա հասցեում գտնվող շենքի նկուղային հարկից 31 ք.մ. մակերեսով տարածքի երեք տարի ժամկետով վարձակալության տրամադրման աճուրդի, որը տեղի կունենա 2008թ. դեկտեմբերի 3-ին, ժամը 14:00-ին, ք.Երեւան, Դ.Անհաղթի 23(IV հարկ) հասցեում:

Տարածքի վարձակալության մեկ ամսվա վարձավճարի մեկնարկային գինը՝ 8680 դրամ:

Վարձակալության ժամկետը՝ վարձակալության պայմանագրի կնքման պահից երեք տարի ժամկետով: Վարձակալության պայմանը՝ տարածքը պետք է օգտագործվի ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության աշխատակազմի աշխատակիցների սննդի կազմակերպման նպատակով:

Աճուրդը կանցկացվի դասական (գնի ավելացման) եղանակով:

Աճուրդին կարող են մասնակցել ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք, ինչպես նաեւ համայնքները, որոնք մինչեւ դեկտեմբերի 3-ը, ժամը 12:00 աճուրդային հանձնաժողովին են (հասցեն՝ ք.Երեւան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/, 7-րդ սենյակ) ներկայացրել՝

-աճուրդի մասնակցության հայտ,
-աճուրդի մասնակցության նախավճարի մուծման անդորրագիրը, որի չափն է՝ 440դրամ, մուտագրման հաշիվն է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի թիվ 160006651014 դրամային հաշիվը,
-աճուրդի մասնակցության վճարի անդորրագիրը, որի չափն է 10000 դրամ (վճարվում է «Ամուրի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դրամարկղ), գնի մեջ չի ներառվում եւ անկախ աճուրդի արդյունքներից չի վերադարձվում,
-անձնագիրը, իսկ իրավաբանական անձինք հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները եւ լիազորությունները հաստատող փաստաթղթերը:

Աճուրդի մասնակիցների անձնագրի առկայությունը պարտադիր է:

Աճուրդին կարող են ներկա գտնվել դիտորդներ՝ աճուրդի մասնակից չհամարվող այն անձինք, ովքեր վճարել են մուտքի վճար՝ 3000 դրամ:

Դիտորդի տոմսերը վաճառվում են մինչեւ աճուրդի սկսվելը:

Աճուրդի մասնակիցները վարձակալությամբ տրամադրվող տարածքին կարող են ծանոթանալ սույն ծանուցման հրապարակման պահից մինչեւ աճուրդի բացմանը նախորդող օրն ընկած ժամանակահատվածում՝ յուրաքանչյուր երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 9:00-ից մինչեւ 17:00 (բացառությամբ ժամը 13:00-ից մինչեւ 14:00) զանգահարելով 56-39-84 հեռախոսահամարով:

Նախքան աճուրդի սկսվելը աճուրդային հանձնաժողովը գրանցում է մասնակիցներին եւ յուրաքանչյուր մասնակցին, տրամադրում է քարտ:

Աճուրդը վարում է աճուրդավարը: Աճուրդավարը մասնակիցներին առաջարկում է մեկնարկային գնով գնել լոտը: Ցանկացած մասնակից իրավունք ունի, նախքան աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածը, ներկայացնել նոր գնային հայտ, որը պետք է գերազանցի մասնակիցների կատարած նախորդ գնային հայտը՝ նվազագույն հավելման (քայլի) չափով:

Վերջին ամենաբարձր գնային հայտ ներկայացրած մասնակիցը, աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածից հետո, համարվում է աճուրդի հաղթող մասնակից:

Աճուրդավարի կողմից աճուրդի հաղթող համարված մասնակիցը պարտավոր է՝ հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում, վճարել իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, որը սահմանված ժամկետում հետագա վճարումները կատարելու դեպքում նախավճարի հետ միասին հաշվարկվում է վճարման ենթակա գումարի մեջ, իսկ վճարումներից խուսափելու դեպքում չի վերադարձվում եւ տվյալ մասնակիցը զրկվում է աճուրդի մասնակցելու իրավունքից: Եթե աճուրդում հաղթող համարված մասնակիցը սահմանված ժամկետում (հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում) վճարում է իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, ապա նա ճանաչվում է աճուրդի հաղթող եւ ստորագրում է աճուրդի արդյունքների մասին արձանագրությունը: Աճուրդի մասին արձանագրությունը ստանալուց հետո երեք աշխատանքային օրվա ընթացքում աճուրդի հաղթողը պարտավոր է վճարել վարձակալվող տարածքի համար իր կողմից առաջարկված վարձակալության մեկ ամսվա վարձավճար:

Աճուրդում չհաղթող մասնակցին, մուծված նախավճարը վերադարձվում է վերջինիս մեկ օրվա ընթացքում դիմելուց հետո:

Աճուրդի կանոնակարգին ծանոթանալու (որը տրամադրվում է դիմումի առկայության դեպքում, մեկ օրվա ընթացքում, պատճենահանման ծախսերը վճարելու պայմանով) եւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար կարող եք դիմել ք. Երեւան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ հասցեով կամ զանգահարել աճուրդային հանձնաժողովին՝ հեռախոս՝ 24-67-25, ինտերնետ՝ URL: //www.privatization.am:

Հնարավոր փոփոխությունները ու լրացումները կհրապարակվեն այն ձեւով, ինչպես կատարվել է աճուրդի մասին սույն հրապարակային ծանուցումը:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը վարձակալությամբ տրամադրում է տարածք

Հասցե	ազատ տարածք	Ք.մ
ք.Երեւան,Մազմանյան փող. թիվ 5	առաջին հարկ	137.5

Անհրաժեշտության դեպքում զանգահարել 58-35-40 հեռախոսահամարով, կամ դիմել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ Երեւան, Տիգրան Մեծի 4 հասցեով:

Մասնավորեցում

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԵՂԵԿԱՑՆՈՒՄ Է

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
(ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ)

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է աճուրդի, որը տեղի կունենա 2008թ. դեկտեմբերի 2-ին, ժամը 11:30-ին «Աճուրդի կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունում, հասցեն՝ ք.Երևան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՀՀ կառավարության 2008թ. սեպտեմբերի 25-ի թիվ 1075-Ն որոշմամբ մասնավորեցվող ներոհիբյալ բաց բաժնետիրական ընկերության պետական սեփականություն հանդիսացող բաժնետոմսերը

N	Ընկերության անվանումը	Ընկերության կանոնադրական կապիտալը (դրամ)	Ընկերության զուտ ակտիվները (դրամ)	Ընկերության ընդհանուր բաժնետոմսերի քանակը (հատ)	Մեկ բաժնետոմսի անվանական արժեքը (դրամ)	Մասնավորեցման ենթակա պետական բաժնետոմսերի: բաժնեմասը ընկերության կանոնադրական կապիտալում (%)	քանակը (հատ)	արժեքը (դրամ)	Մեկ բաժնետոմսի: մեկնարկային գինը	Ընկերության պարտավորությունները (հազ.դրամ)
1	Առարատի «Բերրիություն» ԲԲԸ	6600000	6076000	1320	5000	34	449	2245000	2500	առ 01.01.08թ.՝ 1200, այդ թվում՝ կարճ. կրեդ. պարտք պետ. բյուջեի ն՝ 73, պարտավ. անձնակ. աշխատանքի վարձ. գծով՝ 395, սոց ապահ.. գծով՝ 252, կարճ. կրեդ. պարտք մասնակիցներին (հիմնադիրներին)՝ 286, այլ կրեդ. պարտավորք.՝ 140, եկամուտ.վերաբերող ծնորհներ՝ 54

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. սեպտեմբերի 25-ի թիվ 1075-Ն որոշման՝

-բացի նշված պարտավորություններից մասնավորեցումից հետո այլ պարտավորություններ ի հայտ գալու դեպքում վաճառողը պատասխանատվություն չի կրում:

- Առարատի «Բերրիություն» բաց բաժնետիրական ընկերությունը 1999-2007 թվականների տնտեսական գործունեության արդյունքներով վճարման ենթակա շահութաբաժինների գծով պարտավորություններ չունի:

- ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության պետը բաժնետոմսերի վաճառքի գնի վճարումից հետո երկամսյա ժամկետում գնորդի հետ կնքում է մասնավորեցման պայմանագիր:

Աճուրդը կանցկացվի դասական (գնի ավելացման) եղանակով:

Աճուրդին կարող են մասնակցել մասնակցության իրավունք ձեռք բերած մասնավորեցման սուբյեկտները կամ նրանց կողմից լիազորված անձինք:

Աճուրդին մասնակցելու իրավունք են ձեռք բերում մասնավորեցման այն սուբյեկտները, որոնք մինչեւ 2007թ. հուլիսի 9-ը, ժամը 17:00 ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության «Աճուրդի կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն (ք.Երեւան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/) են ներկայացրել՝

- աճուրդի մասնակցության հայտը,
- աճուրդի նախավճարի մուծման անդորագիրը (աճուրդի նախավճարի չափն է՝ 112250 դրամ,
- իրավաբանական անձինք ներկայացնում են հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները:

Նախավճարի մուտքագրման հաշիվն է՝ թիվ 1 տեղական գանձապետական բաժանմունքի աճուրդի մասնակցության նախավճարի դրամային թիվ 900013145025:

Աճուրդի մասնակիցները պետք է ձեռք բերեն աճուրդի մասնակցի տոմս, որի գինն է 5000 դրամ, աճուրդի մասնակից չհամարվող անձանց (դիտորդների) տոմսի գինն է 3000 դրամ:

Աճուրդում հաղթողը պարտավոր է տեղում (30 րոպեի ընթացքում) վճարել իր առաջարկած գնի առնվազն 5 %-ի չափով գումար, որը նախավճարի հետ միասին հաշվարկվում է վճարման ենթակա գումարի մեջ, իսկ սահմանված ժամկետում (10 օրվա ժամկետում), հետագա վճարումների չկատարման դեպքում չի վերադարձվում:

Վճարումները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության արժույթով:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար կարող եք դիմել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության «Աճուրդի կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն, զանգահարել 23-73-00 հեռախոսահամարով:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ «ԱՃՈՒՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՐԱՎԻՐՈՒՄ Է ԱՃՈՒՐԴԻ, ՈՐԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ Ք.ԵՐԵՎԱՆ, Դ.ԱՆՀԱՂԹԻ 23 /4-ՐԴ ՀԱՐԿ/ ՀԱՍՑԵՈՒՄ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. հունիսի 5-ի թիվ 570-Ն որոշման, ՀՀ աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարարության ենթակայության՝ **«Վանաձորի մանկատուն» ՊՈԱԿ-ի** հաշվեկշռում հաշվառված եւ պետական սեփականություն հանդիսացող օտարման ենթակա տրանսպորտային միջոցը

Հ/Հ	Գույքի անվանումը	Թողարկման տարեթիվը	Գնահատված արժեքը 29.11.07թ. դրությամբ /դրամ/	19.08.08թ. աճուրդի		03.09.08թ. աճուրդի		18.09.08թ. աճուրդի		03.10.08թ. աճուրդի	
				մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/
1	Ավտոմեքենա «Ռաֆ-2203», (պետհամարանիշը՝ 346 LU 36)	1992թ.	1050400	787800	39390	630240	31512	504192	25210	403354	20168

Հ/Հ	Գույքի անվանումը	20.10.08թ. աճուրդի		04.11.08թ. աճուրդի		19.11.08թ. աճուրդի		04.12.08թ. աճուրդի		19.12.08թ. աճուրդի	
		մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար կային /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/	մեկնարկային գին /դրամ/	նախավճար /դրամ/
1	Ավտոմեքենա «Ռաֆ-2203», (պետհամարանիշը՝ 346 LU 36)	322684	16135	258148	12908	206519	10326	165216	8261	132173	6609

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. հունիսի 5-ի թիվ 570-Ն որոշման՝

-Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարարը աճուրդի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում աճուրդի հաղթողի հետ կնքում է առուվաճառքի պայմանագիր՝ դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված՝ 18000 դրամ վճարը (ներառյալ ԱԱՀ), ինչպես նաեւ գույքային իրավունքների գրանցման հետ կապված՝ օրենքով սահմանված վճարներն ու տուրքերը.

Աճուրդը կանցկացվի դասական (գնի ավելացման) եղանակով:

Բոլոր աճուրդները սկսվում են ժամը 15:00-ին:

Աճուրդով չվաճառված գույքի մեկնարկային գինը յուրաքանչյուր հաջորդ աճուրդի ժամանակ նվազեցվում է վերջին աճուրդի գույքի մեկնարկային գնի 20 տոկոսի չափով: Աճուրդը կայանալու դեպքում հաջորդ աճուրդը (աճուրդները) չի (չեն) անցկացվում:

Աճուրդին կարող են մասնակցել ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք, ինչպես նաեւ համայնքները, որոնք յուրաքանչյուր աճուրդի համար աճուրդի նախորդող աշխատանքային օրը, ժամը 17:00 աճուրդային հանձնաժողովին են (հասցեն՝ ք. Երեւան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/) ներկայացրել.

-աճուրդի նախավճարի մուծման անդորագիրը, որի չափն է՝ յուրաքանչյուր աճուրդի համար յուրաքանչյուր գույքի մեկնարկային գնի 5 տոկոսը, մուտքագրման հաշիվն է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի թիվ 160006651014 դրամային հաշիվը.

-աճուրդի մասնակցության վճարի անդորագիրը, որի չափն է 10000 դրամ (վճարվում է «Աճուրդի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դրամարկղը), գույքի գնի մեջ չի ներառվում եւ անկախ աճուրդի արդյունքներից չի վերադարձվում.

-անձնագիրը, իսկ իրավաբանական անձինք հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները եւ լիազորությունները հաստատող փաստաթղթերը:

Աճուրդին չեն կարող մասնակցել այն անձինք, որոնք վաճառվող լոտի նկատմամբ չեն կարող ունենալ սեփականության իրավունք:

Աճուրդի մասնակիցների անձնագրի առկայությունը պարտադիր է:

Աճուրդին կարող են ներկա գտնվել դիտորդներ՝ աճուրդի մասնակից չհամարվող այն անձինք, ովքեր վճարել են մուտքի վճար՝ 3000 դրամ:

Դիտորդի տոմսերը վաճառվում են մինչեւ աճուրդի սկսվելը:

Աճուրդի մասնակիցները վաճառվող լոտերին կարող են ծանոթանալ սույն ծանուցման հրապարակման պահից մինչեւ աճուրդի բացմանը նախորդող օրն ընկած ժամանակահատվածում՝ յուրաքանչյուր երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 9:00-ից մինչեւ 17:00 (բացառությամբ ժամը 13:00-ից մինչեւ 14:00):

Նախնական աճուրդի սկսվելը աճուրդային հանձնաժողովը գրանցում է մասնակիցներին եւ յուրաքանչյուր մասնակցին, տրամադրում է քարտ:

Աճուրդը վարում է աճուրդավարը:

Աճուրդավարը մասնակիցներին առաջարկում է մեկնարկային գնով գնել լոտը: Ցանկացած մասնակից իրավունք ունի, նախնական աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածը, ներկայացնել նոր գնային հայտ, որը պետք է գերազանցի մասնակիցների կատարած նախորդ գնային հայտը՝ առնվազն նվազագույնը հավելման (քայլի) չափով:

Վերջին ամենաբարձր գնային հայտ ներկայացրած մասնակիցը, աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածից հետո, համարվում է աճուրդի հաղթած մասնակից:

Աճուրդավարի կողմից աճուրդի հաղթող համարված մասնակիցը պարտավոր է՝ հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում, վճարել իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, որը սահմանված ժամկետում (10 օրվա ընթացքում) հետագա վճարումները կատարելու դեպքում նախավճարի հետ միասին հաշվարկվում է վճարման ենթակա գումարի մեջ, իսկ վճարումներից խուսափելու դեպքում չի վերադարձվում եւ տվյալ մասնակիցը զրկվում է աճուրդին մասնակցելու իրավունքից: Եթե աճուրդում հաղթող համարված մասնակիցը սահմանված ժամկետում (հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում) վճարում է իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, ապա նա ճանաչվում է աճուրդի հաղթող եւ ստորագրում է աճուրդի արդյունքների մասին արձանագրությունը:

Աճուրդում չհաղթող մասնակցին, մուծված նախավճարը վերադարձվում է վերջինիս դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում:

Ավտոմեքենան գտնվում է ք.Վանաձոր, Տարոն-2, ՋՇ-4 հասցեում: Համաձայն ՀՀ աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարարության 11.07.08թ. թիվ 3/21-1763 գրության ավտոմեքենայի քարտը փտած է ու քայքայված, շարժիչը, փոխ.տուփը եւ կամրջակները կարիք ունեն կապիտալ վերանորոգման:

Վաճառվող լոտերին ծանոթանալու համար զանգահարել՝ 58-23-63 հեռախոսահամարով:

Աճուրդի կանոնակարգին ծանոթանալու (որը տրամադրվում է դիմումի առկայության դեպքում, մեկ օրվա ընթացքում, պատճենահանման ծախսերը վճարելու պայմանով) եւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար կարող եք դիմել ք.Երեւան, Դ.Անհաղթ 23 /4-րդ հարկ/ հասցեով կամ զանգահարել աճուրդային հանձնաժողովին՝ հեռախոս՝ 23-73-00, ինտերնետ՝ URL: //www.privatization.am:

Հնարավոր փոփոխություններն ու լրացումները կհրապարակվեն այն ձեւով, ինչպես կատարվել է աճուրդի մասին սույն հրապարակային ծանուցումը:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ԱԶԳ-ՆԵՐԴԻՐ

...կամ՝ արժեւորումներ

զարկերակը

քաղաքացիական դիրքորոշմամբ

Ինչպես հասնի է, մի շարք առարկայական եւ սուբյեկտիվ պատճառներով անկախ Հայաստանի զարգացման առջեւ ծառացան բազում քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, ազգային, արտաքին քաղաքական եւ այլ բարդ հարցեր, որոնք շատ ծանր դրության մեջ դրեցին հանրապետությանը եւ հայ ժողովրդին: Ակադեմիկոս այդ հարցերին անդրադառնում է իր մի շարք հոդվածներում, ելույթներում, ուղերձներում, օգտագործելով յուրաքանչյուր հարմար առիթ՝ վերոնշյալ հարցերի վերաբերյալ իր տեսակետն արտահայտելու համար: Այդ առումով ուշադրության է արժանի նրա՝ «Կարող է շրջադարձային լինել, եթե...» 1993-ի ամանորյա ուղերձը՝ հրապարակված «Հայաստան» թերթի դեկտեմբերի 31-ի համարում, որտեղ նա նշում է, որ ինքը լավատես է եւ հույս է տածում , որ «հանրապետության կառավարողները իրենց մեջ ուժ եւ կարողություն կգտնեն հրաժարվելու հին ու նոր իրարամերժ ու դոգմատիկ գաղափարներից» եւ «համախմբելու մեր հոգալված ժողովրդին եւ, վերջապես, հանրապետությունը դուրս բերելու այս համընդհանուր ծանր ու դժվարին վիճակից»: Սակայն նա այնքան էլ լավատես չի եղել, որ դա ի վիճակի են ի կատար ածել օրվա իշխանավորները, որի հաստատումն է նրա իսկ առմատական բնույթի առաջարկությունը՝ անհապաղ Հայաստանի փրկության կոմիտե ստեղծելու վերաբերյալ, որն ինքնին կարետր նորություն էր Երրորդ հանրապետության պետական շինարարության ասպարեզում: Կարետրելով այդ հարցի նշանակությունը, անհրաժեշտ ենք համարում ուղերձի այդ հատվածն ամբողջությամբ մեջբերել. «Ըստ իս՝ ժողովուրդն այսօր կարող է համախմբվել արտակարգ լիազորություններով օժտված հանրապետության փրկության կոմիտե ստեղծելու գաղափարի շուրջ: Անհապաղ ստեղծված նման կոմիտեն, իր կազմում պետք է ունենա ժողովրդի կողմից ընդունված եւ հարգված խիստ սպիտանափակ թվով մեծավորականներ, գործարար մարդիկ, քեսական եւ քաղաքական գործիչներ... Այնքան 1993 թվականը կարող է շրջադարձային լինել մեր հայրենիքի եւ մեր ժողովրդի համար»:

Հայտնի է, որ նման փրկության կոմիտե չստեղծվեց եւ ոչ մի շրջադարձ էլ տեղի չունեցավ: Տասնհինգ տարի անց, 2008-ին հրատարակված իր այս նոր աշխատությունում, կրկին վերադառնալով այդ խնդրին եւ տալով սեփական մեկնաբանությունը, հեղինակը գրում է. «1993-ը հույսերի տարի էր, բայց, ավաղ, նա եւս շրջադարձային չեղավ, շրջադարձային չեղան եւ հաջորդ տարիները: Մեր հավատը, թե երկրի երիտասարդ կառավարողները ի զորու կլինեն բարգավաճ Հայաստան ստեղծելու, պակասել է»: Կարծում ենք, ամեն ինչ ասված է շատ պարզ եւ հասկանալի: Հետագայում եւս նա անդրադառնում է հանրապետության ղեկավարման եւ ղեկավարների հարցերին, զարգացնելով բավականին հետաքրքիր մոտեցումներ: Այսպես, օրինակ, 2003-ի հուլիսին տված իր հարցազրույցներից մեկի ժամանակ, որը վերնագրված է «Իշխանությունը պիտի հենվի ինքնուրույն մտածող անձերի վրա», ակադեմիկոսը հետեւյալ ուշագրավ միտքն է արտահայտել. «Այսօր իշխանության գլուխ են կանգնած բավականին կրթված, խելացի եւ նախաձեռնող մարդիկ, երիտասարդ, ունակ, բայց պետությունը կառավարելու համար անհրաժեշտ է նաեւ իմաստնություն»: Կարծում ենք, որ երիտասարդ լինելն ինքնին բացարձակ առավելություն չէ, որի առջեւ պետք է նահանջեն մնացած բոլոր արժեքները: Առանց իմաստնության ամեն ինչ դատապարտված է ձախողման. «Իսկ իմաստնությունը գալիս է տարիների ընթացքում ապրած ակտիվ կյանքով, իսկ դա էլ ըստ էության ոչ բոլորին», նշում է ակադեմիկոսը: Եվ կարծես թե ամփոփելով իր մտքերը եւ այլեւս չդիմանալով բազում անարդարություններին, սխալներին ի տես ժողովրդի ծանր դրության, ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը «Բաց նամակ ՀՀ ապագա նախագահին» իր օրիգինալ ուղերձում շարունակում է ապագա նախագահների երեսին. «Դուք եք ժողովրդի համար, եւ ոչ թե հակառակը: Ժողովրդի կողմից Ձեր ընտրված լինելը դեռ չի նշանակում, որ Դուք հանրապետությունում եզակի անձնավորություն եք, միակ գիտակն ու արժանավորը: Մի գայթակղեք այդ մտքով: Ես, եւ ոչ միայն ես, համոզված եմ, որ արժանավոր մարդիկ շատ կան Հայաստանում»: Հիրավի, սա քաղաքացիական խիզախության մի փայլուն դրսեւորում է:

Վերոնշյալ հարցերը այժմ էլ չեն կորցրել իրենց այժմեականությունը եւ հույժ կարեւոր անհրաժեշտությունը:

«Ժամանակի զարկերակը» գրքի կենտրոնական թեմաներից են գիտության եւ գիտության նկատմամբ իշխանությունների քաղաքականության հարցերը; որոնց վերաբերյալ հեղինակն արտահայտում իր սեփական տեսակետները, մեզ ներկայացնում իր մոտեցումները, իրեն բնորոշ կաշկանդված չզգալով խստորեն քննադատելու Հայաստանի իշխանությունների անհետաքրքիր քաղաքականությունը՝ մի կողմից, եւ ձաղկելով գիտության բնագավառում անցման շրջանում հաստատուն տեղ գրաված հոռի բարքերը՝ մյուս կողմից: Ս. Համբարձումյանը գիտության հարցերի քննարկմանը մոտեցել է երկու տեսանկյունից՝ բուն գիտության զարգացման շահերից եւ Հայաստանի ազգային անվտանգության, նրա զարգացման, առաջընթացի եւ հզորացման մտահոգությունից: Նա այն տեսակետի ջերմ պաշտպանն է, որ «Ժողովրդի անվտանգ եւ բարեկեցիկ կյանքի երաշխիքներից մեկը հանրապետության գիտությունն է, նրա բարձր մակարդակը»: Դրանով հանդերձ՝ նրա համար անհասկանալի եւ անընդունելի է անկախ Հայաստանի ղեկավարության գրաված, մեղմ ասած, անտարբեր դիրքը գիտության զարգացման եւ նրա զարգացումն աշխուժացնելու հարցում: Եվ քննադատելով այդ տարօրինակ դիրքորոշումը, ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը «Մի քանի խոսք գիտության եւ գիտությունների ազգային ակադեմիայի մասին» իր սկզբունքային բնույթի հոդվածում, որը 1997-ի նոյեմբերին հրապարակվել է «Հայաստանի Հանրապետություն» թերթում, գրում է. *«Կասկածից վեր է, որ հանրապետության ղեկավարությունը եւս պետք է վերանայի իր վերաբերմունքը դեպի գիտությունը, դեպի գիտնականները, դեպի գիտությունների ակադեմիան: Նա պետք է գիտենա, որ Հայաստանի եւ աշխարհի համար, երկրի ազգային ներկայի եւ ապագայի համար, երկրի ազգային անվտանգության համար գիտությունն ամենից առաջ բողոքությամբ ունի բախտորոշ նշանակություն: Ուստի՝ պետությունը պարտավոր է անխափան պաշտպանել մակարդակով ֆինանսավորել հիմնարար գիտությունները»:* Ակադեմիկոսի կարծիքով «Հայաստանի գիտությունը հիմնականում պետք է խարսխվի երկու գլոբալ ուղղությունների վրա՝ հիմնարար գիտությունների եւ հայագիտության»: Հանրապետության այսօրվա գիտության եւ բարձրագույն կրթության համակարգը համարելով հիվանդացած, նա հարց է բարձրացնում բուժել այդ համակարգը եւ այն դուրս բերել ստեղծված ծանր վիճակից, որին կարելի է հասնել առաջին հերթին նրա նկատմամբ Հայաստանի ղեկավարության նպաստավոր քաղաքականության եւ աջակցության շնորհիվ:

Սակայն իրենց անելիքներն ունեն նաեւ գիտնականները՝ գիտական մթնոլորտը հանրապետությունում առողջացնելու եւ գիտության դրսեւորումներն անարժանների առջեւ փակելու առումով: Հեղինակը գտնում է, որ գիտությունը կանգնած է ինքնամաքրման խնդրի առջեւ, անհրաժեշտ է անհապաղ պայքար մղել գավառականության եւ գիտական դիլետանտիզմի դեմ, որը կործանարար է գիտության զարգացման համար: Նրա քննադատության սլաքն ուղղված է այն գիտնականների դեմ, որոնք սիրում են իրենք իրենց գովազդել եւ իրենց անվան շուրջն աղմուկ բարձրացնել: «Մեր օրերում տաղանդը որոշվում է աղմուկով, որն ինքն է հարուցում: Իսկական գիտությունը գովազդ չի սիրում, գովազդը հակացույց է գիտությանը», ցավով նշում է ակադեմիկոսը: Նա նաեւ սուր քննադատության է ենթարկում բոլոր այն «գիտության հեղափոխականներին», որոնք գիտությունը «վերակառուցելու» անվան տակ փորձում են խանդել վաղուց ձեւավորված գիտական համակարգը Հայաստանում, վերացնել գիտությունների ակադեմիան՝ որպես գիտական կենտրոն, եւ այն վերածել ինչ-որ ակումբի: Ըստ որում՝ դա ասվում է մի ակադեմիայի մասին, որը համաշխարհային ճանաչում ունեցած գիտական կենտրոն է, մեծ ճանաչում եւ փառք է բերել մեր հանրապետությանը, եւ որի շարքերում այսօր էլ կան ականավոր գիտնականներ եւ խոշոր մասնագետներ: Այդ հարցին վերաբերող նյութերում հատկապես արժեքավոր են ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանի դիտարկումները հայ գիտության, ազգային ակադեմիայի անցած ուղու, նրա միջազգային ճանաչման մասին: Երախտագիտության է արժանի հեղինակի կողմից գիտության բնագավառում այնպիսի հայ անվանի գիտնականների հիշատակումը եւ նրանց գիտական վաստակի ճանաչումը, ինչպես Հ. Օրբելին, Վ. Համբարձումյանը, Ա. Շահինյանը, Ա. Ալիխանովը, Ա. Ալիխանյանը, Հ. Բունիաթյանը, Խ Կոչտոյանցը, Մ.Աբեղյանը, Հ. Մանանդյանը, Լ. Հովհաննիսյանը Հ. Աճառյանը, Ա. Մնջոյանը, Ի. Մաղաքյանը եւ շատ ուրիշներ: Նրանցից շատ-շատերը եղել են մեծահամբավ գիտնականներ, իսկ ոմանք էլ գիտական դպրոցների հիմնադիրներ: Նա չի խուսափում նրանց արժանիքները գնահատելուց եւ արժանին մատուցելու նրանցից շատ շատերին: Ս. Համբարձումյանը նրանց մեջ, իհարկե, առանձնացնում է Վիկտոր Համբարձումյանին, որին բնութագրում է որպես «տաղանդավոր, համաշխարհային համբավ ունեցող գիտնական, տեսական աստղաֆիզիկայի հիմնադիրներից մեկը, որն օժտված էր կազմակերպչական վիթխարի կարողություններով»: Իսկ Վիկտոր Համբարձումյանի՝ Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ ընտրվելը հեղինակը համարում է բարեբախտություն ակադեմիայի եւ ամբողջ հայ գիտության համար, որով սկսվում է նոր փուլ հայկական ակադեմիայի պատմության մեջ:

Հեղինակը, քննարկելով հայ գիտության զարգացման հարցերը եւ նրա հնարավորություններն ու հեռանկարները, մի կարեւոր դիտարկում էլ է կատարում, որը ցանկության դեպքում կարող է եւ սխալ մեկնաբանվել: Նա այն միտքն է արտահայտում ; որ հայերը զբաղվում են բարձր գիտությամբ, որի արդյունքների հետ հաշվի են նստում, իսկ հաճախ էլ օգտվում են մեծ տերությունների գիտնականներ: Ինքն իրեն հարց տալով, թե ինչպե՞ս բացատրել այդ երեւույթը, ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը պատասխանում է. *«Բանն այն է, որ հայ գիտնականների նվաճումների արմատները խորը նստած են ժողովրդի մենթալիտետում: Հայ ժողովրդի գենետիկական ուղղվածությունն ամբողջապես ստեղծագործությունն է, ստեղծագործական մտածելակերպը: Հնագույն ժամանակներից հայերն ունեին երեք հավատամքներ՝ գիտություն, արվեստ եւ կրթություն, որոնց շուրջը կառուցվում է ամբողջ կյանքի համակարգը: Սա դրանում էլ պետք է փնտրել հայ գիտության հաջողությունը»:* Եվ որպեսզի սխալ չհասկացվի եւ չմեղադրվի զանազան «իզմերի» մեջ, ակադեմիկոս Ս.Համբարձումյանն ավելացնում է՝ «Վստահ եմ, որ հայերը աշխարհում այդպիսի մենթալիտետով միակ ժողովուրդը չեն»:

Գրքում չափազանց լայն է ներկայացված Ղարաբաղյան հիմնախնդիրը: Հեղինակն անդրադառնում է նրա պատճառներին եւ էությանը, Կենտրոնի քաղաքականությանը, որը սկզբից ելեթ, ինչպես իրավացիորեն նշում է նա, եղել է սխալ եւ ադրբեջանամետ, նա ուշադրություն է հրավիրում ադրբեջանական վանդալիզմին, որը շատ ծանր նստեց հայ ժողովրդի եւ նրա հոգեբանության վրա, շեշտում միջազգային հանրության եւ կազմակերպությունների անտարբերությանը, այդ հարցը սխալ սկզբունքների վրա «կարգավորելու» փորձերը, որը խարսխված է հայ ժողովրդի պատմական եւ ազգային իրավունքների անտեսման վրա եւ այլն: Ընթերցողը, ծանոթանալով այս հրատարակությանը, կարող է համոզվել, թե ինչպիսի հետեւողականությամբ է ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանն իր դեպուտատական գործընկերների հետ միասին ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդում պայքար ծավալել հայ ժողովրդի օրինական շահերը պաշտպանելու համար: Մենք արդեն նշել ենք Գորբաչով-Համբարձումյան մենամարտի մասին: Ավելացնենք, որ, ինչպես վկայում են գրքում զետեղված նյութերը, ակադեմիկոսը ղարաբաղյան հիմնախնդրի արդար լուծման համար դիմել է Ռուսաստանի պրեզիդենտ Բ. Ելցինին, ԱՄՆ-ի պրեզիդենտ Բ. Քլինթոնին, ականավոր գիտնականներին, ԽՍՀՄ-ի, Ուկրաինայի եւ Բելառուսի գիտնականներին, համաշխարհային մեծ ճանաչում եւ հեղինակություն վայելող թավշոթակահար Մստիսլավ Ռոստրոպովիչին եւ այլոց, սակայն նրա դիմում-ուղերձները մնացել են անպատասխան:

Ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը տվել է նաեւ ղարաբաղյան շարժման, նրա բնույթի իր սահմանումը, որը շատ կողմերով տարբերվում է ժամանակին տրված այլ սահմանումներից ու բնութագրումներից, որոնք տիրապետող էին հասարակությունում: 1988-ի դեկտեմբերի 1-ին, ելույթ ունենալով Խորհրդային Միության կոմունիստական կուսակցության կենտկոմի քաղբյուրոյի անդամների հետ Հայաստանի, Ադրբեջանի դեպուտատների եւ ԼՂԻՄ-ի ներկայացուցիչների հանդիպման ժամանակ, եւ քննադատության ենթարկելով Կենտրոնի դիրքորոշումն այդ կոնֆլիկտի լուծման գործում, նա հայտարարում է. «Ղարաբաղյան շարժումը պետք է որակվի որպես վերակառուցման եւ ժողովրդավարության ոգով մի շարժում, որպես ազգային քաղաքականության համամարդկային սկզբունքները վերականգնելու ժողովրդի ձգտում, որոնց անկյունաքարերն են ինքնորոշումը, ազգերի ու ժողովուրդների իրավասությունը, անհատի ազատությունը»:

Ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը չէր կարող անտեսել նաեւ մի այնպիսի կարեւոր հարց, ինչպիսին Հայոց ցեղասպանության հարցն է: Ցցանկանալով մտնել մանրամասնությունների մեջ, նշենք՝ նա այն հազվագյուտ հայ մտավորականներից է, որ այդ հարցի քննարկումը դեռեւս անցյալ դարի 80-ական թվականներին դուրս է բերել միջազգային ասպարեզ եւ հարուցել համապատասխան դիվանագիտական դեմարշ: Դրա վկայությունն է «Պրավդայում» 1985-ի ապրիլի 24-ին հրապարակված նրա «Դատապարտված է մարդկության կողմից» հոդվածը, որն առաջ բերեց Թուրքիայի պաշտոնական բողոքը: Հոդվածը տպագրվել է Հայոց ցեղասպանության 70-ամյակի առիթով: Նշելով, որ «մարդկության դեմ կատարվող ամենածանր արյունալի ոճրագործություններից մեկը ցեղասպանությունն է», նա այդ համատեքստում է դիտարկում Հայոց ցեղասպանության իրագործումը: Ակադեմիկոս Ս. Համբարձումյանը գրում է. «Իմպերիալիզմի ծնունդ հանդիսացող ցեղասպանության խոշորագույն ակտը եղավ յոթանասուն տարի առաջ Օսմանյան Թուրքիայի կառավարողների կազմակերպած հաշվեհարդարը հայ ազգաբնակչության նկատմամբ: Դրա հետեւանքով զոհվեց ավելի քան մեկուկես միլիոն բոլորովին անմեղ մարդ... Արեւմուտքում տեղ-տեղ հնչում են այնպիսի ձայներ, որոնք փորձում են ժխտել Թուրքիայում հայ ժողովրդի ցեղասպանության փաստը»: Խորհրդային ամենահեղինակավոր լրագրում տպված հոդվածին ապրիլի 26-ին հետեւեց Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարության հայտարարությունը, որտեղ ասված էր. «Այնպիսի թերթում, ինչպիսին Խորհրդային Միության կոմունիստական կուսակցության կենտկոմի պաշտոնաթերթ «Պրավդան է», մեր երկրի հասցեին մի շարք զրպարտություններ երեւան գալը, որոնք այն ուղղվածությունն ունեն, ինչ որ տեռորիստների ոտնձգությունը, եւ զուրկ են գիտական որեւէ հիմից, ընկալվել է մեծ ցավով»: Վերջերս, իր այս նոր աշխատության մեջ անդրադառնալով մոտ 20 տարի առաջ հրապարակված իր այդ հոդվածին եւ Հայոց ցեղասպանությունը ժխտելու Թուրքիայի փորձերին, Ս. Համբարձումյանը հետեւյալ մեկնաբանությունն է արել. «Քաղաքակիրթ աշխարհը, հենվելով անհերքելի փաստերի վրա, գիտե, որ XIX դարի վերջերից հայերի ցեղասպանությունը Օսմանյան Թուրքիայում եւ XX դարի 20-ական թվականներից Ադրբեջանում, գիտականորեն հիմնավորված է եւ ընդհանուր դատապարտված մարդկության կողմից»:

Ուշադրության է արժանի նաեւ Ս. Համբարձումյանի 2001-ի բաց նամակը ԱՄՆ-ի պրեզիդենտ Ջորջ Բուշ կրտսերին, որտեղ հիշեցնելով նրան իր նախընտրական արշավի ժամանակ «Հայերը եղել են ցեղասպանության օբյեկտ» բառերը, ակադեմիկոսն ասում է. «Մենք սպասում ենք իրավական ակտերի, որոնք հաստատեն ասվածը, այսինքն, ԱՄՆ-ի կողմից Օսմանյան կայսրությունում հայոց ցեղասպանության ճանաչումը, որի պրեզիդենտն եք արդեն Դուք ընտրվել»: Բուշը շարունակում է խոսանավել այդ հարցում, որի արդյունքում ունենք այն, ինչ որ ունենք՝ ԱՄՆ-ը դեռեւս չի ճանաչել հայերի ցեղասպանությունը:

«Ժամանակի զարկերակը» հոդվածների ժողովածուն կազմված է ժամանակագրական սկզբունքով, որի շնորհիվ նա որոշակի իմաստով իրականացնում է տարեգրության գործառույթ, ավելի բարձրացնելով այս ինքնատիպ հրատարակության գիտական արժեքը եւ հասարակական հնչողությունը: Նրանում ընդգրկված նյութը եւ քննարկվող հարցերի շրջանակները կարող են բավարարել անգամ ամենախստապահանջ ընթերցողին: Իսկ հայ ակադեմիկոսը կարող է հանգիստ լինել, որ իր աշխատանքը զուր չի անցել: ■

«ՄԻՍԱՔ ԹՈՌԼԱՔՅԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ»

ՄԵՅՐԱՆՈՒՀԻ ԳԵՂԱՄՅԱՆ

Հայ ժողովրդի բացառիկ զավակների անվանաշարքում է նաեւ Միսաք Թոռլաքյանի անունը, որի կյանքն ու սխրանքը, ցավոք, մինչ այժմ արժանիորեն լուսաբանված չեն մեր պատմագրության մեջ: Այս բացը լրացվեց ամենրիկահայ հայտնի փաստաբան **Վարդգես Եղիայանի** նախաձեռնությամբ, ով ոչոչտելով եւ վեր հանելով արխիվային արժեքավոր փաստաթղթեր՝ **Արա Արաբյանի** ընկերակցությամբ 2006-ին Լոս Անջելեսում անգլերեն հրատարակեց **«Միսաք Թոռլաքյանի դատավարությունը»** աշխատությունը: Վերջերս ոչեական պատվերով գրքի հայերեն թարգմանությունը հրատարակվեց նաեւ Հայաստանում («Գրաբար» հրատարակչություն, Երեւան, 2008, թարգմանիչ՝ **Վահե Գաբուջյան**), վեր հանելով լայն հասարակայնությանը փիչ հայտնի պատմական դրվագներ ու փաստեր:

Եվ այսպես, ո՞վ է Միսաք Թոռլաքյանը: **Ըստ էության Թոռլաքյանը Սողոմոն Թեհլերյանի կրկնակն է,** ով 1921 թվականի հուլիսի 18-ին, Կոնստանդնուպոլսում, «Պերա Փալաս» հյուրանոցի դիմաց սպանեց Ադրբեջանի Հանրապետության նախկին ներքին գործերի նախարար Բեհբութ խան Ջիվանշիրին, ազգայնական եւ պան-թուրանական «Մուսավաթ» կուսակցության ղեկավարության անդամներից մեկին: 1918-20 թթ. Ադրբեջանի անկախ գոյության կարճատեւ ժամանակաշրջանում այս կուսակցությունն էր կառավարում Ադրբեջանը, որի ներքին գործերի նախարար Ջիվանշիրը մեղադրվում էր Ադրբեջանի տարբեր շրջաններում հազարավոր հայերի սպանության մեջ: Նրա եւ մյուս հանցակիցների իրականացրած վայրագությունների գագաթնակետը 1918-ի սեպտեմբերին Ադրբեջանի մայրաքաղաք Բաքվում 30000 հայերի կոտորածն էր: Թոռլաքյանը, լինելով անմիջական ականատեսը այդ դեպքերի, որոնց զոհ էր դարձել նաեւ նրա

ամբողջ ընտանիքը, արդար վրեժ է լուծում իր եւ բոլոր անմեղ զոհերի անունից: Թոռլաքյանի դատավարությունը տեղի է ունեցել 1921 թվականի աշնանը, նույն քաղաքում գտնվող Բրիտանական զինվորական դատարանում՝ տեւելով 38 օր, եւ **ավարտվել է Թոռլաքյանի արդարացմամբ**, եւ նա, որպես ազատ մարդ՝ Կոստանդնուպոլսից մեկնել է Հունաստան:

Ինչպես նշում է գրքի առաջաբանում Վ. Եղիայանը, «Միսաք Թոռլաքյանի դատավարությունը» կազմելու համար օգտագործվել են երկու աղբյուր. «Մեկը թրքական, մյուսը՝ բրիտանական: Ընդհանուր նյութը բրիտանական աղբյուրներից է, իսկ վկաների ցուցմունքները վերցված են թե՛ բրիտանական աղբյուրներից, եւ թե «Իլերի» օրաթերթի թղթակից Ահմեդ Ցեմալեդդինի թրքերեն լեզվով գրված «Մեր Ժամանակների ամենամեծ եւ ամենահետաքրքիր դատավարությունը՝ Թոռլաքյանի դատավարությունը» գրքից:

Հիմնվելով հիշյալ աղբյուրների վրա, գրքի հեղինակները հանգամանալի ներկայացրել եւ վերլուծել են տվյալ ժամանակահատվածի բարդ եւ խառնակ պատմական ու քաղաքական իրավիճակները, այդ հենքի վրա նաեւ՝ Օսմանյան Թուրքիայում երիտթուրքերի ծրագրած եւ իրականացրած հայերի ցեղասպանության իրական դրդապատճառները:

Գրքի հայերեն հրատարակության համար գրված առաջաբանում պատմական գիտությունների թեկնածու Դավիթ Կնյազյանը գրում է. «Վարդգես Եղիայանի եւ Արա Արաբյանի «Միսաք Թոռլաքյանի դատավարությունը» աշխատությունն ունի բացառիկ գիտական եւ քաղաքական նշանակություն:

... Աշխատանքը վերաբերում է պատմական իրադարձություններով լի 1918-1920 թթ. ժամանակաշրջանի ողբերգական էջերից մեկին՝ Բաքվի հայության 1918 թվականի սեպտեմբերի կոտորածին: Այստեղ հարկ է նշել, որ Ադրբեջանը որդեգրել էր նորաստեղծ հանրապետության՝ իր նախանշած տարածքը անցանկալի էթնիկական տարրերից, առաջին հերթին՝ հայերից մաքրելու քաղաքականությունը, որն իրականացվում էր մեթոդիկ եւ նպատակաուղղված կերպով: Այդ քաղաքականության առաջին դրսեւորումներից մեկն էլ եղավ Բաքվի հայության 1918-ի սեպտեմբերյան ջարդը:

Օսմանյան Թուրքիայի օգնությամբ Բաքուն գրավելուց հետո՝ Ֆաթալի խան Խոյսկու կառավարությունն իր առջեւ նպատակ դրեց ապահովել Ադրբեջանի ապագա մայրաքաղաքի թաթարական նկարագիրը: Բաքուն Ադրբեջանին պետք էր առանց հայերի: Քաղաքի հայաթափման համար ԱԴՀ կառավարությունն իր պատկերացմամբ ուներ հարմար պատրվակ՝ 1918-ի մարտի իրադարձությունների տեսքով, որոնք որակվում էին որպես «հայերի կողմից Բաքվի մուսուլման բնակչության կոտորած»: Մինչդեռ հայտնի է, որ այդ դեպքերի ժամանակ Բաքվի հայությունն ապաստան էր տվել հազարավոր թաթարների, հայության կողմից փրկվածների թվում էր նաեւ տխրահռչակ Բեհբուդ խան Ջիվանշիրը, որը վարձահատույց եղավ նրանով, որ դարձավ սեպտեմբերին Բաքվի հայության ջարդի կազմակերպիչներից մեկը»:

Գրքում տեղ գտած վկայությունները հնարավորություն են տալիս ի մի բերել պատկերացումները Բաքվում 1918-ի սեպտեմբերին կատարվածի մասին, ըմբռնելու այդ դեպքերի բուն իմաստը եւ հեռահար նպատակները, ի հայտ են բերում Առաջին համաշխարհային պատերազմի արդյունքում գերմանացիների, թուրքերի, հայերի եւ ազերիների շրջանում տիրապետող մտայնություններն ու քաղաքական ռազմավարությունը:

Իրավացի է Կնյազյանը, նշելով, որ աշխատությունը կարետրվում է նաեւ Ադրբեջանի պատմության ուսումնասիրության տեսանկյունից, մանավանդ որ հայրենական պատմագրությունը դեռեւս բավարար ուշադրություն չի ընձեռել ոչ միայն գիտական, այլեւ քաղաքական տեսակետից կարեւոր այդ բնագավառին:

Ադրբեջանական պատմագրությունը, ինչպես անցյալում, այնպես էլ ներկայումս, փորձում է հատկապես խեղաթյուրել այդ շրջանում հայ-ադրբեջանական հարաբերություններում առկա հակասությունների էությունը եւ պատճառները, 1918-ի մարտի դեպքերը ներկայացվում են որպես ադրբեջանցի ժողովրդի «ցեղասպանություն», մինչդեռ սեպտեմբերյան ջարդը լռության է մատնվում:

Ուստի անհրաժեշտ է չափազանց հանգամանալից ուսումնասիրել հատկապես ադրբեջանական պատմագրության մեջ արծարծվող դրույթները՝ իրադարձություններով եւ հակասություններով լի շրջադարձային այդ փուլի մասին, ինչը հնարավորություն կտա հայ պատմագրությանը պայքարել դրանց դեմ ու գիտականորեն հերքել բազմաթիվ խեղաթյուրումները: Այդ առումով «Միսաք Թոռլաքյանի դատավարությունը» աշխատությունը մեծ ծառայություն է մատուցում՝ լրացնելով եւ վեր հանելով իրադարձությունների այն շղթայի օղակները, որոնք 20-րդ դարասկզբից ձգվում են մինչեւ մեր օրերը:

Պետք է նշել նաեւ, որ ինքը՝ Վարդգես Եղիայանը, հնարավոր բոլոր մեթոդներով պայքարում է պատմական խեղաթյուրումների եւ անարդարությունների դեմ: Ինչպես հայտնի է, նրա տարիների քրտնաջան ու նվիրյալ աշխատանքի շնորհիվ ապահովագրական երկու հզոր ընկերություններ՝ ամերիկյան «Նյու Յորք լայֆ ինշուրանսը» եւ ֆրանսիական «Ասան» սիրված եղան փոխհատուցում վճարել այս ընկերություններում իրենց կյանքը ապահովագրած ցեղասպանության զոհերի ժառանգներին՝ կամա-ակամա իրավական հարթության վրա ճանաչելով հայերի ցեղասպանությունը: Այս հսկայածավալ աշխատանքի ընթացքում Եղիայանին հաջողվեց ձեռք բերել ոչ միայն խնդրո առարկային վերաբերող նյութեր, այլեւ ցեղասպանությանն առնչվող տարաբնույթ արխիվային փաստաթղթեր, որոնք լրացնելով փաստահավաքչական տարիների նրա աշխատանքը՝ դարձան ԱՄՆ-ում Եղիայանի արդեն իսկ հիմնած «Հայկական դաշը եւ հայոց ցեղասպանությունը» մասնաշարի հաջորդական գրքերը: Դրանց թվին է պատկանում նաեւ «Միսաք Թոռլաքյանի դատավարությունը», որին արդեն իսկ հաջորդել է եւս երկու կարեւոր հրատարակություն. ԱՄՆ-ում հայերի քաղաքական գործունեության հիմնադիր Վահան Քարտաշյանին նվիրված աշխատությունը եւ Ռաֆայել Լեմկինի «Զեկուցագրեր հայոց ցեղասպանության մասին» փաստաթղթերի ժողովածուն: ■

Մտորումներ Ա.Սարգսյանի «Ազգանունը՝ պատմամշակութային արժեք» հոդվածի վերաբերյալ

(տես՝ «Ազգ», 18 հոկտեմբեր, 2008 թ.)

ՏԻԳՐԱՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Մեր մտքերը ուզում ենք սկսել զորավար Արամ Գարամանուկյանի հետեւյալ ասույթով. «Կը մերժեմ ամեն պաշտօն ու պաշտի ըլլայ», որը գալիս է հաստատելու, որ հայկական կամ հայերի ազգանունը կազմվում է առաջին հերթին -յան, երբեմն -յանց, -անց, -ունց, -ենց, -ունի ազգանվանակերտների առկայության հետ : Բերելով հոդվածի հեղինակի՝ Այվազովսկի, Փարաջանով, Թարիվերդիեւ եւ ավելացնելով Ենիկոլոպով, Էզով, Սերեբրյակով օրինակները, կարելի է համոզվել, որ, իրոք, դրանք հայկական համարել հնարավոր չէ, եթե չլինի կրողների վկայությունը: Ավելացնենք մի ավելի քարտ փաստ: Անցյալ դարի իննսունական թթ., երբ Թիֆլիսում մի քանի տասնյակ հազար հայեր պարտադրված էին վրացի դառնալ, գործընթացը ծավալվեց ազգանվանական ածանցները փոխելու միջոցով, մեծ մասամբ նույնությամբ թողնելով ազգանվանական հիմքերը:

Երբ, ինչպես նշվում է հոդվածում, կինոթատրոնում ծափահարում էին, ապա միայն յան-ով ազգանվան համար, առանց ուշադրություն դարձնելու ազգանվանական հիմքին:

Բերված փաստերը բավական են պնդելու, որ հայկական ազգանվան համար ածանցը բավարար եւ կարեւոր կովան է:

Ազգանվան հիմքերը խիստ բազմազան են, ուր առկա են հին հրեական, հունական, իրանական, արաբական, թուրքական եւ նույնիսկ ռուսական (Պապովյան,Պոռոշապովյան, Եգորյան), վրացական (Նացվանյան, Նեղվինյան, Մեղուրնյան, Մեբուրնության) եւ եվրոպական լեզուներով (Ալիսյան, Անժելյան, Ալբերտյան, Կոպերնիկյան, Գարիբալդյան, Կավալերյան) հիմքեր:

Հայկական ազգանվան հիմքերի հին հրեական եւ հունական շերտերը մեծ մասամբ հանգում են զուտ գրական, մշակութային երեւույթների, եւ կազմվում են Հին եւ Նոր կտակարանների հետ՝ Սեդրակյան, Թորգոմյան, Սողոմոնյան, Իսահակյան, Սամվելյան, Մանվելյան, Մեսիայան, Մովսիսյան, Ռուբենյան, Հակոբյան, Հովակիմյան եւ Պողոսյան, Պետրոսյան, Գրիգորյան, Գեւորգյան, Աթանեսյան, Արսենյան, Մարտիրոսյան, Թադեւոսյան, Բարդուղիմեոսյան, Մակարյան:

Արաբական եւ իրանական ազգանունները մեզ են անցել բանավոր ճանապարհով՝ Իսկանդարյան, Սուլեյմանյան, Մուսայելյան, Յաղուբյան, Էլիազյան, Թամամյան, Բալասանյան եւ Գյուլբայազյան, Գյուլխասյան, Դիլբարյան, Դիլբանդյան, Նուբարյան, Խուբլարյան, Նարինյան,Առուշանյան, Ջինարյան, Խալաֆյան, Ջուհարյան, Դարմանյան, Ֆարմանյան: Ի դեպ, այս խմբի մեջ են դասվում հոդվածում հիշատակված Ջիգարխանյան եւ Բաբաջանյան ազգանունների հիմքերը եւ ս: Սակայն հոդվածագրի ընգծված բացասական վերաբերմունքը կապվում է թուրքերեն դրսեւ որոնմնորի հետ: Նա գրում է .«Մեր հնօրյա -յանը կապեցինք ֆոչվոր ու անհայրենիք ինչ-որ քեշիշների, դասաբոլլիների, դամրչիների պոչից, եւ -յանից ու հենց մեզնից հայությունը մի քիչ պակասեց»: Մենք համաձայն ենք «մի քիչ»-ին, բայց այլ ելք չունեինք, քանի որ տասնիններորդ դարի վերջին տասնամյակներում, երբ արեւ մտահայոց մոտ ազգանուն կրելու զանգվածային գործընթաց էր սկսվել եւ երբ նրանց առաջարկվում էր ներկայացնել իրենց մականունը, որին պետք է ավելացվեր -յանը՝ ազգանուն կազմելու համար, ինչպես վկայում է Հր. Աճառյանը, յուրաքանչյուր ազգերս ներկայացրեց իր ընտանիքի՝ հասարակության մեջ հայտնի մականունը եւ արդյունքը եղավ այն, որ այսօրվա հայկական ավելի քան տասնութ հազար ազգանուններից մոտ հազար ութ հարյուրը միայն արեւելյան, զբաղմունք, մասնագիտություն իմաստով եւ -ջի/-չի/-ճի ածանցներով թուրքերեն բառեր են:

Պետք է ավելացնել նաեւ գյուղերում բուն մականուններով կազմված ազգանունները՝ Գարագաշյան (մռահոն),Ղարագյոզյան (սեաչ, ի դեպ ունենք նաեւ հայացված Սեւ աչերյան ազգանունը), Ջոլախյան, Թոփալյան, Բուռնազյան (մեծ քթով): Այսպիսիք ավելի մեծ թիվ են կազմում, կան նաեւ հայերենով դեպքեր՝ Կաղյան, Երկանյան, Թագափեշյան, Երկնափեշյան, Կոնաշյան:

Համամիտ ենք «հայի անմիտ սովորույթ» արտահայտության հետ, որ լավագույնս դրսեւորվեց նախորդ դարի 20-30 -ական թ.թ. ,երբ մարդկանց անվանում էին Կոլխոզ, Սվարշիկ, Կանալիզացիա, Լենսեր, Սոցկառ, Կույբիշեւ , Որոշիլ, Ֆրունզե, Ժղենս, Մելիսս, Մելս, Իլիչ, Կովալենկո, Դոնարա, Մոլոտով, Լյուքսեմ, Ռոզալյուքսենբուրգ, իսկ Դիլիջանում ՝ Սալին,որ հետագայում սիրեցին դարձնել Սալիկ:

Ավելին, այս շրջանում տիրող գաղափարախոսության ազդեցության ներքո շատերը հրաժարվեցին իրենց ազգանվան Տեր- եւ Մելիք- բաղադրիչներից:

Ազգանունը փոխանցվում է սերնդե-սերունդ եւ ապահովում ժառանգականությունը ու այն փոխելը, մեղմ ասած, անցանկալի երեւույթների տեղիք կարող է տալ: Մի քարտ օրինակ: Երեք տարի առաջ, երբ ամերիկյան ապահովագրական ընկերությանը մենք պահանջներ ներկայացրինք եւ նկատելի չափերով ապահովեցինք գումարների վերադարձը, ժառանգական կարի միակ վկայությունը ազգանունն էր, եւ երբ մեզ հանձնարարվեց միօրինակացնել ապահովագրական ընկերության անտեղյակ, երբեմն կիսագրագետ պաշտոնյայի աղավաղած գրառումները եւ ապա նույնականացնել ժառանգների ազգանունները, նկատելի դժվարությունների հանդիպեցինք , որոնք բարեբախտաբար հաղթահարվեցին եւ զգալի թվով ժառանգներ ստացան հասանելի գումարը:

Այն հարցին, թե ինչն է խանգարում ազգանունները հայերենացնել ինչպես արվեց տեղանունների դեպքում, պատասխանում ենք.

1. Ազգանունը ժառանգական կարի կրող է եւ դրանով իսկ կարեւոր իրավական փաստ, եւ նրա փոփոխությունը կհանգեցնի լուրջ խառնաշփոթի:

2.Ինչպես իրավացիորեն նկատում է հոդվածագիրը, «ավանդապահ հայը ամեն ինչ անում է ազգանվանն իր հավատարմությունը պահելու համար»: Բերենք հետեւյալ օրինակը:Մեր համայնքներից մեկում մի տիկին կրում է Բոզիշանք տիկնանունը: Թվում է, թե կրողները պետք է մտածեն այն փոխելու մասին: Նրանց մտքով անգամ չի անցնում: Ավելին, զանազան խնջույքների ժամանակ հասունացած տիկնիկներին հանդիսավորությամբ ընդունում են տիկնի շարքերը:

3. Եթե մյուս հատուկ անունները՝ տեղանուն, պրանքանուն հնարավոր է որոշումներով կարգավորել, իսկ անձնանունները ժամանակի ընթացքում զտվում եւ հայացվում են,ապա ազգանուն փոխելը որոշումների եւ միջամտության ենթակա չէ:

Հայը եւ հայը

ՍՏԵՓԱՆ ԹՈՓՉՅԱՆ

Ո՞Վ Է ՀԱՅԸ

Քաղաքական գիտությունների դոկտոր, «Արարաս» ռազմավարագիտական կենտրոնի տնօրեն Առմեն Այվազյանն անգլերեն, հայերեն, ռուսերեն մի գրքույկով տպագրել է «Հայկական ինքնության գրավականները կամ ո՞վ է հայը» հոդվածը (Լոս Անջելես, 2008, 29 էջ): Չափազանց կարեւոր համարելով հարցի ճշտումը (նաեւ մասուցումը՝ այլազգիներին ու հայերենին չտիրապետող հայերին), նա ընդգծում է հինգ իրողություն. «1. Հայ ազգը կանգնած է անհետացման վտանգի առջեւ իր հայրենիքում՝ Հայաստանի Հանրապետության, Արցախի եւ Ջավախքի տարածքում... 2. Հայությունը կկարողանա գոյատեւել միայն այն դեպքում, եթե գոյատեւի Հայաստանը... 3. Առանց Հայաստանի հայկական տիյոտքը չի կարող ներկայացնել ազգ... 4. Վերջին տասնամյակում կտրուկ արագացել են սփյուռքում ընթացող ուծացման անողոք գործընթացները՝ ընդունելով անախադեմ ծավալներ... 5. Առանց հայոց լեզվի չկա հայկական մշակույթ. լեզուն պետականության ու այդ պետականությանը ենթակա տարածքների հետ միասին՝ հայ ազգի պահպանման հիմքն ու կարեւորագույն միջոցն է...»: Վիճելի հինգ կետերը հիմնավորվում են հայտնի բացատրություններով, որոնց մանրամասնումը տվյալ դեպքում ավելորդ է: Կարեւորը հեղինակի նպատակն է: «Հայաստանի եւ հայության զարգացման, ներկա բարդագույն ժամանակահատվածում» ինչ գործնական նշանակություն ունի նման հարցադրումը: «Ուժեղ ազգային ինքնությունը ռազմավարական ռեսուրս է ազգային պետության կառուցման եւ ամրապնդման գործընթացում, մինչդեռ ազգային ինքնության լղոզումը բնավ չի նպաստում, այլ ավելի խոչընդոտում է համազգային խնդիրների եւ նպատակների շուրջ անհատի եւ հասարակության միավորմանը», այսինքն՝ ճշտումը կնպաստի «չլղոզվելուն», հանում որի հայությունը նա բաժանում է երկու մասի՝ հայ եւ ծագումով հայ՝ ռազմավարագիտական «հերականության» վեց կանոնով: Հայ է նա, ով. «1. Հայաստանն ընդունում է որպես իր միակ հայրենիք... նրա պատմական եւ արդի սահմաններում. 2. Հայաստանի տարածքի, ժողովրդի, լեզվի ու մշակույթի նկատմամբ ունի ամուր հոգեբանական կապվածություններ. 3. անձնապես պատասխանատվություն է զգում Հայաստանի ճակատագրի համար, ըստ այդմ էլ՝ ստանձնում է հայրենիքի առջեւ քաղաքական պարտավորություններ. 4. արտերկրում բնակվելու դեպքում լրջորեն մտածում ու վերլուծում է իր եւ իր ընտանիքի հայրենադարձության բոլոր հնարավոր տարբերակները. 5. հայոց լեզվի ու մշակույթի կրողն է կամ ձգտում է դառնալ այդպիսին. 6. ցանկանում է իր սերունդը հայ պահել, այդ թվում հայոց լեզուն իր երեխաներին փոխանցելու միջոցով եւ նրանց ազգային մշակույթի ոլորտի մեջ ընդգրկելով»:

Հաջողվե՞ն ձեւակերպված եւ ինչ չափ ու ձեւով են ընդգրկում հայի ինքնության հատկանիշների այս «կանոնները», որոնցում լիովին չընդգրկվողները պետք է համարվեն «ծագումով հայ»:

Սփոփված ենք նշել. սովորաբար ծագումով որեւէ ազգից համարվում են այն այլազգիացածները, որոնց երբեմնի պատկանելությունը չի մոռացվել: Ասենք, ռուսացած շոտլանդացին, գերմանացին, ֆրանսիացին, հայը ռուս են, իսկ ծագումով՝ մեկը, մյուսը երրորդը, չորրորդը: Պուշկինը ռուս է, ծագումով՝ Պյոտր Մեծի «արաբի» սերնդից: Լերմոնտովը ռուս է, ծագումով շոտլանդացի: Միշտ էլ եղել են այնպիսիները, ովքեր պահպանելով ազգային ինքնության էական հատկանիշները, իրենց այլ ազգի ներկայացուցիչ, կամ կոսմոպոլիտ են համարել, եւ այդպես էլ պետք է ընդունվեն: Իսկ ովքեր դրանք կորցնելուց հետո էլ չեն հրաժարվում իրենց ազգությունից, հազիվ թե ընդունեն իրենց ինքնությունը երկրորդող, անհատի ինքնորոշման իրավունքը արհամարհող ինչ-որ կանոններ: Գերմանիայում, օրինակ, Թուրքիայից գնացած, թրախոս հայերի համայնք կա, որի ինքնության գրեթե միակ արտահայտությունը կարն է հայ առաքելական եկեղեցու հետ: Նրանց լոկ «ծագումով հայ» պիտակավորելը, միանգամայն անարդարացի, անօրինական եւ վնասակար խտրականություն կլինի:

Տարիներ առաջ հայ մի հեղինակ հոդված հրապարակեց՝ «արդացուցելով», թե եզիդները առանձին ժողովուրդ չեն, ֆուրդ են: Ծագումնաբանորեն նրանց ֆրդական ցեղ համարելը, կամ նույնիսկ գիտականորեն «արդացուցելը» գործնական նշանակություն չունի, բանզի եզիդներն իրենց առանձին ժողովուրդ են համարում: Ովքեր իրավունք ունի բռնանալ անհատի, խմբի, ժողովրդի ազգային ինքնորոշման իրավունքի վրա:

Ինչ է առաջարկում հեղինակը երկրորդ տեսակի հայերին. «Ծագումով հայերին օգտակար կլինի ազնվորեն, առանց ինքնախաբեության եւ երեսպաշտության նայել ճշմարտության աչքերին. նրանք ըստ էության արդեն դուրս են եկել ազգի կենսագործունեության դաշտից: Այդտեղներում, նրանց համար բաց է երկկողմանի ճանապարհը. վերջնական ձուլում կամ վերադարձ ազգային արմատներին... Սփյուռքի մի սվար հատվածը վերադարձի հնարավորություն ունեցող հայեր են: Տավոլ, բուն Հայաստանում էլ քիչ չեն օտարված հայերը, ովքեր... չեն գիտակցում ամբողջ հայությանը սպառնացող ոչնչացման ընդհանուր վտանգը... Սփյուռքահայության պահպանման բուն նպատակը սեփական հողերում, ազգային պետականության հովանու ներքո վերամիավորվելն է»: Այսպիսի ցանկություններով էլ շարունակվում ու ավարտվում է հոդվածը՝ Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի դեմ երկարատեւ պայքարի մեջ ներքաշված պայմաններում «...հային էթնիկապես տարբերակող ամենաբնական ու գործառութային առումով ամենազորեղ հատկանիշը հայրենիքի ճակատագրի համար պատասխանատվության գիտակցումն ու ստանձնումն է՝ անձնական ուժերի ու հնարավորությունների ներածին չափով»: Հիանալի, բայց ինչպե՞ս վարվել «գիտակցող ու ստանձնող» հայերից անջատված, առանց «երեսպաշտության ճշմարտության աչքերին նայողների» հետ:

Հակառակի պես, վերջին տարիներին մի շարք մասնագետներ զբաղված են վաղուց «դաշտից դուրս» մնացածների համակողմանի ուսումնասիրությամբ: Տարբեր երկրներում կազմակերպվում են դասախոսություններ, անգամ գիտաժողովներ, տարբեր լեզուներով տպագրվել ու տպագրվում են բազմաթիվ հոդվածներ, ուսումնասիրություններ: Նշենք դրանցից մեկը: Լոս Անջելեսում, երիտասարդ եւ ճանաչված գիտնական Հովան Սիմոնյանը անգլերեն հրատարակեց չափազանց արժեքավոր մի գիրք համշենահայերի մասին: Որքան էլ «ծագումով հայերը» ներկա պայմաններում հեռու են «պատասխանատվության սանձնումից», հրապարակումները եւ միջոցառումները շարունակում են աճել: Հուլիսի 21-ին Երեւանում սկսվեց համշենահայությանը նվիրված մշակութային շաբաթ, որին համերգներով մասնակցում էր նաեւ Թուրքիայից հրավիրված խումբը: Իրական կյանքից վերցնելով առնչեն երկու վեպ է գրել իսլամացած հայերի մասին թուրք գող Քեմալ Յալչինը: Իսկ թուրք կինոբեմադրիչ եւ լրագրող Մեհմեդ Բինայը նկարահանել է «Շշնջացող հիշատակներ» վավերական ժապավենը՝ իսլամացած հայերի մասին, որը ցուցադրվել է երեւանյան «Ոսկե ծիրան» փառատոնում: Եվ վերջապես, շատերի համար անսպասելի հայտնություն՝ Առման Հակոբյանի «Ադրբեջանի մահմեդականացած հայերը» եւ «Հայ թաքերը» («Ասպարէզ», ս. թ. մայիսի 15, հունիսի 25):

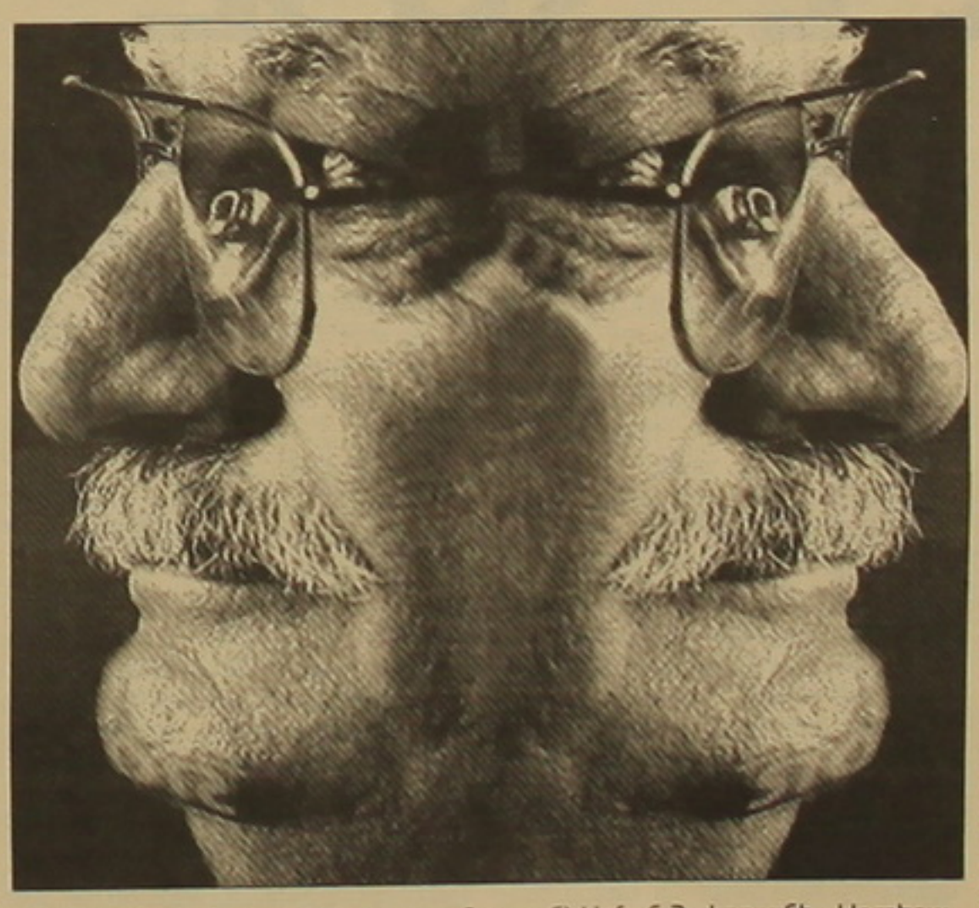

Առմեն Այվազյանը Լոս Անջելես իր վերջին այցելության ժամանակ, հունիսի 1-ին, 6-ին եւ 12-ին տեղի «ծագումով» հայկական լսարանին ներկայացրեց իր տեսությունը: «Ծագումով», բանզի ունկնդիրները (եզակի բացառությունները չհաշված) չեն «վերլուծում... հայրենադարձության բոլոր տարբերակները», մյուս վերոնշյալ հարցերում էլ, բնականաբար, տեղատվության մեջ են (թեեւ «Սփյուռքում ուծացման անանխադեպ ծավալներ...» պնդումին հակառակ, հենց վերջին երկու տասնամյակում Հայաստանից արտագաղթածների շնորհիվ ուծացումը դանդաղել է): Ուրեմն եկել էր նրանց երեսով տալու, որ կամ են, կամ վերածվում են «ծագումով հայի՞» եւ դարձի՞ բերելու: Մի՞թե չգիտի, որ ոչ մի տեսությունով ու քարոզչությամբ մարդկանց հայրենադարձել չի լինի, որ դրա համար նախ անհրաժեշտ է բազում խնդիրներ վճռել հայրենիքում, առաջին հերթին՝ ամրապնդել իրավական, տնտեսական հիմքը, բարձրացնել կենսամակարդակը:

Տարբեր տարիների նրա հետ եկած թուրքագետ Լուաին Սահակյանը անդրադարձել է Թուրքիայի մահմեդականացված հայերի խնդրին (նրա կարծիքով, փոքր-ինչ չափազանցված երկու միլիոնի փոխարեն, չի բացառվում՝ մոտ մեկ ու կես միլիոնը: Տես, «Ասպարէզ», 28 հունիս, 2008): Թվում է, բնական երեւույթ է ամոթխածների տարբեր, հակադիր կարծիքներ ունենալը, բայց տվյալ դեպքում խնդիրն իր կարեւորությամբ վեր է ամեն տարակարծությունից:

«...ո՞վ է հայը» հոդվածի հեղինակությունում բերված է հատված Ռափայել Պատկանյանի «Հայ եւ հայություն» բանաստեղծությունից եւ Գարեգին Նժդեհի մի ասույթը. «Հայաստան, նա, ով վտանգի ժամանակ քեզ համար մեռնել չգիտցավ, եւ վաղը պիտի չուզենա մեռնել՝ քո զավակը չէ, հայ չէ»: Տեղին ու ժամանակին համապատասխան՝ միանգամայն հասկանալի խոսք: Հայաստանը թուրք-բոլշեւիկյան երկկողմանի ահռելի հարվածների տակ, անկախ պետականության կորուստի ծանրագույն վիճակում: Ուրիշ ինչ լեզվով կարելի է խոսել նման իրադրություններում:

Իսկ այժմ, որքան էլ բարդ, իրադրությունն օրհասական չէ եւ պարտադիր չէ հայ լինելը հաստատել մեռնելու պատրաստակամությամբ եւ բնավ ճիշտ չի լինի հայի կոչումը շնորհել միայն բացառիկ նվիրյալներին: Որեւէ ազգի բոլոր անդամներից հավասարազոր նվիրվածություն եւ խիզախություն պահանջելն առհասարակ անիմաստ է: Այդպես հերիաթներում էլ չի լինում, եւ եթե Նժդեհի խոսքն ընդունենք բառացի, հայ պիտի համարենք միայն հերոսներին եւ աշխարհում հազիվ մի քանի տասնյակ հազար հայ գտնենք:

Ազգային ինքնության «հերականության կանոնները» հարցականներ են առաջացնում ինքնաբերաբար: *«Ովքե՞ է հայը, մի՞թե նա է, որ խոսում է հայ լեզվով, / Եվ կամ՝ որի մականունը հանգում է -յան մասնիկով, / Որ ուտում է ամենայն օր ճաշին տոլմա ու փըլավ, / Կամ՝ պարծանքով միշտ հագնում է հայի գըդակ ու հալավ»*, հարցնում է Պատկանյանը եւ պատասխանում. «Սիրե ազգըդ ո՛չ լոկ խոսքով... / Նորա օգտին, թե պետք լինի, զոհե՛ բոլոր քո գանձը, / Մի՛ խնայիլ կյանքըդ անգամ» եւ այլն: Աշխարհում քիչ հայրենակիցներ կան, որոնք չեն խոսում հայերեն, բայց «զոհում են իրենց գանձը», այլ երկրների քաղաքացի լինելով, թեկուզ հեռվից աշխատում են օգտակար լինել հայրենիքին, բայց լեզվի ու մշակույթի կրող չեն, կամ չեն էլ կարող դառնալ, պատրաստ չեն վերադառնալ հայրենիք եւ այլն, եւ այլն: Որեւէ ազգ նման տարանջատման, խտրության դիմո՞ւմ է՝ հանուն «ազգային պետության կառուցման եւ ամրապնդման գործընթացի»: Փաստերը սովորաբար հակառակն են հաստատում: Օրինակ, Գերմանիայի վերամիավորումից հետո Ռուսաստանի գերմանացիները, որոնք աղոտ հիշողությամբ էին կապված այդ ազգին, գաղթեցին: Ասել, թե նրանց նպատակը Գերմանիայի «կառուցման, ամրապնդման գործընթացն էր», շատ տարօրինակ կլինի: Թեեւ հաղթահարելու էին դժվարություններ՝ սկսած մայրենի լեզուն յուրացնելուց, վաղուց իրենց օտարացած երկում հարմարվելուց, նրանք զանգվածաբար վերադարձան, որովհետեւ Գերմանիան անհամեմատ բարեկեցիկ եւ արդիական է: Նախահայրերի երկիրը ընդունեց նրանց, չընկրկելով մեծ ծախսերի առաջ եւ «ինքնության» կանոններ չենթարկելով: Եվ հակառակը՝ Մեծավոր Արեւելքի արդի կացությունը հայերին դնում է արտագաղթելու դաժան փաստի առաջ: Մոտակա հայրենիք ներգաղթելու փոխարեն՝ նրանք գերադասում են մեկնել անգամ հեռավոր Ամերիկա եւ Կանադա: Երբ վերջերս Կանադայի գաղթականական հիմնարկը մի հայ ընտանիքի չընդունելով, առաջարկեց գնալ Հայաստան, ընտանիքը եւ նրանց հրավիրած կանադացի բարեկամը վճռականորեն բողոքեցին, առաջարկն ընդունելով զայրույթով ու վիրավորանքով, կարծես ոչ թե հայրենիք, այլ ախտավայր էին տեղափոխվելու: Որովհետեւ «ծագումո՞վ հայեր» են: Ոչ, որովհետեւ մարդիկ սովորաբար ձգտում են իրենց շնորհված կյանքը ապրել լավ պայմաններում: Հայաստանում կենսամակարդակը համեմատական լիներ Կանադայի կենսամակարդակին, ծագումը մոռացածներն անգամ մի օրում հայ կդառնային, ճիշտ այնպես, ինչպես Ռուսաստանն ավելի բարեկեցիկ լիներ, տեղի գերմանացիները չէին էլ հիշի, թե պապտպարները գերմանացի են եղել, հիշեին էլ, իրենց այնտեղի բարեկամներին կբերեին Ռուսաստան:

Եթե Հայաստանի բարձր պաշտոնյաներն ու մեծահարուստներն անգամ վստահություն չունեն եւ անշարժ գույք են գնում, բիզնեսներ բացում արտասահմանյան երկրներում եւ այնտեղի բանկերում են պահում իրենց միլիոնները, ինչ «հայություն» կարելի է պահանջել հասարակ, հարստահարվող մարդկանցից: «Նայելով ճշմարտության աչքերին» կարելի է հուսահատվել, բանզի հայության մեծամասնությանը դժվար կլինի անգամ «ծագումով հայ» տեսակի տակ դնել: Նրանց առաջին հերթին ո՛չ ծագումն է հետաքրքրում, ո՛չ հայը, այլ հարուստին՝ դրամի կուտակումը, աղքատին՝ մի կտոր հաց ճարելը: Պատահականն է, որ բնակչության ահռելի մի զանգված եւս առաջին իսկ հնարավորության դեպքում կլքի հայրենիքը: Ոմանք կարծում ենք, «կառուցման եւ ամրապնդման գործընթացի» հետ առնչություն չունի հայ եւ ծագումով հայ տարանջատումը: Այն կվնասի, հայի «մյուս» տեսակին ավելի կօտարի, բան կմոտեցնի ազգին ու հայրենիքին: «Ճշմարտության աչքերին» նայելը ներկա պայմաններում ավելի ոչ լիարժեքության բարդույթի, բան «վերադարձի» հիմնավոր հրավեր է: Այս տարանջատումն իր հերթին աշխատելու է հայաստանցի, ղարաբաղցի, սփյուռքահայ եւ մյուս տարանջատումների օգտին: Իսկ դրանց վնասակարությունն ակնհայտ է, անվիճելի նաեւ Առմեն Այվազյանի համար: Ուրեմն ինչու՞ եղածին ավելացնել եւս, թեկուզ ավելի ընդհանուր, մեկը:

«Գործընթացն» այսպիսով, ոչ թե «չլղոզվող» ազգային ինքնությունում, այլ ուրիշ տեղ պիտի որոնել: Քանզի «լղոզումը» սովորաբար հետեւանք է, եւ ոչ թե պատճառ: Կվերացվեն պատճառները, կվերանա եւ հետեւանքը:

«Ազգային պետության կառուցման եւ ամրապնդման գործընթաց» ձեւակերպումն արդեն շեշտում է տարական ճշմարտությունը, որ դա հենց պետության խնդիրն է: Այն, որ հայը եւ ծագումով հայն այստեղ էական դեր չունեն, կարելի է համոզվել՝ դիմելով, ասենք, բանակի կազմակերպման խնդրին: Բանակում ծառայելը երկրի բոլոր զինապարտ քաղաքացիների պարտականությունն է՝ անկախ ազգությունից, անկախ վեց կանոններից: Հայաստանի ազգային փոքրամասնություններից պահանջելը, որ իրենց բնակավայրը միակ հայրենիք համարեն, «ամուր հոգեբանական կապվածություններ» ունենան, իրենց երեխաներին անպայման «ազգային մշակույթի ոլորտի մեջ ընդգրկեն», եւ այլն, ինչ կնշանակի, եթե ոչ անթույլատրելի խտրականություն, մարդու իրավունքների բռնադատում, դրանց բոլոր անցանկալի հետեւանքներով հանդերձ: Քանի որ միակը չես համարում, կապված, ընդգրկված չես, հետեւաբար «ուժեղ... ռազմավարական ռեսուրս» չես, հետեւաբար քեզ բանակ չենք տանի, կզրկենք ինչպես քաղաքացիական պարտականություններից, այնպես եւ իրավունքներից, կվռնդենք երկրից, կամ կտեղավորենք հատուկ ճամբարներում: Ահա թե ուր կարող է հասցնել նման կանոնների հետեւողական կիրառումը՝ անկախ դրանց հեղինակի ցանկությունից: Միակ հայրենիքի սկզբունքը կասկածի տակ է դնում նաեւ հայապահպանության հիմնական միջոցներից՝ երկքաղաքացիության օրենքի գործադրումը: Արդարացի կլինի՞ արտասահմանյան երկրների քաղաքացի հայերին պարտադրել, որ իրենց տուն ու տեղ դարձած երկրները թեկուզ երկրորդ հայրենիք չհամարեն, դառնան հայ, միակ հայրենիք՝ Հայաստանի քաղաքացի, մյուսից հրաժարվելուց հետո:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՀԱՅՆ ԵՎ ԻՍԱՅՆ

Ո՞Վ Է ՀԱՅԸ

Է էջից

Հայաստանն առդի Արցախի հետ թերբնակեցված է: «Ամրապնդման գործընթացի» համար աշխարհի ամբողջ հայությունն էլ հավաքվի, բավարար ռազմավարական ռեսուրս չի դառնա թուրք-ադրբեջանական շրջապատման պայմաններում: Բավարար էլ լիներ, երկրի առաջիկա առագայի տեսանկյունից հատկապես մեծագույն սխալ կլիներ առաջնորդվելը ոչ միայն հայ-ծագումով հայ տարանջատումով, այլեւ ազգությունից հեռացած, իսլամացած եւ այլ հայության անտեսումով: Հայություն, որ զանգվածաբար դարեւով շարունակում է ապրել իր պատմական հայրենիքի առանձին մասերում: Հայաստանի հեռանկարային կառուցման ավելի «ուժեղ ռազմավարական ռեսուրս» դյուրին չէ պատկերացնել:

«Հայաստանի եւ հայության զարգացման, ներկա բարդագույն ժամանակահատվածում» հրամայականը ոչ թե ազգության տեսակավորումն է, այլ հայահավաքը եւ բնակչության անընդեղ բնական աճի ապահովումը: Թուրքիայում եւ Ադրբեջանում, բնակչության առանց այն էլ բարձր աճի պայմաններում, ամեն ինչի դիմում են ազգային փոքրամասնություններին թուրքացնելու, իրենց նոպատակներին ծառայեցնելու համար: Դժվար է ճշտել անգամ, թե արցախյան գոյամարտում թշնամու բանակի ո՞ր մասն էր ադրբեջանցի: Հայտնի է, որ խանակական համեմատությամբ այլազգիներից շատ ավելի զինվոր էին տանում, քան իրենցից: Ահա ճիշտ ռազմավարությունը: Իսկ թե ինչ «ռազմավարություն» է հայ-ծագումով հայը, դատեցեք ինքներդ:

2006-ին Լոս Անջելեսում եւ Փարիզում հիմնվեցին Արեւմտյան Հայաստանի «լիազոր իշխանություններ», որոնց գլխավոր խնդիրը 1920-ի օգոստոսի 10-ին կնքված Սեւրի դաշնագրի հիման վրա աշխարհով սփռված արեւմտահայության իրավունքի պաշտպանությունն է: Այդ առիթով գրված «Հայության կազմակերպման խնդիրը հայկական հարցի արդի փուլում» հոդվածում Արմեն Այվազյանը նշեց. «Հայաստանի մի մասի՝ Արեւմտյան Հայաստանի վերանդի իշխանության հիմնումը... մեր համոզմամբ, սխալ ու վտանգավոր ուղի է» (այս եւ հետագա մեջբերումները՝ «Ասպարեզ», 22 փետրվար, 2007): Ընդունելով հոդվածի ճշմարիտ հարցադրումները, չդետք է շրջանցել եւ կարետր վրիպումները:

«Սխալն ու վտանգավորը» հաստատվում են վերոնշյալ իշխանությունների գործունեության հետ անուղղակի առնչություն ունեցող, 2006-ի հոկտեմբերի 25-ին՝ Երեւանի «Հայաստանի Հանրապետություն» եւ 31-ին՝ «Գոլոս Արմենիի» թերթերում տպագրված, մտավորականների ու հասարակական գործիչների ստորագրած «Ուղերձի» այն ձեակերպումով, թե. «Ներկայիս Հայաստանի Հանրապետությունը... որ երկու անգամ փոքր է Հայաստանի առաջին Հանրապետության տարածից, որ **de jure** իրավահաջորդը չէ առաջին հանրապետության, լիազորված չէ արեւմտահայերի ներկայացուցչական մարմինների կողմից ներկայացնել իրենց շահերը եւ ի վիճակի էլ չէ ստանձնելու Արեւմտյան Հայաստանի եւ արեւմտահայության ժառանգների ճակատագրին եւ ապագային առնչվող յուրահատուկ խնդիրների լուծման առաքելությունը»:

Որ ձեակերպումը անիմն է, կնկատի հայ ժողովրդի 20-րդ դարի պատմությանը ծանոթ դրրոցականն անգամ: Առաջին Հանրապետության սահմանները ընդգրկում էին Արեւելահայաստանի, եւ ոչ Արեւմտահայաստանի, տարածքներ: Ուրեմն առաջինը եւս չէ՞ր կարող «ստանձնել առաքելությունը»: Հարցին մոտենալով այս տրամաբանության թեկուզ ձեական կողմով, Երրորդ Հանրապետությունը (որն անդրայման իրավահաջորդն է Առաջին Հանրապետության) պետք է վերանվանեն՝ «Արեւելյան» Հայաստանի մի մասի Հանրապետություն: Անհեթեթություն է: Այո: Մինչդեռ անկախ նրանից՝ պատմական Հայաստանի ո՞ր մասն է ընդգրկում եւ ժամանակի հոլովույթով ո՞ր մասերը կվերադարձվեն հայ ազգին (ոչ թե միայն արեւելահայերին կամ միայն արեւմտահայերին), Հայաստանի Հանրապետությունը **de jure** իրավասերն է պատմական Հայաստանի բոլոր տարածքների:

Այս անվիճելի փաստը, սակայն, պահանջում է խնդրի զարգացման տարբեր ձեւերի, միջոցների, եղանակների կիրառում, նույնը հաստատում է եւ Արմեն Այվազյանը, միաժամանակ գտնելով, որ Արեւմտյան Հայաստանի իշխանություններ ստեղծելը նոպատակահարմար չէր, այլ «...արտերկրում ապրող հայությանը միավորող ներկայացուցչական ծանրակշիռ մարմիններ, որոնք ընդունակ եւ ի վիճակի կլինեն շատ ավելի արդյունավետորեն օժանդակելու հայության առջեւ դրված խնդիրների լուծմանը»:

Շատ ցանկալի էր, բայց, նույնիսկ «իշխանություն» կամ «ազգային ժողով» անհամապատասխան անունով գործելը որեւէ վտանգ չբերեց եւ չի կարող բերել, քանի որ միջազգային հանրությունը չի ճանաչի նման իշխանությունների իրավասությունը, մինչեւ առնվազն չհաստատվեն տվյալ դեպքում՝ արեւմտահայության հանրաքվեով: Իսկ ներկա պայմաններում ոչ միայն դրա իրագործման հնարավորությունն է հասնում զրոյի, այլեւ անհրաժեշտությունը չկա:

Բարձր գնահատելով պատրաստի ծանրակշիռ մարմիններ ունենալու, արդա եւ ստեղծելու «ողջ հայության ներկայացուցչական այնպիսի մի մարմին, որն ի վիճակի կլինի միավորել ու համախմբել ամբողջ Սփյուռքը» մաքսիմալիստական երազանքը, առ ի չգոյե այդպիսիների, սփռված ենք պահպանել, զարգացնել, «ծանրացնել» մեծ ջանքերով ստեղծված «թեթեակշիռները»: «Միավորե՛լ, համախմբե՛լ... ամբո՛ղջ...» կոչերով կարգին օդային ամրոց իսկ չի կառուցվի: Այդպիսի մարմին ի զորու է ստեղծել միավորված եւ համախմբված սփյուռքը (ողջ հայությունը), բայց միավորվելու ու համախմբվելու համար սփյուռքը (հայությունը) այդպիսի մարմին պիտի ունենա: Այս հոռի շրջանից դուրս գալն անհնար է, քանզի հավասական ուժի պատգամը, որին շարունակում ենք հավատալ, անկայուն հիմքի վրա չի կառուցվի: Իսկ ավելի ճիշտ, աշխարհի որեւէ ժողովուրդ ունի՞ նման «հավասական ուժ»: Հազիվ թե: Ուժեղ պետություն ունեցող ժողովուրդը «հավասական ուժ» երազելու կարիք չունի, ինչպես երազում են թույլ պետություն ունեցող, կամ ընդհանրապես չունեցող ժողովուրդները:

Հազարամյակների խորքում են թաղված այն ժամանակները, երբ որոդների խումբը, ամենաուժեղի, ամենախիզախի, ամենահմուտի առաջնորդությամբ, համախմբված գնում էր Մամոնս որսալու: Հիմա անհատապաշտության, եսամոլության, մարդու «ազատության» (ամենաթողության) դար է, ու որպիսեւ մամոնս էլ չկա, ընտրում ենք ոչ թե ամենաուժեղին, այլ ում՝ ինչպես հարմար է: Եվ սանում ենք այն՝ ինչ սացվում է: Առավել եւս, մենք, հայերս... իրար գոնե մի կերպ հանդուրժում ենք, առանց իրար վնասելու յոլա գնում ենք: Հանկարծ «ծանրակշիռ» մարմիններ ունենանք, չենք հանդուրժի, քանդարարի կանենք: Ուրիշ ինչ պիտի անենք, երբ անցյալի հայկական քաղաքակրթության սվերն իսկ չի բնակվում զանգվածների մտայնությունում, երբ համերաշխության, միասնականության գլխավոր պատասխանատու քաղաքական ուժերը եւ բարձր քաղաքական կուլտուրան հաճախ անսահման հեռու են իրարից, իսկ իշխանական այս կամ այն կարետր օղակում նստած որոշ ներկայացուցիչների պահվածքը չի տարբերվում սովորական խուլիգանի պահվածքից:

Ամեն ինչ իր ժամանակն ունի: Հայաստանի կառավարությունը դեռեւս չի կարող պատշաճորեն բարձրացնել Սեւրի դաշնագրի հարցը: Նախնական վիճքարի, տարիների օրինքուն, կազմակերպված աշխատանք է պահանջվում, ճիշտ այնպես, ինչպես հայոց Ցեղասպանության միջազգային ճանաչումը պահանջեց՝ ՀՀ պետական քաղաքականության ներկա մակարդակին հասցնելու համար: Հայ դատը գլխավորապես զբաղված է ճանաչման գործով: Թեեւ այդ խնդրից հատուցման, տարածքների վերադարձի խնդիրներն անբաժանելի են, սակայն դրանց միաժամանակյա արծարծումը հազիվ թե հաջողություն ունենար: Հայ դատի աշխատանքի նշանակալի արդյունքներից հետո արդեն անհրաժեշտ էր զուգահեռ կազմակերպությունների հիմնումը Սեւրի դաշնագրի հիման վրա արեւմտահայության իրավունքի պաշտպանության խնդիրն առայժմ քայլ առ քայլ զարգացնելու համար, մինչեւ այն մակարդակին հասցնելը, երբ հնարավոր կլինի դրանք ներկայացնել միասին:

Արմեն Այվազյանը հայկական հարցի իր թվարկած ուղղություններում տեղ չի տալիս այդ խնդրին. Ա. Արցախ... Բ. Զավախք... Գ. Հայոց Ցեղասպանություն... Դ. Հայ-թուրքական հարաբերություններում... հայերի դեմ իրականացված ցեղասպանության հետեւանքների հաղթահարման խնդիրները: (Հստակ չէ, ինչ նկատի ունի «հետեւանքների հաղթահարում» ասելով): Այստեղ նորից շեշտվում է. ուղղություններից «յուրաքանչյուրը պարունակում է մեծ վտանգներ, իսկ պարտությունը հղի է աղետով՝ ողջ հայության համար»:

Սեւրի դաշնագրի հիման վրա պահանջատիրության վերաբերյալ կետ չկա: Գուցե որպիսեւ նո՞ր է ձեւավորվում: Արդ, ինչու՞ «ածպարարական հնարք» համարել «Ուղերձի» հետեւյալ կետը. «համայն հայության հաստատների միջեւ պարտականությունների եւ գործողությունների դերաբաշխումը կնոպասի ազգային խնդիրների լուծման արդյունավետությանը, կօգնի իր հարեւանների հետ Հայաստանի Հանրապետության հարաբերությունների կարգավորմանը, ինչն, իր հերթին կնվազեցնի նրա կախումը աշխարհաքաղաքական հակամարտության հնարավոր հետեւանքներից»: Ջեակերպման երկրորդ մասը՝ «...կօգնի», թեեւ չասենք ավելորդ, խիստ թեական է, բայց դերաբաշխման գաղափարը «ածպարարական» չի դառնում նրա հետեւյալ պատճառաբանությամբ. «Ասել է թե՝ եթե Փարիզում, Մոսկվայում կամ Վաշինգթոնում Արեւմտյան Հայաստանի կառավարությունը նիստ գումարի եւ... առաջ քաշի Արեւմտյան Հայաստանի տարածքների վերադարձման կամ նյութական փոխհատուցումների հարցը, արդա Թուրքիան Հայաստանի Հանրապետությանը ոչնչում մեղադրել չի կարողանա... Սա բացարձակ միամտություն է»: Վերադարձման մասին խոսելը ոչ միայն վաղ է, պրոցեսը դեռեւս նախնական փուլում է, այլեւ նման կառույցների խնդիրը հարցի նախապատրաստումը, հասունացումը՝ միջազգայնացումը պիտի լինի: Արդա, քանի որ Ցեղասպանության ընդունման հարցն անբաժանելի է վերադարձման եւ հատուցման հարցից, եւ հենց այդ պատճառով Թուրքիան հակադարձում է ամենայն խստությամբ, «պարտականությունների եւ գործողությունների դերաբաշխումից» չխուսափելը ո՞ր անտեղյակ կույրի միամտությունը կարող է լինել: Բոլոր պարագաներում Թուրքիան, եւ Ադրբեջանը մեղադրելու են թե՛ ՀՀ-ին, թե՛ սփյուռքին: Առաջին իսկ հնարավորության դեպքում կոչնչացնեն հայկական երկու հանրապետություններն՝ իրենց ողջ բնակչությամբ, առանց հարցնելու՝ ով, ո՞ր դերաբաշխումով, ինչպես, ինչ է «համարձակվել» առաջ քաշել, ով է միամիտ, ո՞վ՝ ածպարար, ո՞վ՝ ինչից է տագնապել, եւ այլն, եւ այլն:

Սկսելով ու շարունակելով նույն տրամադրությամբ, նա գտնում է, որ «նոր տարածայնությունների եւ պառակտումների պատճառ» կարող է դառնալ Հայաստանից, Արցախից, Վրաստանից, Ադրբեջանից արտասահմանյան երկրներ արտագաղթածների չմասնակցելը Արեւմտյան Հայաստանի ներկայացուցչական մարմինների ստեղծմանը: Իմիջիայլոց, դեռեւս պատճառ չի դարձել եւ հազիվ էլ դառնա՝ Հայ դատի աշխատանքներին մասնակցում են թե արեւմտահայեր, թե արեւելահայեր, շատ շատերն էլ չմասնակցելով՝ բոլորովին էլ «պառակտված» չեն: Անհրաժեշտ եւ գործին օգտակար լինի՝ բանիմաց հայրենակիցները կմասնակցեն: Չէ՞ որ ինքն էլ իրավացիորեն ընդգծում է. «Արեւմտյան Հայաստանը նույն չափով էլ արեւելահայերի հայրենիքն է, այնպես ինչպես Արեւելյան Հայաստանը՝ արեւմտահայերինը»: Մի հայրենիք, մի ազգ: Բայց դա, իրոք չի խանգարում «դերաբաշխմանը», թեկուզ այն պատճառաբանությամբ, որ ցեղասպանվելու հետեւանքով արեւմտահայերը «կորցրել են հինգհազարամյա կենսատարածք», դրա վրա եղած իրենց ամբողջ սեփականությամբ, որի ուղղակի պահանջատերը նրանք են: Դրանով բոլորովին չի պակասում, այլ ավելի պարտավորական է դառնում այդ տարածքի հանդեպ ողջ հայության եւ Հայաստանի Հանրապետության իրավունքը:

Եթե ամենահաստատակ գաստենյակը չի կարող գործել առանց աշխատանքի բաժանման, ուրիշ ինչ հնարներով կարելի է առաջ տանել բարդ, ծանր, համառ երկարամյա աշխատանք, հսկայական ուժեր ու միջոցներ պահանջող Հայկական հարցը: Մյուս կողմից, ինչ բաղադրամասերի եւ տարանջատման մասին է խոսքը: Ինչու՞ են Արցախը, Նախիջեւանը, Զավախքը բաղադրամաս, իսկ Կարսը, Սուրմալուն՝ ոչ (եթե նկատի ունենանք գոնե Արեւելահայաստանի տարածքները): Եվ ինչու՞ չի կարելի այդ տարածքների վերադարձման խնդիրները բարձրացնել առանձին-առանձին, եթե հանգամանքների բերումով հնարավոր չէ դա կատարել միասին: Երբ, օրինակ, 2004-ին Երեւանում մի շարք կազմակերպություններ պահանջեցին չեղյալ հայտարարել 1921-ի մարտի 16-ի Մոսկվայի եւ հոկտեմբերի 13-ի Կարսի պայմանագրերը (որոնց արդյունքում Խորհրդային Հայաստանը կորցրեց ավելի քան 25 հազար քառ. կմ տարածություն), մի՞թե թուլացան բաղադրամասերի խնդիրները կամ ավելին՝ դա կխանգարի՞ Սեւրի դաշնագրի արծարծման գործին: Եվ եթե առայժմ հնարավորը միայն Արցախի Հանրապետության ստեղծումն էր, հրաժարվե՞նք, պնդելով, թե մյուս «բաղադրամասերից տարանջատելը» կթուլացնի, ուստի վերադարձրեք բոլորը, կամ՝ ոչինչ: Եվ վերջապես, Հայկական հարցի ընդամենը չորս բաղադրամասի թվարկումը, տարանջատում, ավելին՝ մյուսների անտեսում չէ՞, եթե դրանով թեկուզ նկատի են առնվում այսօրվա առաջնահերթությունները: Այվազյանն, ըստ էության, բոլորովին հաշվի չի առնում ոչ միայն հեռանկարային հավանական զարգացումները, այլեւ իր նշածներից դուրս առկա մյուս իրողությունները:

Հոդվածը լի է անհիմն հարցադրումներից ծագող անտեղի մտահոգություններով: Սխալաբար «...ազգային ինքնության որոշակի փոփոխությունների»՝ դարաբաղցի-հայաստանցի հակադրություններ» պատճառ համարելով առանձին Արցախի Հանրապետության ստեղծումը, տագնապում է. «Նման անցանկալի երեւույթները շատ ավելի մեծ ավերածություններ կգործեն հայրենիքից հեռու... ապրող մեր հայրենակիցների հոգիներում եւ հայելային արտացոլում կստանան նաեւ բուն Հայաստանում»:

Տագնապը խորանալով՝ հաստատում է վրիպանքի. «Որտե՞ղ է նպատակահարմար Հայկական հարցի բաղադրամասերի տարանջատումը եւ «աշխատանքի բաժանում» կատարելը: Արդյո՞ք դրանով չենք թուլացնելու «Արցախի, Զավախքի, Նախիջեւանի խնդիրները: Չէ՞ որ անիմաստ է մի կողմից ճանաչել ու դատապարտել Ցեղասպանությունը, իսկ մյուս կողմից ճանաչել Ադրբեջանի «տարածքային ամբողջականությունը» եւ հրաժարվել ընդունելու ինչպես արցախահայության ինքնորոշման, այնպես էլ Հայաստանի ապահով ու բնական սահմաններ ունենալու իրավունքները», գրում է նա: Կարդացեք ուշադիր եւ փորձեք հիշել. Ցեղասպանությունը ճանաչող այդ ո՞ր հայածին արարած է «մյուս կողմից ճանաչել» Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականությունը եւ հրաժարվել... եւ այլն:

Հակադրվելու հակումը մղում է անիմաստ ենթադրությունների. «Արեւմտահայության ստեղծվելիք ներկայացուցչական մարմինները երբեք չեն կարող ձեռք բերել այնպիսի բարձր կարգավիճակ, ինչպիսին ունի Հայաստանի Հանրապետությունը՝ որպես անկախ, միջազգայնորեն ճանաչված, սուվերեն պետություն»: Որտե՞ղ հայտնի է, հայկական որեւէ կազմակերպություն իր անդամներով այնքան խելագարված չէ, որ իրեն երեւակայի նման «բարձր կարգավիճակում»: Ընդհանրապես, Արմեն Այվազյանը զոռ է երկար ու բարակ քննել «վտարանդի իշխանություններ» ստեղծելու վտանգները, փոխանակ միանգամից նշելու, որ նման կազմակերպությունները այդպիսի լիազորություն չունեն եւ պարզապես առաջարկելու՝ «իշխանությունը», թե «ազգային ժողովը» փոխարինել ավելի համապատասխան անունով, ինչն էլ հիմնադրումից ժամանակ անց դյուրությամբ կատարեցին Լոս Անջելեսում, «Արեւմտյան Հայաստանի ժամանակավոր լիազոր իշխանությունը» վերանվանելով «Արեւմտյան Հայաստանի պաշտպանության խորհուրդ»:

Արմեն Այվազյանի երկու հոդվածն էլ ներծծված են «Հայ ազգը կանգնած է անհետացման վտանգի առջեւ» վերջնական կորստյան սոր տագնապով, ինչը, առավել եւս ծանր իրավիճակներում, վատ խորհրդատու է: Այլ բան է սպասվելիք վտանգի ճանաչումը, երբ պատրաստվում ես դիմագրավել այն: Բայց երբ վտանգներ ես տեսնում, որտեղ դրանք չկան, երբ ելնելով ազգային պետության ամրապնդման ճիշտ նպատակներից՝ ընթանում ես ազգության ուժերը ջլատող սխալ ուղղությամբ, իրոք հետեւանքները եւ վտանգավոր, եւ վնասակար, նույնիսկ՝ աղետալի կարող են լինել:

«Հայկական ինքնության գրավականները կամ ո՞վ է հայը» եւ «Հայության կազմակերպման խնդիրը հայկական հարցի արդի փուլում» հոդվածները փոխկապակցված են: Դրանցում ենթակվող հարցերի կարեւորությունն ու հրատապությունը, եւ ոչ թե բանավիճելու, կամ «սխալներ բռնելու» մտադրությունը, դրդեց անդրադառնալ դրանց:

Մեր կողմից

Չնայած Հայաստանի կենսամակարդակը Կանադայի կենսամակարդակին համեմատական չէ, սակայն մենք՝ Հայաստանում ապրող եւ աշխատող մեր ծագումից, ոչ էլ ուզում ենք այն փոխել «համեմատելի կենսակերպի» հետ՝ մեր խաչն է, կրում ենք առանց ծեծեցողների, առանց դրա դիմաց Թոփչյանի լոսանջելեսյան բարեկեցությունը երազելու եւ Այվազյանի՝ «ընտրյալ» հայերից լինելու դափնիին հավակնելու: Ապրում ենք պարզապես սեփական երկրում: Մնացածը պարապ, ես կասեի՝ անհարմար խոսակցություն է: Ողջույններ երկրային էլ:

ՄԱՐԻՆԵ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հատուկ համար՝ նվիրված ցեղասպանության հետեւանքներին

Կանադայում գործող Զորյան ինստիտուտի մի բաժանմունքը կազմող «Ցեղասպանության եւ մարդու իրավունքների ուսումնասիրության միջազգային ինստիտուտի» եւ ցեղասպանագետների միության ջանքերով հրատարակվող «Ցեղասպանության ուսումնասիրություններ ու կանխարգելում» հանդեսի օրերս հրատարակված հերթական համարը նվիրված է ցեղասպանությունների հետեւանքներին, տեղեկացնում է խմբագրությանը հասցեագրված մամլո հաղորդագրությունը:

Հատորը մասնավորապես ներառում է արդարադատության իմաստով հետցեղասպանական շրջանը Ռուանդայում, համերաշխության փորձերը Բոսնիայում եւ նախկին Հարավսլավիայում, ինչպես նաեւ ժխտողական քաղաքականության ազդեցությունը Մեծ եղեռնին հաջորդած սերունդների վրա:

Հատորում տեղ է գտել Լուիզվիլ համալսարանի մարդաբանության բաժնի պրոֆեսորի օգնական Զենի Բըռնեթի «Տեղական արդարության անարդարությունը: Ճշմարտությունը, համերաշխությունը եւ վրեժը Ռուանդայում» վերնագրով հոդվածը, որտեղ քննության են առնվում տեղական դատարանների եւ երդվյալ ատենակալների համակարգում տեղ գտած անարդարությունները նույնիսկ այսօր՝ տասնչորս տարի այնտեղ կատարված ցեղասպանությունից հետո:

Սասեքսի (Անգլիա) համալսարանի հոգեբանության ամբիոնի պրոֆեսոր Ռոտթրս Բրաունն ու Բոսնիայի գիտության եւ տեխնոլոգիայի Սարաեւոյի համալսարանի քաղաքագիտության ամբիոնի դասախոս Սաբինա Սեհաջըֆի համատեղ հոդվածը՝ «Ոչ իմ անունով: Միջխմբային վայրագությունների ընդունմանը նախորդած եւ հաջորդած ժամանակաշրջանի հոգեբանական քննություն» վերնագրով, ուսումնասիրում է անհատ քաղաքացիների պատասխանատվությունը եւ ցանկությունը՝ ընդունելու կատարված վայրագությունները:

Բրանդիս համալսարանի քաղաքագիտության ամբիոնի դասախոս, դոկտորականի հայցորդ Մայա Ջաքիչի «Երկու հաշտությունների պատմությունը: Գերմանացիներն ու հրեաները Բ աշխարհամարտից հետո եւ Բոսնիան Դեյթոնից հետո» հոդվածը գտնում է, որ առաջինի (գերմանացիներ ու հրեաներ) հաջողությունը հենվում է այն փաստի վրա, որ հանցագործն ու զոհը ստիպված չէին միեւնույն հողակտորի վրա շարունակել ապրել:

Հաջորդ հոդվածը պատկանում է Ավստրալիայից Դիֆին համալսարանի պատմության եւ հասարակագիտության ամբիոնի գիտաշխատող Դոննա-լի Ֆրիզին: Իր «Ցեղասպանության փուլերը: Ժխտողականության պատմություններ: Ատոմ Եգոյանի «Արարատը» վերնագրով հոդվածում նա բացահայտում է ցեղասպանության շարունակական բնույթը:

Հատորի ընդհանուր խմբագիր Հենրի Թերիոն անգնահատելի աշխատանք է կատարել, ներկայացնելով ցեղասպանությունը ոչ թե որպես «մեկուսացված փաստ», այլ «մղձավանջային մի սվեր», որը հարատեւորեն ոտնձգում է իրարահաջորդ սերունդներին:

Հատորի վերաբերյալ լրացուցիչ մանրամասնությունների համար այցելել «admin@genocidestudies.org» կայքը:

Հ. ԾՈՒԼԻԿՅԱՆ

Եվրոխորհրդարանում կհրավիրվի նաեւ «Հայերի մշակութային ժառանգությունը Թուրքիայում» թեմայով կոնֆերանս

«Ազգը» նախորդ համարում տեղեկացրել էր, որ նոյեմբերի 13-ին Եվրոխորհրդարանում կազմակերպվում է «Դերսիմ-38. Ցեղասպանության 70-րդ տարելիցը» թեմայով կոնֆերանս: Տեղեկության համար հիմք էին ծառայել թուրքական «Զաման» եւ «Վաքան» թերթերի հրապարակումները: Նոյեմբերի 30-ին Դերսիմի ցեղասպանությանը նվիրված կոնֆերանսին անդրադարձավ «Եվրոնյուսի» թուրքերեն տարբերակ «abhaber.com» կայքէջը:

Անդրադարձից պարզվեց, որ նոյեմբերի 13-ին Եվրոխորհրդարանը կազմակերպում է նաեւ մեկ այլ կոնֆերանս՝ «Հայերի մշակութային ժառանգությունը Թուրքիայում» թեմայով, որը թուրքական թերթերը շրջանցել են: Ըստ «abhaber.com» կայքէջի, կոնֆերանսին կմասնակցեն Եվրոհանձնաժողովի անդամ Մայքլ Լեյը, հայտնի թուրք իրավապաշտպան, «Մեծ մայրս» գրքի հեղինակ Ֆեթհիյե Չեթինը, պատմաբան, հրապարակախոս Օսման Քյոքերը, պատմության ֆրանսահայ պրոֆ. Պատրիկ Տոնապետյանը, Լոնդոնի «Կոմիտաս» ինստիտուտի տնօրեն Արա Սարաֆյանը, ինչպես նաեւ գերմանաբնակ պատմաբան Վահե Թաշյանը: Զարմանալի է, որ միջոցառմանը չի հրավիրվել հայերի մշակութային ժառանգության գծով Հայաստանից ոչ մի մասնագետ:

Հ. Ղ.

Բոբ Սիմոնյանը «նախագահական ընտրող»

Փաստ է, որ Մ. Նահանգներում քաղաքացիները ընտրում են «ընտրողների քոլեջի» անդամներին, որոնք էլ իրենց հերթին ընտրում են երկրի նախագահին: Մասաչուսեթս նահանգից այդ քոլեջի անդամ է ընտրվել հայազգի հանրապետական Բոբ Սիմոնյանը (Ութերթաունի բնակիչ): Վերջերս նա ընտրվել էր պատգամավոր Մինեսոտայում կայացած հանրապետականների ազգային համագումարին մասնակցելու համար: Այս մասին է հաղորդում «Արմինյն միրոր սփեքթեյթր» շաբաթաթերթի հոկտեմբերի 25-ի համարը, ավելացնելով, որ նա շատ երկար է ծառայել Հանրապետական կուսակցությանը՝ սկսած Ռեյգանի ժամանակաշրջանից:

Սիմոնյանը ավարտել է Ֆլորիդայի Մայամի համալսարանի մարկետինգի բաժինը: Նա «Մես Բեյ» համայնքային քոլեջի (Ուեսլի, Մասաչուսեթս) հոգաբարձուների, ինչպես նաեւ նախագահի գնահատման վարչությունների անդամ է: Նա նաեւ «Improrer Bostonian Magazine» հանդեսի տնօրենն ու գանձապահն է եւ «Հայկական դրամատիկական արվեստների ալյանսի» վարչության անդամ: 2007 թվին նրան «տարվա մարդ» էր ընտրել «Ս. Վարդանի աստղերը» կազմակերպությունը, որի քարտուղարն ու գանձապահն էր եղել նախկինում: Նրա անունը ամրագրված է «Ով ով է աշխարհում», «Ով ով է Ամերիկայում», «Ով ով է Արեւելքում», «Ով ով է ամերիկյան քաղաքականությունում» եւ «Ով ով է բիզնեսի ու ֆինանսների աշխարհում» հանրագիտարանային հատորներում:

Ավելացնենք, որ Մ. Նահանգներում ընտրությունները անցկացվում են միշտ նոյեմբերին, առաջին երեքշաբթի օրը առաջին երկուշաբթիից հետո, այսինքն՝ եթե նոյեմբերի 1-ը երեքշաբթի է, նախագահական ընտրությունը տեղի է ունենում նոյեմբերի 8-ին:

Հ. Ծ.

BBC-ի ղեկավարը հրաժարական տվեց աշխատակիցների վարքի պատճառով

BBC ռադիոկայանի ղեկավար Լեսլի Դուգլասը հրաժարական է տվել վերջերս պայթած այն սկանդալի կապակցությամբ, երբ եթերում վիրավորել էին բրիտանացի 78-ամյա դերասան Էնդրյու Սաքսին: «Շատ ափսոսում եմ, որ մեր ռադիոհաղորդումը հանգեցրել է նման տխուր հետեւանքների: Առիթից օգտվելով, անկեղծորեն ներողություն եմ խնդրում Էնդրյու Սաքսից, նրա հարազատներից, ինչպես նաեւ մեր ռադիոունկնդիրներից», ասվում է Դուգլասի պաշտոնական հայտարարության մեջ, որը մեջբերում է Ֆրանսպրես գործակալությունը:

Սկանդալը ծագել էր հոկտեմբերի 16-ին ձայնագրված եւ BBC-ի ռադիոկայաններից մեկով հոկտեմբերի 18-ին հեռարձակված մի հաղորդման պատճառով: Հաղորդավար Ռասել Բրանդը եւ նրա հյուրը՝ «Ռադիո-2»-ի դիջեյ Ջոնաթան Ռոսսը դիջեյ Ջորջինա Բեյլիի հետ:

Եթերում հաղորդավարների նմանօրինակ վարքագիծը հասարակական լայն արձագանք առաջացրեց: Արձագանքեց նույնիսկ Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Գորդոն Բրաունը, որը ռադիոհաղորդավարների վարքագիծը բնութագրեց «անվայել եւ անթույլատրելի» բառերով: Ինքը՝ Սաքսը խորապես վրդովվեց միջադեպից, իսկ նրա դուստրը պահանջեց անվայել արարքի համար հեռացնել Ռոսսին եւ Բրանդին:

Մինչդեռ, ինչպես նշում է գործակալությունը, BBC-ի ղեկավարությունը 3 ամսով Ռոսսին զրկել է եթերում աշխատելու իրավունքից: Ի դեմ, Բրանդն արդեն հայտարարել է ռադիոկայանից իր հեռանալու մասին, իսկ Ռոսսը միայն պաշտոնապես ներողություն է խնդրել վիրավորված դերասանից:

ՀԱՄԱՍԱՍ

Քաղդաֆին ժամանեց Մոսկվա

Լիբիայում կստեղծվի ՌԴ ծովուժի ռազմակայան

Քսան տարվա ընդմիջումից հետո Լիբիայի ղեկավար Մուամմար Քադդաֆին հոկտեմբերի 31-ին կրկին ժամանել է Մոսկվա: Ռուսական լրատվամիջոցները հաղորդում են, որ նա ՌԴ նախագահ Դմիտրի Մեդվեդեւի հետ պետք է քննարկի տնտեսական եւ էներգետիկ համագործակցության հարցեր:

Քադդաֆիի այցի նախապատրաստման հետ կապված աղբյուրներ վկայակոչելով՝ «Կոմերսանտ» թերթը գրում է, որ բանակցությունների գլխավոր թեմաներից մեկը Լիբիայի Բենգազի նավահանգստում ՌԴ ծովուժի ռազմակայանի ստեղծումն է:

Թերթը հիշեցնում է, որ վերջերս Լիբիայում եղել են Վենեսուելա մեկնած «Պյոտր Վելիկի» եւ «Ադմիրալ Չաբանենկո» ռազմանավերը, ինչպես նաեւ ծովահենների դեմ պայքարելու նպատակով դեպի Սոմալի մեկնած «Նեուստրաշիմի» փոքր ռազմանավը: Ռուսաստանի ռազմական ներկայությունը պետք է Լիբիայի պաշտպանության երաշխիք լինի ի դեմս ԱՄՆ-ի հարձակման:

Այդուհանդերձ ռուս-լիբիական հարաբերություններում առկա են մի շարք բարդություններ: Տրիպոլին չի կատարում ռուսական զենքի գնումների վերաբերյալ 2008-ի ապրիլին ձեռք բերված համաձայնության պայմանները, մինչդեռ Ռուսաստանը չեղյալ է հայտարարել խորհրդային ժամանակներից Լիբիայի ունեցած 4,5 մլրդ դոլարանոց պարտքը:

Բացի դրանից, զգալի առաջընթաց չկա «Ռուսական երկաթուղիների» հետ կնքված 2,3 մլրդ դոլարանոց պայմանագրի կատարման գծով, որը վերաբերում է Սիրտ-Բենգազի երկաթգծի կառուցմանը: Մինչդեռ նախատեսված է այդ երկաթգիծը բացել 2009-ի սեպտեմբերին:

Լիբիայի հետ Կրեմլի կապած հույսերը չեն արդարանում նաեւ «գազային OPEC»-ի ստեղծման հարցում: Լիբիան հրաժարվեց մասնակցությունից, դրանով իսկ վտանգելով ամբողջ նախագիծը:

«Համասը» կարձակի բոլոր քաղբանտարկյալներին

Գազայի հատվածում իշխող արմատական «Համաս» շարժման կառավարությունը անհապաղ ազատ կարձակի բոլոր քաղբանտարկյալներին: Այդ մասին հաղորդում է Ֆրանսպրես գործակալությունը, նշելով, որ նման հայտարարությամբ հանդես է եկել կառավարության ղեկավար Իսմայիլ Հանիեն: Նրա խոսքերով, այդ քայլը պետք է բարի կամքի արտահայտություն դառնա Պաղեստինի խնդրի կարգավորման բանակցություններից առաջ: Հանիեն Այտրհորդանանում իշխող «Ֆաթհ» մրցակից շարժմանը կոչ է արել որպես պատասխան քայլ ազատ արձակել «Համասի» կողմնակիցներին:

Երկու շարժումների ներկայացուցիչները Կահիրեում նոյեմբերի 5-ին պետք է քննարկեն պաղեստինցիների միասնությունը վերականգնելու եգիպտական ծրագիրը: «Համասի» ներկայացուցիչ Թահեր ալ Նունուն հայտարարել է, որ Գազայի հատվածի բանտերում պահվում են ընդամենը 2 տասնյակ քաղբանտարկյալներ: Նրանց մեծ մասը ազատ կարձակվի արդեն առաջիկա հինգշաբթի: Այտրհորդանանում բանտարկված են «Համասի» տասնյակ կողմնակիցներ:

Երկու կազմակերպությունների դիմակայությունը սկիզբ առավ 2007 թվականին: Այն ժամանակ «Համասի» գրոհայիններին հաջողվեց Գազայի հատվածից դուրս մղել Մահմուդ Աբբասի «Ֆաթհ» շարժման վարչակազմի կողմնակիցներին:

Փոթորիկ Իտալիայում, ձնաբուք Գերմանիայում

Եվրոպայում մոլեգնում է տարերը: Իտալիայի արեւմտյան ափի մոտ ուժեղ ալեկոծություն է սկսվել: Ականատեսները պատմում են, որ այդ կողմերում իրենք նման բան չեն տեսել արդեն մոտ 30 տարի: Վիթխարի ալիքները ծանծաղուտ են նետել մի լաստանավ, որի 450 ուղեւորները եւ անձնակազմը հայտնվել են ծուղակում: Ափը մոտիկ է եղել, բայց փրկարարները փոթորկի պատճառով չեն կարողացել նավակներով մոտենալ լաստանավին: Մարդիկ ստիպված են եղել մի քանի ժամ սպասել իրենց փրկարարներին:

Իսկ Գերմանիայի արեւելքում մոլեգնում է ձնաբուքը: Ավտոճանապարհները սառցակալել են: Դրա հետեւանքով տեղի են ունեցել բազմաթիվ վթարներ: Մասնավորապես շրջափակված է Տրիպտիս քաղաքի մերձակա ճանապարհը, որտեղ շրջվել է մի բեռնատար մեքենա: Առաջ ձյունատեղումները ծածկել են Շվեյցարիան: Միայն Ցյուրիխում տեղի է ունեցել 37 ճանապարհատրանսպորտային պատահար: Տարերը խափանումներ է առաջացրել ավելցարական երկաթուղիների եւ օդանավակայանների աշխատանքում:

Ո՞վ է ուզում մշակութազրկել Հայաստանը եւ ինչո՞ւ

Երեկ «Տեսակետ» ակումբում լրագրողների հետ հանդիպեցին ու իրենց դժգոհությունները ներկայացրեցին «Մշակույթի աջակցման ռազմավարության կենտրոնի» համանախագահ Սիմոն Կամսարականը, գեղանկարիչներ Հաղթանակ Շահումյանը, Նիկոլ Աղաբյանը եւ Նկարիչների միության վարչության անդամ գեղանկարիչ Անատոլի Գրիգորյանը: **Սիմոն Կամսարականը** տեղեկացրեց, որ 2005 ԱԺ-ում շրջանառության մեջ է դրվել օրենքի նախագիծ, որով միությունների կանոնադրություններում մտցվել են մի շարք փոփոխություններ, եւ դրանք էլ վերադարձրել են միության անդամներին: «Համաձայն նոր կանոնադրության, Հայաստանի նկարիչների միությունը այլեւս պրոֆեսիոնալ նկարիչների եւ արվեստաբանների մասնագիտական, ստեղծագործական կազմակերպություն չէ, այլ միավորում», մեջբերեց նա եւ տեղեկացրեց, որ նման նոր կանոնադրությունը Հայաստանի ստեղծագործական միություններին տանում է լուծարման:

Ասուլիսին ներկա արվեստագետները զայրացած էին, որ առաջին հարվածը սացել է Նկարիչների միությունը: «Շատ ցավալի է, որ մենք գնացել ենք այդ քայլին ու փոխել ենք կանոնադրությունը առանց իմացության: Կատարվածը մտահոգում է բոլորիս, որ այդ գործողության հետագա քայլը տանում է ստեղծագործական միության չլինելուն: Ի վերջո, Նկարիչների միությունը պրոֆեսիոնալների միություն է...», հայտարարեց **Ն. Աղաբաբյանը**:

Գեղանկարիչ **Հաղթանակ Շահումյանը** փաստեց, որ «2008-ի ապրիլի 12-ին, ինչպես նշված է կանոնադրության մեջ, եղել է Նկարիչների միության արտահերթ համագումար: Նման բան չի եղել եւ ես պատասխանատվությամբ հայտարարում եմ, որ եղել է մի անգամ ժողով առանց քվորումի ու դա համագումար համարելը պարզապես աբսուրդ է: Հաշվի չի առնվել ոչ մեկի կարծիքը, չի տեղեկացվել նման կանոնադրական փոփոխության մասին եւ մենք հստակ ասում ենք, որ այս խախտումներով արված գործը պետք է չեղյալ համարվի...»: Նա նաեւ տեղեկացրեց, որ երբ տասնյակ նկարիչների ստորագրությամբ առաջարկ հայց է ներկայացվել՝ կասեցնել ոչ օրինական կանոնադրությունը, որն ընդունվել է առանց համագումար հրավիրելու:

Նկարիչների միության վարչության անդամ **Անատոլի Գրիգորյանը** զարմացած էր, որ վարչության անդամ լինելով, իրեն անգամ տեղյակ չեն պահել փոփոխության մասին»: Համագումար չի եղել, եղել է կոնֆերանս», հայտարարեց նա:

Մեկ ու կես ժամ գեղանկարիչները մեկիկ-մեկիկ նշում էին վերջին 10 տարիների բացթողումները, անգործությունը, որի արդյունքում միությունը այսօր կանգնած է փլուզման եզրին՝ վատ կառավարման պատճառով...

Ավարտին պրն Շահումյանը ավելացրեց «չափսաթ օրգանիզմը պետք է մաքրել, դրա մասին է խոսքը, որ միությունը ոտի կանգնի: Իսկ թե ով կընտրվի առաջիկա համագումարին, շրջանառվում են երբեք թեկնածուների անուններ ու մենք դեռ չգիտենք, թե մեզ տեղյակ կպահե՞ն համագումարի մասին...»:

Ավելի ուշ **«Ազգը»** հեռախոսով կապվեց պրն **Կարեն Աղամյանի** հետ եւ փորձեց ճշտել այն հարցերը, որ բարձրացրել էին նկարիչները: Պրն Աղամյանն ասաց. «Կանոնադրության փոփոխությունը պարտադրում է օրենքը, ոչ թե սիրել են: Իսկ թե ինչո՞ւ է միությունը դարձել միավորում, դա կառավարության որոշումն է եղել: Համագումար եղել է, եւ ովքեր որ ասել են, որ համագումար չի եղել սուտ են ասում: Եղել է վարչության նիստ, որտեղ որոշվել է այդ հարցը ու դրանից հետո եղել է համաժողով ապրիլի 12-ին: Կան բոլոր արձանագրությունները այդ նիստերի եւ որոշումների մասին, որին մասնակցել են 330 մարդ ու միաձայն է ընդունվել որոշումը: Ես արդեն հոգնել եմ բացատրել, այդ օրենքը միայն մեզ չի վերաբերվում, այլ բոլոր միություններին: 2002-ին մեր կանոնադրությունը չորս անգամ փոխվել է եւ սա խմբագրված նոր օրինակն է: Մենք մի քանի օր առաջ հանդիպել ենք ԱԺ մշակույթի հանձնաժողովի նախագահ Արմեն Ատոյանի հետ եւ այդ հարցը բարձրացրել ու պայքարում ենք, որ մեր միությունը չդառնա որսորդ միության կամ թիթեռնիկ հավաքող միությունների շարքում, այլ մեր կազմակերպությունը դիտվի հատուկ կարգավիճակով: 37 էջից կազմված փաստաթուղթը կա եւ պարոն Ատոյանը խոստացավ առաջիկայում այդ հարցով զբաղվել: Այս ամսվա մեջ պետք է լինի համագումար: Նոյեմբերի 4-ին, ժամը 17-ին, կկայանա մեր սեկցիայի նիստը եւ ես կորոշեմ դնե՞լ իմ թեկնածությունը, թե՞ ոչ: Ճիշտը որ ասեմ, արդեն հոգնել եմ այս իրավիճակից...»:

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Մարիան եւ Իզաուրան՝ հայկական անուններով, սակայն նույն էությամբ

Դերասաններ Լալա Մնացականյանն ու Ազատ Գասպարյանը երեկ հյուրընկալվել էին «Հայելի» ակումբում՝ բանավիճելու նպատակով: Բանավեճ, սակայն որպես այդպիսին չստացվեց: Հայկական հեռատեսությունում ցուցադրվող եւ հայկական արտադրության սերիալների անճաշակությունն ու անորակությունն ակնհայտ էր երկուսի համար էլ: Ու թեպետ Ազատ Գասպարյանը նկարահանվում է «Որոգայթ» հեռուստասերիալում, իսկ Լալա Մնացականյանը դեռեւս հայկական սերիալներից որեւէ մեկում դերով հանդես չի եկել, այնուամենայնիվ երկուսն էլ նշում էին, որ փոփոխություններն այլեւս անհրաժեշտություն են: «Եթե պետական վերաբերմունք չլինի, խնդիրն անհնար կլինի կանխել: Պետությունը պետք է կազմակերպի կինոարտադրությունը, հետեւի որակին եւ արծարծվող թեմաթիկային», ասաց **Լալա Մնացականյանը**: Խնդրի հիմքն ու պատճառները, Ազատ Գասպարյանի կարծիքով, շատ ավելի խորն են: Տարիներ շարունակ եթերը ողողելով բրազիլական եւ մեքսիկական սերիալներով՝ հայ հեռուստադիտողները վարժվեցին որակի եւ թեմաթիկայի մատուցման նման ցածր նշաձողին: Այնուհետեւ հեռուստաարտադրողները ներկայացրեցին սեփական սերիալները՝ պարզապես փորձելով հայեցի դարձնել բրազիլական ինտրիգներն ու սիրավեպերը: «Սերիալներին դեմ չեմ, այլ՝ մատուցման ձեւին: Սերիալները դերասանների հացի միակ աղբյուրն են դարձել: Սակայն ինչ ունենք այսօր: Օտարների խնդիրները վերցրեցինք ու դարձրինք մերը: Ինչ է, մենք չունե՞նք մեր ազգային արժեքներն ու հերոսները, որոնց շուրջ կարելի էր պատմություններ հյուսել: Հնարավո՞ր չէր արդյոք վերցնել Սարոյանի պատմվածքները եւ ներկայացնել սերիալների ձեւով: Մինչդեռ այսօրվա սերիալներում ներկայացված հարցերն ու խնդիրները մեր իրական կյանքի հետ կապ չունեն: Կարո՞ղ եք պատկերացնել հայ իրականությունում, որպեսզի մայրը սիրահարվի իր դստեր փեսացուին: Հարեւանը գողանում է հարեւանի վրա եւ սա դարձնում են սերիալի հիմնահարց», նկատեց Լալա Մնացականյանը:

Դրական տեղաշարժ Ազատ Գասպարյանը, այնուամենայնիվ, տեսնում է: Այն որ տարիներ շարունակ պարապուրդի մատնված կինոաշխարհի ներկայացուցիչները վերջապես աշխատանք ունեն, նրան հուսադրում է: Միաժամանակ պրոֆեսիոնալների կողմին, նրա կարծիքով, կրթվել է նոր սերունդ, որոնք սկսել են տիրապետել ռեժիսորական եւ օպերատորական հմտություններին: «Սերիալներում բարձրարժեք չէ ռեժիսուրան, թեմաթիկան: Չկա հոգեբանություն, դրամա: Բայց աշխատեցինք, որպիսետեւ այլընտրանք չկար: Այսօր կամաց-կամաց սովորում են ինչպես կերպար կերտել, ստեղծագործել: Հինգ տարի շարունակ մերժել եմ սերիալներում նկարահանվելու ամենատարբեր առաջարկները, սակայն «Որոգայթ»-ում համաձայնեցի խաղալ, որովհետեւ իմ կերպարն ասելիք ունի եւ հակակշիռ է ներկայացվող բրեական աշխարհին», ասաց Ազատ Գասպարյանը: «Այսօր ամենավատ վիճակում դերասաններն են հայտնվել: Սերիալները նկարահանում են ոչ պրոֆեսիոնալները, իսկ ինքնադատության թիրախ են դառնում դերասանները: Այս պարագայում համոզված եմ, որ քանակը որակի չի կարող բերել, քանի որ մոլախոտը երբեք որակ չի տա», վստահեցրեց Լալա Մնացականյանը: Սերիալներում խաղալու առաջարկ դերասանուհին բազմիցս է ստացել, սակայն մերժել է: «Ինձ համար կարեւոր է, որպեսզի կերպարս ասելիք ունենա: Լավ առաջարկի դեպքում, իհարկե, կհամաձայնեմ խաղալ», ասաց նա:

Հարցի լուծման իր առաջարկն ունի Ազատ Գասպարյանը եւ ներկայացնում է ոչ միայն հեռուստատեսություններին, այլեւ մշակույթի նախարարությանն ու Ազգային ժողովին. «Հրաժարվեք սերիալների նկարահանումներից եւ այդ գումարներն ուղղեք տարեկան մեկ գեղարվեստական ֆիլմ արտադրելուն: Այդ դեպքում կունենանք մրցունակ կինեմատոգրաֆիա, եւ փառատոներում ցուցադրելու արժանի արտադրանք», վստահեցրեց Ազատ Գասպարյանը: Լալա Մնացականյանը, սակայն Ազատ Գասպարյանի լավատեսությունը չի կիսում: «Ձեր առաջարկությունը պարզապես ուտոպիա է», ասաց դերասանուհին: Նա համոզված է, որ առավելագույնը, ինչին կարելի է հասնել, գոնե դասական գործերի հիման վրա սերիալներ նկարահանելն է՝ առանց կրկնօրինակելու բրազիլական եւ մեքսիկական կրքերը:

ԱՐԵՎԻԿ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Մրցանակներ՝ «Հրաշագործի աշուն» ֆիլմին

Պարգեւատրումներ «Սարդարապատի» առնչությամբ

«Հրաշագործի աշունը» ֆիլմը, որ հեղինակել են Ռուբեն եւ Վահե Գետրգյանցները, պատմում է ռեժիսոր Տոնինո Գուերայի մասին: Ֆիլմի շնորհանդեսը նախորդ տարի է տեղի ունեցել, եղել է նաեւ Պրեմիերան Վենետիկում: Այն ներկայացվել է Խանտամանսիսկի «Ոսկե թմբուկ» եւ Մոսկվայի «Նոր կինո. 21-րդ դար» կինոփառատոներում՝ երկու դեպքում էլ արժանացել բարձրագույն մրցանակի: Իսկ ֆիլմն իրականություն է դարձել նաեւ «Շարմ» ընկերության ֆինանսավորմամբ: Երեկ հրավիրված ասուլիսում տեղեկացրեց **Ռուբեն Գետրգյանցն** ու փաստեց, որ այս տարի «Հայկ» ստուդիայում երեք երիտասարդ ռեժիսորներ՝ Աննա Մովսիսյանը, Դավիթ Ստեփանյանն ու Արսեն Գասպարյանը դեբյուտային ֆիլմեր են նկարահանում: «Հայկ» ստուդիայի ֆիլմադարանը ներառում է 1500 վավերագրական ֆիլմ, որոնց շարքում եւ մերօրյա ստեղծման, սակայն ցուցադրության խնդիր կա՝ կինոթատրոնները մասնավոր են, հեռուստաընկերություններից էլ միայն «Ար»-ն ու «Արմենակոբ»-ն են ցուցադրման պայմանագիր կնքել:

Իսկ «Ես եմ» երիտասարդական կինոփառատոնը եկող տարի կնշի գոյության 5-ամյակը: Շուտով կազմակերպելու մտադրություն կա, միջոցները դեռ փնտրվում են:

Ի պատասխան լրագրողների հարցերի, Ռուբեն Գետրգյանցն անդրադարձավ նաեւ Տիգրան Խզմալյանի «Սարդարապատ» ֆիլի շուրջ ստեղծված իրավիճակին. «Կարեւորելով Տիգրան Խզմալյանի մասնագիտական տվյալները՝ հրավիրել ենք նրան ֆիլմը նկարահանելու: Տրամադրել ենք 3,5 մլն դրամ, որից 1 միլիոնը տուրերին է գնում, սացավ 1 մլն 157 հազար դրամ եւ էլի կսպանար, բայց պայմանագիրը խախտեց՝ սցենարի տեքստային մասը չի ներկայացրել, պատմաբան կոնսուլտանտ չունի: Վստահել ենք՝ ճանաչելով»: Բանաստեղծը սուտ է, ինչպես եւ ֆիլմը: Ֆիլմը չի արգելվել, այլ չի ընդունվել: Այն պատմական սուտ է ներառում եւ զենք է թշնամու համար: Չեմ կարծում թե Խզմալյանը դա գիտակցաբար է արել», կարծիք հայտնեց Ռուբեն Գետրգյանցը:

Ֆիլմին տրամադրված գումարը պարտք է դիտարկվում «Հայկ» ստուդիայի համար, որը մարելու ուղիներ փնտրելու մտադրություն ունի Գետրգյանցը. «Դատարան դիմելն անիմաստ եմ համարում, քանի որ դա առաջին հերթին օգտագործվելու է աղմուկ բարձրացնելու եւ պնդելու, թե ֆիլմն արգելվել է: Հիմա հենց դա է երազում Խզմալյանը»:

ՆԱՆԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Սաքսոֆոնահարների առաջին հանրապետական մրցույթ

Թեպետ երկար ժամանակ սաքսոֆոնը Հայաստանում համարվել է մերժված գործիք, սակայն վերջին տարիներին հայ բազմաթիվ սաքսոֆոնահարներ մասնակցել են միջազգային մրցույթներին եւ կատարողական բարձր վարպետություն ներկայացնելով արժանացել բարձրագույն պարգեւների:

2005-ից Երեւանում գործում է «Պատանի սաքսոֆոնահարների ասոցիացիա», որի նպատակն է բարձրացնել երիտասարդների հետաքրքրությունը սաքսոֆոնի նկատմամբ, սատարել փողային գործիքների կատարողականության զարգացմանը:

Նոյեմբերի 1-ից կմեկնարկի սաքսոֆոնահարների առաջին հանրապետական մրցույթը, որ կանցկացվի երկու փուլով եւ տարիքային երկու խմբով:

Ա խմբում կմասնակցեն մինչեւ 18, իսկ Բ խմբում՝ 18-30 տարեկան երաժիշտներ: Մրցութային հանձնաժողովի կազմում ընդգրկված են ԵՊԿ փողային-հարվածային նվագարանների ամբիոնի վարիչ Աբգար Մուրադյանը, Մարտին Վարդազարյանը, Արմեն Հյուսունցը եւ այլք:

Երեկ մշակույթի նախարարությունում մրցույթի կազմակերպիչներն անդրադարձան կայանալիք միջոցառմանն ու փողային գործիքների խնդիրներին:

«Մրցույթին կմասնակցեն 18 երաժիշտներ: Բավականին ծրագրեր ենք նախաձեռնել, որոնց գլխավոր նպատակն է աջակցել տաղանդավոր երիտասարդներին: Համագործակցելու ենք տարբեր հովանավորների, կազմակերպությունների հետ, որպեսզի այս երեխաները կարողանան մասնակցել նաեւ միջազգային տարբեր մրցույթների», ասաց Կարեն Մանուչարյանը:

Ռոբերտ Ամիրխանյան. «Պետք է ներկայացնենք բարձրարժեք արվեստ...»

Հայաստանում կամերային երաժշտության խթանման նպատակով մշակույթի նախարարության աջակցությամբ Հայաստանի կոմպոզիտորների եւ երաժշտագետների միությունը նոյեմբերի 2-ից կանցկացնի երիտասարդ կոմպոզիտորների կամերային երաժշտության առաջին փառատոնը: Միջոցառմանը կմասնակցեն երիտասարդ կոմպոզիտորներ, ովքեր դեռեւս չեն անդամագրվել կոմպոզիտորների միությանը: Երիտասարդ հեղինակ-կոմպոզիտորները փառատոնի օրերին կներկայացնեն կամերային ժանրում գրված մեկական ստեղծագործություն:

Երեկ մշակույթի նախարարությունում տեղի ունեցած ասուլիսում կազմակերպիչները ներկայացրին միջոցառման ծրագրերը:

«Հայաստանում բավարար ուշադրություն չի դարձվում դասական երաժշտությանը, որովհետեւ ամեն ինչ գնում է այլ ընթացքով: Եթե այսօր կատարենք առաջին քայլը՝ ենթադրում եմ, որ մի քանի տարի անց այս ասպարեզում կունենանք զարգացում: Մեր աչքի առաջ աղավաղում են մեր լեզուն, միտքն ու մշակույթը: Վերջապես այս անորակության կողքին պետք է ներկայացնենք նաեւ բարձրարժեք արվեստ, որպեսզի մեր վաղվա սերունդը չկարծի, որ մշակույթը այսօրվա աստղիկներն են», ասաց Ռոբերտ Ամիրխանյանը:

ՀԱՍՄԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Դարչինյանը պատրաստ է բացարձակ չեմպիոնի տիտղոսի նվաճմանը

Վիկտոր Օգանովը կշռի հաղթել անպարտելի ամերիկացուն

Այսօր ԱՄՆ-ի Կալիֆորնիայի նահանգի Կարսոն քաղաքում կայանալիք մրոֆեսիոնալ բոնցֆամարտի երեկոյի գլխավոր իրադարձությունը առաջին թեթեւագույն քաշային կարգում IBF-ի վարկածով աշխարհի չեմպիոն Վախթանգ Դարչինյանի եւ WBA-ի ու WBC-ի վարկածներով չեմպիոնական գոտու տեր Քրիստիան Միխարեսի մենամարտն է: Առաջին թեթեւագույն քաշային կարգի պատմության մեջ առաջին անգամ կվիճարկվի աշխարհի բացարձակ չեմպիոնի տիտղոսը:

Երկու մրցակիցներն էլ վաղուց արդեն մրցավայրում են ու նախապատրաստվում են վճռորոշ մենամարտին: Վախթանգ Դարչինյանը մարզվում է Վազգեն Բաղալյանի գլխավորությամբ: 32-ամյա Վախթանգի համար այսօրվա մենամարտը մրոֆեսիոնալ ռինգում կլինի 33-րդը: Հայ բոնցֆամարտիկը միայն մեկ անգամ է ռինգից պարտված հեռացել: 30 մենամարտերում նա հաղթել է, որից 24-ը՝ նոկաուտով: Մեկ մենամարտում էլ մրցավարները ոչ-ոքի արդյունք են գրանցել:

ԱՄՆ-ում գտնվելիս, երկու բոնցֆամարտիկներն էլ մի քանի անգամ մասնակցել են մամուլի ասուլիսներին ու բավական բարձրակոչ հայտարարություններ արել: Ինչպես միշտ, Դարչինյանը վստահ է իր ուժերին եւ կրկին խոստացել է նոկաուտի ենթարկել մրցակցին. «Միխարեսը շատ լավ բոնցֆամարտիկ է, սակայն երբ զգա հարվածներիս ուժը, նրա համար ամեն ինչ կփոխվի: Նա մենամարտել է մի շարք ուժեղ բոնցֆամարտիկների հետ, որոնց թվում ինձ հավասար մարզիկներ չկան: Նրա մրցակիցներից ոչ մեկն իմ հարվածների ուժին չի դիմադրում: Իմ խոսքերը գործով կապացուցեմ: Նա չի կարող ինձ հաղթել: Կարծում եմ լավագույնն եմ այն բոնցֆամարտիկներից, ում հետ մինչ այժմ մենամարտել է Քրիստիան Միխարեսը: Նա սիրողական բոնցֆամարտիկի ոճով է մենամարտում: Այս մենամարտից հետո կդառնամ աշխարհի բացարձակ չեմպիոն: Շաբաթ օրը ռինգում դուք բոլորովին այլ Վիկ Դարչինյանի կտեսնեք: Չեմ փորձի նրան հաղթել մեկ հարվածով: Հանդիսականները փող են վճարում դիտարժան մենամարտի ականատեսը լինելու ու ես նրանց նման հնարավորություն կընձեռեմ»:

27-ամյա մեքսիկացի Քրիստիան Միխարեսը մրոֆեսիոնալ ռինգում 41 մենամարտ է անցկացրել, որից 36-ում հաղթել է (15-ը՝ նոկաուտով), 3-ում պարտվել է, 2-ն ավարտել է ոչ-ոքի: «Անհամբերությամբ եմ սպասում այն պահին, երբ հնարավորություն կունենամ փակելու Դարչինյանի բերանը: Ըստ նրա, ես գերագնահատված բոնցֆամարտիկ եմ: Նա ոչ միայն սխալվում է, այլ շատ կզարմանա, թե նրա հետ ինչ կանեմ: Ցանկանում եմ բոլորի համար շոու կազմակերպել եւ հույս ունեմ, որ իմ բոլոր երկրպագուները ներկա կգտնվեն հանդիպմանը», նշել է Քրիստիան Միխարեսը:

Մենամարտի նախօրեին Showtime հեռուստաընկերությունը, որը եթեր է հեռարձակելու այդ հանդիպումը, բոնցֆամարտի մենամարտերը մեկնաբանող 32 լրագրողների միջեւ հարցում է անցկացրել հանդիպման հավանական ելքի վերաբերյալ: Հետաքրքրական է, որ հարցման մասնակիցներից միայն 6-ն են հավատում Դարչինյանի հաղթանակին: Ընդ որում, նրանց մեծամասնությունը կանխատեսում է, որ Դարչինյանը կհաղթի նոկաուտով, հաշվի առնելով վերջինիս հուժկու հարվածը:

Fightnews.com կայքէջում կատարված հարցման մասնակիցների մեծամասնությունը եւս նախապատվությունը տվել է Միխարեսին: Նրա հաղթանակի օգտին քվեարկել է հարցման մասնակիցների 68 տոկոսը (37 տոկոսը հաղթանակը շնորհել է միավորներով, 31 տոկոսը՝ նոկաուտով): Դարչինյանի օգտին քվեարկած 32 տոկոս մասնակիցներից 29 տոկոսը գտնում է, որ նա կհաղթի նոկաուտով: Իսկ AllBoxing.Ru կայքէջի անցկացրած հարցման մասնակիցների 55 տոկոսը քվեարկել է Դարչինյանի հաղթանակի օգտին: Նշենք, որ բուքմեյքերները եւս նախապատվությունը տալիս են Միխարեսին: Նրա հաղթանակը գնահատվում է 1,2-1,3 գործակցով, իսկ Դարչինյանի հաղթանակի համար խաղադրույքներ են ընդունվում 1,8-3,3 գործակցով:

Այսօրվա մրոֆեսիոնալ բոնցֆամարտի երեկոյի ընթացքում մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում նաեւ ռուսաստանցի Վիկտոր Օգանովի մենամարտը ամերիկացի Անդրե Դիրելի հետ: Վերջինս մրոֆեսիոնալ ռինգում պարտություն չունի՝ շահելով բոլոր 16 մենամարտերը (11-ը՝ նոկաուտով): Դիրելան 26 տարեկան է:

Վիկտոր Օգանովը ծնվել է Ռուսաստանի Սիկտիվկար քաղաքում, 32 տարեկան է, ներկայում բնակվում է Ավստրալիայում: Պրոֆեսիոնալ ռինգում անցկացրած 29 մենամարտերից միայն մեկում է Օգանովը պարտվել: Նա բավական ջերմ հարաբերությունների մեջ է Վախթանգ Դարչինյանի հետ ու ԱՄՆ-ում էլ նրանք համատեղ մարզվել են:

«Դիրելան լավ տեխնիկայի է տիրապետում եւ խելացի է գործում ռինգում, սակայն իմ գլխավոր զենքը հզորությունն ու ուժն է, որը կհաղթի տեխնիկային եւ խելքին: Մարզական կարիերայումս առաջին անգամ շատ հագեցած ուսումնամարզական հավաք անցկացրի: Իմ բախտը շատ է բերել, որ հնարավորություն ունեցա մարզվել Վիկի հետ: Նա մեծ ուրախ տեր անձնավորություն է: Գիտեմ, որ շաբաթ օրվա մենամարտը շատ կարեւոր է ինձ համար, ուստի լրջորեն եմ նախապատրաստվել դրան: Կարծում եմ հետաքրքրական հանդիպում կլինի: Մենք մենամարտը վարելու լավ ծրագիր ենք մշակել եւ կօգտագործենք հաջողության հասնելու համար», նշել է Օգանովը:

Մրցակցի մասին հարգանքով է խոսել նաեւ Անդրե Դիրելը. «Լավ եմ նախապատրաստվել մենամարտին: Գիտեմ, որ Օգանովը տիրապետում է հուժկու հարվածների եւ կարող է ինձ նոկաուտի ենթարկել: Պատրաստ եմ թե՛ ֆիզիկապես, թե՛ հոգեպես: Գերազանց մարզավիճակում եմ գտնվում եւ կփորձեմ ռինգում ցուցադրել այն ամենը, ինչը նախապատրաստել եմ մարզումների ու պարապմունքների ընթացքում: Կապացուցեմ, որ ընդունակ եմ դիտարժան մենամարտ վարել: Այս մենամարտից հետո ցանկանում եմ աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսի համար մենամարտել: Ցանկանում եմ հնարավորինս արագ վեր բարձրանալ ու լավագույնը ճանաչվել: Դրա համար անհրաժեշտ է առաջիկա մենամարտում տպավորիչ հաղթանակ տոնել: Արդեն իմ մասին խոսել տվել եմ, իսկ շուտով կդառնամ թիվ 1 բոնցֆամարտիկը քաշային իմ կարգում»:

Քրիստիան Միխարեսն ու Վախթանգ Դարչինյանը

Վազգեն Բաղալյանը, Վախթանգ Դարչինյանը, Ռիկի Հատոնը եւ Վիկտոր Օգանովը ԱՄՆ-ում մարզումներից առաջ

Կլիչկո-Պովետկին մենամարտը հետաձգվել է

Երկար սպասված Վլադիմիր Կլիչկո-Ալեքսանդր Պովետկին մենամարտը, որ նշանակված էր դեկտեմբերի 13-ին, չի կայանա: Ռուսաստանցի բոնցֆամարտիկ Ալեքսանդր Պովետկինը կոսավազքի ժամանակ վնասել է ոտքը: Հնարավոր է, որ մենամարտը կայանա 2009-ի սկզբին:

Տեղեկանալով Պովետկինի վնասվածքի մասին, Վլադիմիր Կլիչկոյի մենեջեր Շեյլի Ֆինկելը հայտարարել է, որ ուկրաինացի բոնցֆամարտիկը դեկտեմբերի 13-ին ռինգ դուրս կգա այլ մրցակցի դեմ: Ներկայում աշխարհի չեմպիոնի համար նոր մրցակից են որոնում: Վերջին անգամ Վլադիմիր Կլիչկոն գերծանր քաշային կարգում WBO-ի, IBF-ի եւ IBO-ի վարկածներով աշխարհի չեմպիոնի իր տիտղոսները պաշտպանել է հոկտեմբերի 12-ին ամերիկացի Թոնի Թոմփսոնի հետ մենամարտում: Նա 11-րդ ռաունդում նոկաուտի է ենթարկել մրցակցին: Ալեքսանդր Պովետկինը վերջին մենամարտն անցկացրել է հոկտեմբերի 19-ին՝ 4-րդ ռաունդում նոկաուտի ենթարկելով ամերիկացի Տաուրա Սայֆին:

Կլիչկոյի հետ մենամարտելու պատրաստականություն է հայտնել ամերիկացի Դեւարիլ Ուիլյամսոնը. «Ցանկանում եմ, որպեսզի Կլիչկոն հնարավորինս շուտ վերհիշի անունս: Ես նրա հետ դեռեւս անավարտ գործեր ունեմ»: 40-ամյա Ուիլյամսոնը սեպտեմբերի 18-ին մրոֆեսիոնալ ռինգում 30-րդ հանդիպումն էր անցկացրել՝ տոնելով 25-րդ հաղթանակը: 2004-ին նա Լաս-Վեգասում մենամարտել էր Կլիչկոյի հետ: Հավասար պայքարում անցած մենամարտը դադարեցվել էր 5-րդ ռաունդում, քանի որ Կլիչկոյի հոնքը պատռվել էր եւ արյունահոսությունը չէր դադարում: Միավորների հաշվարկով մրցավարներից երկուսը հաղթանակը շնորհել էին Կլիչկոյին, մեկը՝ Ուիլյամսոնին:

«Տոտենհեմը» եւս հետաքրքրվում է Բեքհեմով

Ինչպես արդեն տեղեկացրել ենք, Դեյվիդ Բեքհեմը մտադիր է հունվարից մի քանի ամսով մարզվել ու հանդես գալ իտալական «Միլանում»: Ներկայում այդ հարցի շուրջ բանակցություններ են ընթանում «Միլանի» եւ ամերիկյան «Լոս Անջելես Գալաքսիի» միջեւ: Ջմռանն իր թիմում Բեքհեմին տեսնելու ցանկություն է հայտնել նաեւ անգլիական «Տոտենհեմը»: Վերջերս թիմի ղեկը ստանձնած Գարի Ռեդնաոը հույս ունի Բեքհեմի շնորհիվ ուժեղացնել միջին օղակը: Ժամանակին Բեքհեմը, մինչեւ «Մանչեսթր Յունայթեդ» տեղափոխվելը, հանդես է եկել «Տոտենհեմում»:

«Միլանի» 40-ամյա ավագ Պաոլո Մալդինին համոզված է, որ Բեքհեմն օգտակար կլինի թիմին: Նրա կարծիքով Անգլիայի հավաքականում ելույթները շարունակելու համար Բեքհեմը պետք է ձգտի լավ մարզավիճակում գտնվել: Ուստի դրա համար «Միլանում» խաղալը լավ խթան կլինի Բեքհեմի համար:

Ի դեպ, Պաոլո Մալդինին վերջերս կրկին հայտարարել է, որ ընթացիկ մրցաշրջանը վերջինն է լինելու ֆուտբոլային իր կարիերայում: Ուստի ակումբի ղեկավարությունն անվանի վետերանին փոխարինող է փնտրում: «Միլանի» մարզիչների ուշադրության կենտրոնում է հայտնվել Իսպանիայի հավաքականի եւ Մադրիդի «Ռեալի» պաշտպան Սերխիո Ռամոսը: Վերջինիս համարում են Մալդինիի հետնորդը: «Միլանն» արդեն առաջարկել էր գնել Ռամոսին, սակայն իսպանացիները մերժել էին առաջարկը: «Ռեալը» պատրաստվում էր Ռամոսին երկարաժամկետ պայմանագիր առաջարկել, սակայն վերջերս ֆուտբոլիստը հարցազրույցներից մեկում ենթադրել էր թիմի գլխավոր մարզիչ Բեռնդ Շուստերին, բացի այդ էլ խոշոր գումարներ է պահանջում: Այնպես որ «Ռեալը» փոխել է որոշումը եւ պատրաստ է Ռամոսին վաճառել արդեն հունվարին:

Մարզչի որոշումը դրդեց ինքնասպանության

Հունաստանի ֆուտբոլի առաջնության 2-րդ խմբի թիմի 25-ամյա ֆուտբոլիստ Յանիս Կոսկինյաշիսն ինքնասպան է եղել այն բանի համար, որ մարզիչն իրեն չէր ընդգրկել «Օլիմպիակոսի» հետ գավաթի խաղարկության հանդիպման մասնակիցների թվում: Այդ խաղում 3-2 հաշվով հաղթանակ էր տարել փորձառու «Օլիմպիակոսը»: Ֆուտբոլիստի մահվան մասին հայտնի է դարձել խաղի ընթացքում:

Կոսկինյաշիսի դիակը ոստիկանները գտել են անդունդում: Նրանց ենթադրությամբ, նա ցած է նետվել ժայռից: Դիակի մոտ հայտնաբերվել է մի գրություն, որում Կոսկինյաշիսը բացատրել է իր ինքնասպանության դրդապատճառը: Ֆուտբոլիստին ճանաչողները նշում են, որ նրա մոտ վերջին շրջանում հոգեկան խանգարում է նկատվել:

Ամենաբարձր վարձատրվողն Իբրահիմովիչն է

«Ինտերի» հարձակվող Զլատան Իբրահիմովիչը կդառնա Եվրոպայում ամենաբարձր վարձատրվող ֆուտբոլիստը: Նա նոր պայմանագիր է ստորագրել ակումբի հետ մինչեւ 2013-ը, ըստ որի Իբրահիմովիչի տարեկան աշխատավարձը կկազմի 9,6 մլն ֆունտ ստեռլինգ: Պայմանագիրն արդեն ստորագրվել եւ ուղարկվել է լիգայի հաստատմանը:

Էջը պատրաստեց ԱՇՈՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

«Միասնական Ձավախք» ժողովրդավարական դաշինք» քաղաքական շարժման առաջնորդ Վահագն Չախալյանի հայտարարությունը

2008-ի հուլիսի 21-ին ժամը 4:00-ի սահմաններում վրացական ոստիկանության հատուկ նշանակության ուժերը ներխուժեցին Ախալքալաքում գտնվող իմ հայրական տուն, որտեղ բնակվում եմ ես եւ իմ ընտանիքի անդամները: Ներխուժելուց անմիջապես հետո ձեռնարկած խուզարկության ընթացքում իմ բնակարանում ինչ-որ զենք «հայտնաբերվեց»: Այս «հայտնաբերված» զենքը, որը, ինչպես ես միանշանակ պնդում եմ, գաղտնաբար բերվել էր հենց իրենց՝ հատուկջոկատայիններին կողմից, օգտագործվեց որպես պատրվակ՝ ինձ, իմ հոր՝ Ռուբեն Չախալյանի եւ իմ անչափահաս եղբոր՝ Արմեն Չախալյանի ձերբակալության համար: Ջերբակալությունից հետո մեզ տեղափոխեցին Թբիլիսի, որտեղ իմ եղբայրը եւ ես շարունակում ենք կալանքի տակ գտնվել առ այսօր:

Սկզբնապես իմ հոր, եղբոր եւ իմ դեմ քրեական գործ հարուցվեց Վրաստանի քրեական օրենսգրքի 236-րդ հոդվածի 1-ին մասով (զենքի, զինամթերքի կամ պայթուցիկ նյութերի ձեռքբերում կամ պահպանում), սակայն հետագայում իմ դեմ առաջադրվեց երեք նոր մեղադրանք, որոնց հիմքում ուղղակիորեն ընկած է 2005-06 թթ. իմ ծավալած քաղաքական գործունեությունը: Մասնավորապես, ինձ մեղսագրել են 2005-06 թթ. զանգվածային բողոքի գործողությունների կազմակերպումը, եւ հատկապես՝ 2006-ին Վրաստանում տեղի ունեցած ՏԻՄ ընտրությունների բողոքարկման արդյունքում տեղի ունեցած զանգվածային բողոքի ցույցերի կազմակերպումը: Իմ դեմ քրեական գործ է հարուցվել Վրաստանի քրեական օրենսգրքի 226 հոդվածով «Հանրային կարգը խախտող զանգվածային միջոցառման կազմակերպում», 353 հոդվածի 2-րդ մասով «Ոստիկանության աշխատակցին կամ պետական պաշտոնյային ցույց տված խմբակային դիմադրություն» եւ 239-րդ հոդվածի 2-րդ մասի Ա եւ Բ կետերով «Խուլիգանություն... կատարված Ա) խմբակային համաձայնությամբ. Բ) պետական պաշտոնյայի դեմ»:

Բացի վերոնշյալից, մեր ձերբակալությունից անմիջապես հետո Ախալցխայի տարածքային հարկային տեսչության աշխատակիցները նախաձեռնեցին իմ ընտանիքի անդամներին ու ազգականներին պատկանող փոքր արտադրամասերի ստուգումներ: Ներկա դրությամբ դադարել է գործել իմ հորը պատկանող մետաղալաստե դուռ-լուսամուտների պատրաստման արտադրամասը:

Իմ նկատմամբ առաջադրված վերոհիշյալ մեղադրանքների պայմաններում, երբ հարուցված քրեական գործն արդեն գտնվում էր Ախալցխայի շրջանային դատարանում, սեպտեմբերի 26-ին, այսինքն ինձ կալանավորելուց ավելի քան երկու ամիս անց, Ախալցխայի դատախազության կողմից ինձ առաջադրվում են նոր քրեական մեղադրանքներ Վրաստանի քրեական օրենսգրքի 225 (Զանգվածային անկարգություններ կազմակերպում) եւ 226 հոդվածների Ա եւ Բ կետերով (Հանրային կարգը խախտող զանգվածային միջոցառումների կազմակերպում)՝ նույնպես հիմնված 2006-ին իմ ծավալած քաղաքական գործունեության վրա:

Արդ, հաշվի առնելով վերոնշյալ փաստերը, ես՝ Վահագն Չախալյանս, հայտարարում եմ, որ իմ դեմ առաջադրված բոլոր մեղադրանքները քրեական են, ունեն բացառապես քաղաքական հիմք եւ բխում են Ջավախքի եւ Վրաստանի այլ մասերում բնակվող հայ էթնիկ փոքրամասնության սոցիալական, կրոնական, լեզվական եւ մշակութային իրավունքների պաշտպանության նպատակով իմ ծավալած քաղաքական գործունեությունից:

2005-2008 թթ. իմ քաղաքական գործունեությունը ներառում է, մասնավորապես, հետեւյալը.

1. Ես տեղական եւ միջազգային լրատվամիջոցներով բազմիցս արծարծել եմ Վրաստանի հայ փոքրամասնության խնդիրները եւ կոչ ենթադրությամբ եմ ենթարկել վրացական իշխանությունների կողմից էթնիկական փոքրամասնությունների նկատմամբ տարվող քաղաքականությունը:

2. Ես հայ փոքրամասնության օրինական իրավունքների պաշտպանության նպատակով ստեղծված «Միասնական Ջավախք. ժողովրդավարական դաշինք» քաղաքական շարժման հիմնադիրներից եմ եւ առաջնորդներից մեկը:

3. 2006-ի հոկտեմբերին «Միասնական Ջավախք. ժողովրդավարական դաշինք» քաղաքական շարժումը մասնակցեց Վրաստանի տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններին: Այդ ընտրությունների արդյունքում «Միասնական Ջավախք»-ը, ըստ պաշտոնական տվյալների, հավաքել էր Ախալքալաքի շրջանում ձայների շուրջ 30%-ը (իսկ Ախալքալաք քաղաքում անգամ ունեցել է ձայների առավելություն իշխող կուսակցության նկատմամբ), սպանելով համապատասխանաբար՝ 3 տեղ սակրեբուլոյում (տեղական ինքնակառավարման մարմին): Այնուամենայնիվ, դաշինքը հրապարակավ վիճարկեց ընտրությունների արդյունքները՝ հայտարարելով, որ դրանք կեղծված են (իմ դեմ առաջադրված մեղադրանքներից մեկն ուղղակիորեն առնչվում է ընտրությունների արդյունքների բողոքարկմանն ուղղված հետընտրական հանրային բողոքի ցույցին):

Արդ, ես կոչ եմ անում վրացական իշխանություններին՝

1. Կասեցնել իմ եւ իմ ազգականների, ինչպես նաեւ իմ ձերբակալությանը նախորդող Ախալքալաքի հայտնի դեմքերի առնչությամբ այլ անձանց նկատմամբ քաղաքական շարժառիթներով հարուցված բոլոր քրեական գործերը.

2. Դադարեցնել իմ եւ իմ ազգականների նկատմամբ բոլոր քաղաքական եւ տնտեսական հետապնդումները.

3. Ազատ արձակել ինձ եւ իմ ազգականներին, ինչպես նաեւ Ախալքալաքի հայտնի դեմքերին առնչվող այլ կալանավորված անձանց.

4. Կասարել իմ ձերբակալությանը նախորդող Ախալքալաքի հայտնի դեմքերի եւ մասնավորապես ազգությամբ հայ երկու ոստիկանների սպանության արդար եւ անկողմնակալ հետաքննությունը:

Ես նաեւ դիմում եմ Վրաստանում հավատարմագրված օտարերկրյա ներկայացուցչություններին, միջազգային կառույցներին, միջազգային եւ տեղական իրավապաշտպան կազմակերպություններին եւ Վրաստանի մարդու իրավունքների պաշտպան պրն Սուքարիին՝ ինձ՝ Վահագն Չախալյանիս, իմ բոլոր կալանավորված ազգականներին, ինչպես նաեւ Ախալքալաքի հայտնի դեմքերին առնչվող այլ կալանավորված անձանց որպես քաղբանտարկյալներ ճանաչելու խնդրանքով:

ՎԱՀԱԳՆ ՉԱԽԱԼՅԱՆ

Հոկտեմբերի 21, 2008 թ.

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՆԱՆՇՄԱՆ ՀԱՐՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-08/57» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ վերահսկիչ պալատի աշխատանքների լուսաբանման եւ հրապարակայնության ապահովման համար անհրաժեշտ սարքավորումների ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 700 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՍՊԸ-ի 247230066158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Հ.Այունցին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 12.00-ն:

***

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) «ՊԳԳ-ԳՀԱՊՁԲ-08/58» ծածկագրով կազմակերպում է գնանշման հարցում՝ **ՀՀ ՊՊԾ-ի կարիքների համար օդորակիչների ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 700 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդշինինվեստբանկ» «Բեջ-գալ» ՍՊԸ-ի 247230066158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք. Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ.՝ 28-93-25, Հ. Այունցին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ սույն հայտարարության հրապարակվելու օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ աշխատանքային օրվա ժամը 15.00-ն:

ՕՐՎԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐ ՅՈՒԵՔԱՇԱՐԵԼ՝ 58-29-60

ՄԱՀՈՒՅՈՒՄ

ԳՈԼՅԺ

Գեղանկարիչ Ալեքսանդր Գրիգորյան

Տավով իմացանք, որ հոկտեմբերի 31-ի լուսադեմին վախճանվել է արդի հայ կերպարվեստի փայլուն դեմքերից մեկը՝ գեղանկարիչ **Ալեքսանդր Գրիգորյանը:**

Քաղաքացիական հոգեհանգիստը տեղի կունենա այսօր, նոյեմբերի 1-ին, ժամը 18.00-ին, Աբովյան փողոցի N 30 շենքի N 2 բնակարանում:

Հոտարկավորությունը՝ նույն հասցեից՝ նոյեմբերի 2-ին, ժամը 14.00-ին:

«Ազգի» խմբագրությունը վշտակցում է հարազատներին, գործընկերներին:

Կյանքից հեռացավ հոյակապ մարդ, հանրապետության վաստակավոր ինժեներ եւ գյուտարար **Սպարտակ Կարապետի Խաչատրյանը:**

Նա ծնվել էր 1925-ին Կիրովական (Վանաձոր) քաղաքում: Ավարտել է պոլիտեխնիկական ինստիտուտը: Իր կյանքի 83 տարիների ընթացքում նա մեծ ճանապարհ է անցել, կերտել ազնիվ ու բարոյական մարդու կերպար՝ Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին պաշտպանել է հայրենիքը, արժանացել է պետական մրցանակների՝ Հայրենական պատերազմի երկրորդ աստիճանի շքանշանի, երեք անգամ՝ «Կարմիր աստղ», երկու անգամ՝ «Պատվո նշան» շքանշանների եւ քսան մեդալների: Նա հեղինակ է գիտական 45 հոդվածների եւ գյուտերի:

Սպարտակ Կարապետի Խաչատրյանը մասնակցել է ԽՍՀՄ եւ Արեւելյան Եվրոպայի երկրների համար էլեկտրոնային համակարգերի նորագույն սարքերի եւ սարքավորումների մշակման եւ ստեղծման աշխատանքներին: Մասնակցել է Սեւան-Հրազդան ՀԷԿ-ի նախագծմանը: 1977-82 թթ. ղեկավարել է «Երեւաննախագիծ» ինստիտուտը եւ մասնակցել է Երեւանի մետրոպոլիտենի զարգացման ուղիների նախագծմանը: Եղել է Երեւանի քաղխորհրդի անդամ, Երքաղխորհրդի գործադիր կոմիտեի նախագահի տեղակալ եւ ղեկավարել է քաղաքի շինարարական եւ նախագծային մի շարք կազմակերպություններ:

1990-ին «Հայէլեկտրասարքավորումների» ՏՍՕՐԵՆի տեղակալ աշխատելու տարիներին կրկին զբաղվում է գիտական աշխատանքով:

1992-ին թոշակի անցնելով շարունակում է էլեկտրատեխնիկայի ասպարեզում զբաղվել գիտական մշակումներով:

Սպարտակ Խաչատրյանը տաղանդավոր մարդ էր, սիրում էր կյանքը, մարդկանց, իր հայրենիքը: Բոլոր նրանք, ովքեր նրա հետ շփվել են, իրենց հոգում երկար կպահեն նրա անմոռաց կերպարը, նրա հիշատակը դեռ երկար վառ կմնա մեր հուշերում:

***

Fibemet Communication-ի ողջ կոլեկտիվը խորապես ցավակցում է կազմակերպության տնօրեն Արմեն Սպարտակի Խաչատրյանին սիրելի հոր՝ **Սպարտակ Կարապետի Խաչատրյանի** մահվան առիթով:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տեղական ՁԼՄ-ների մասնագիտական կարողությունների բարձրացմանն ուղղված գործողությունների եւ «Հայաստանում ազատ լրատվամիջոցների կարողությունների կառուցում» ծրագրի շրջանակներում ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագիրը նախաձեռնում է ծրագրային նոր տարր, որն ուղղված կլինի հայաստանյան հասարակությունում հանդուրժողականության խթանման գործում ՁԼՄ-ների դերի բարձրացմանը:

Այդ նպատակով ՄԱԶԾ-ն հայտարարում է ՁԼՄ-ներում հանդուրժողականության եւ մարդու իրավունքների խնդիրներին վերաբերող փորձնական մոնիթորինգ իրականացնելու եւ մոնիթորինգի արդյունքների վերլուծությանն ուղղված գրանտային ծրագրի մրցույթ:

ՄԱԶԾ-ն հրավիրում է բոլոր հետաքրքրված ՀԿ-ներին եւ շահույթ չհետապնդող կազմակերպություններին ներկայացնել ծրագրերի առաջարկներ, որոնք կիրառելով «ՁԼՄ-ներում հանդուրժողականության մոնիթորինգի մեթոդաբանությունը», ուղղված կլինեն հանդուրժողականության ոլորտում (քաղաքական, սոցիալական, կրոնական եւ այլն) առկա խնդիրների բացահայտմանը:

Հայտեր կարող են ներկայացնել Հայաստանի տարածքում գործող եւ ՀՀ օրենսդրությամբ գրանցված ՀԿ-ները եւ շահույթ չհետապնդող կազմակերպությունները:

Մրցույթի մանրամասն տեղեկությունների համար կարող եք այցելել ՄԱԶԾ-ի ինտերնետային **www.undp.am** կայքի «մրցույթներ» բաժինը:

Մրցույթի վերաբերյալ մանրամասն տեղեկություններ պարունակող փաստաթղթերի փաթեթը կարող եք ստանալ ՄԱԶԾ-ի գրասենյակի պահակակետից հետեւյալ հասցեով՝ Երեւան, Պետրոս Ադամյան 14:

ՀՀ կենտրոնական բանկը տեղեկացնում է, որ արժութային շուկայում ձեւավորվել են հետեւյալ արտարժույթների միջին փոխարժեքները. 31.10.2008 թ.

ISO-ի կոդը	Միավոր	Արտարժույթ	Միջին փոխարժեք
USD	1	ԱՄՆ դոլար	305.10
EUR	1	ԵՎՐՈ	389.03
RUR	1	Ռուս. ռուբլի	11.29
GEL	1	Վրաց. լարի	214.71

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայականի համարը՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.:
Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Յակոբ Աւետիսեան: Տիրաժ՝ 3000, ստորագրված է տպագրության՝ 31.10.2008, գինը՝ 100 դրամ, տպագրում է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարանում՝ Արշակունեաց 2: